

SPORTORVOSI SZEMLE

HUNGARIAN REVIEW OF SPORTS MEDICINE

50 éves a Sportorvosi Szemle

TARTALOMJEGYZÉK

EREDETI KÖZLEMÉNYEK

VARRÓ Oszkár: A HAZAI SPORTORVOSLÁS HŐSKORA SZEGEDEN ÉS BUDAPESTEN

DOBOS József: A SPORTORVOSI SZEMLE TÖRTÉNETE – 1960 – 1984.

REPRINT CIKKEK

KERESZTY ALFONZ: RÉSZLETEK A MAGYAR SPORTORVOSLÁS TÖRTÉNETÉBŐL 1945-IG

ARATÓ OTTÓ: A MAGYAR SPORTORVOS TÁRSASÁG TÖRTÉNETE 1945–1970 IDŐSZAKBAN

MEGEMLEKEZÉSEK LAJKÓ PÁLRAÓL, PELLE LÁSZLÓRAÓL, CSINÁDY JENŐRAÓL, ARATÓ OTTÓRAÓL, KERESZTY ALFONZRAÓL, GRUBICH VILMOSRAÓL

APOR PÉTER: A MAGYAR ÚSZÓK SPIROERGOMETRIÁS ADATAI 1971–1977 KÖZÖTT

SÍK SÁNDOR: A CSUKLÓZÜZLETI DISCUS SPORTSÉRÜLÉSEI

MST HÍREK

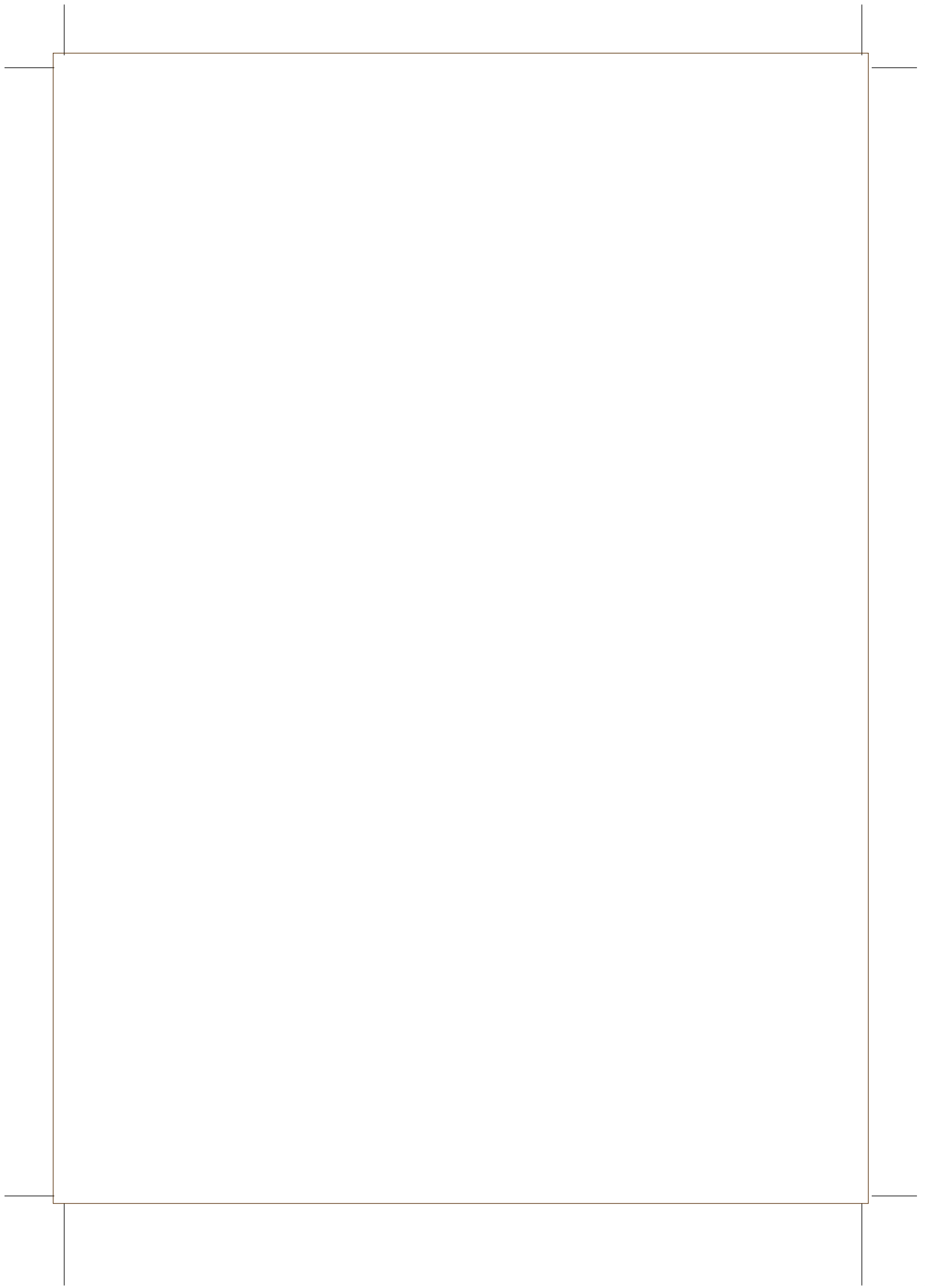
MST ÁLTAL RENDEZENDŐ VALAMINT SPORTORVOSLÁST ÉRINTŐ TANFOLYAMOK, TUDOMÁNYOS ÖSSZEJÖVETELEK

MST KITÜNTETÉSEK

AZ MST KITÜNTETETTJEI 1968. – 2008. KÖZÖTT

50. ÉVFOLYAM 2. SZÁM (2009/2)

SPORTORVOSI SZEMLE

HUNGARIAN REVIEW OF SPORTS MEDICINE

TARTALOMJEGYZÉK / CONTENTS

<i>Saluti lectorem</i>	5
<i>MST által rendezendő valamint sportorvoslást érintő tanfolyamok, tudományos összejövetelek</i>	7
<i>A Magyar Sportorvos Társaság elismerései és kitüntetettjei</i>	9
<i>Sportkórház alapítvány éves beszámolója – 2008.</i>	11
<i>Vad Dezső: Emlékezés Csépe Imrére.</i>	12

Eredeti közlemények / Original papers

<i>Varró Oszkár: A hazai sportorvoslás hőskora Szegeden és Budapesten</i>	13
<i>Nekrológ: Dr. Crespo Arteaga Juan Carlos (1952-2009)</i>	18
<i>Dobos József: Sportorvosi Szemle története 1960–1984 között</i>	19

Reprintek / Reprints

<i>Testnevelési és Sportegészségügyi Szemle – I. évfolyam, 1. szám (1960.) tartalomjegyzéke</i>	23
<i>Hajdu Ferenc: Beköszöntő – I. évfolyam, 1. szám (1960.)</i>	24
<i>Nekrológ: Lajkó Pál – VIII. évfolyam, 3. szám (1967.)</i>	25
<i>Nekrológ: Pelle László – VIII. évfolyam, 4. szám (1967.)</i>	27
<i>Kereszty Alfonz: Részletek a magyar sportorvoslás történetéből 1945-ig</i> <i>– XII. évfolyam 1. szám (1971.)</i>	29
<i>Arató Ottó: A Magyar Sportorvos Társaság története 1945–1970 időszakban</i> <i>– XII. évfolyam 1. szám (1971.)</i>	33
<i>Kereszty Alfonz 70 éves – XII. évfolyam 2. szám (1971.)</i>	36
<i>Sík Sándor: A csuklótüzeleti discus sportsérülései – X. évfolyam 3. szám (1969.)</i>	37
<i>Nekrológ: Arató Emil – XI. évfolyam, 3. szám (1978.)</i>	38
<i>Nekrológ: Grubich Vilmos – XXV. évfolyam, 1. szám (1984.)</i>	40
<i>Apor Péter: A Magyar úszók spiroergometriás adatai 1971–1977 között</i> <i>– XIX. évfolyam 4. szám (1978.)</i>	43

Impresszum

Szerkesztőbizottság elnöke / Chairman of Editorial Board

Berkes István

Felelős szerkesztő / Editor in Chief

Dobos József

Szerkesztőbizottság / Editorial Board

Farkas Anna

Halasi Tamás

Hidas Péter

Jákó Péter

Martos Éva

Mikulán Rita

Pavlik Attila

Pavlik Gábor

Pucsok József

Radák Zsolt

Tanácsadó testület / Advisory Board

Norbert Bachl (Ausztria / Austria)

Frenkl Róbert (Magyarország / Hungary)

Daniel Fritschy (Svájc / Switzerland)

Dusan Hamar (Szlovákia / Slovakia)

Tihanyi József (Magyarország / Hungary)

Jerzy Widuchowski (Lengyelország / Poland)

HU ISSN 0209-682 x

Kiadja a Magyar Sportorvos Társaság

1123 Budapest Alkotás út 48.

Kiadásért felel: Berkes István

Design, nyomdai előkészítés: Krea-Fitt Kft.

Nyomdai munka: Mackensen Kft.

Saluti lectorem!

Szemelvények a magyar sportorvoslás utolsó 50 évének történetéről a Sportorvosi Szemle tükrében

Idén születésnapot ünneplünk, a Testnevelés- és Sportegészségügyi szemle illetve utóda, a Sportorvosi Szemle 50 éves születésnapját.

„Aki nem ismeri a múltját, nem érdemli a jövőjét” elv alapján tekintünk át, hogy a komoly, érett férfikorba lépett szaklap mit tud felmutatni.

Ez a lap értéket teremtett. Az orvostudomány egy új ágának, a sportorvoslásnak a magyar úttörői már addig is aktívan tevékenykedtek, azonban egy szaklap létrejötte azt jelzi, hogy az új szakág felnőtt lett, sokakat érdekel és van megosztani való tudása.

A már megsárgult oldalú lap céljait ismertető főszerkesztői beköszöntőt és első tartalomjegyzéket a ma olvasójának is bemutatjuk. Bár egyes fogalmazások kissé archaikusnak tűnnek, az előd-lap céljaival teljes mértékben egyet lehet érteni, céljaink ma is hasonlóak. Nem csak a célok, a gondok, problémák egy része is. A római olimpiára készülő sportolók szűrése során kiderült, hogy a sportolók 30 %-nak fogászati gondja van, már 1961-ben felmerült az akkor még nem regisztráltak nevezett, de „egységes sportsérülési statisztikai ív bevezetésének szükségessége”. Többek között ezzel még ma is küzdünk, örökzöld témát jelent.

Nincs új a nap alatt?

Van.

Például ebben a lapban jelent meg 1994-ben, a világon először (!) közlés a ma már világszerte elismert és alkalmazott mozaikplasztikáról. Hazánkban először itt közöltek 1969-ben (10 műtéti esettel) beszámolót a csuklóízületi porcsérülésről (TFCC). Más szaklapban másfél évtized után jelent meg közlemény e témában. Ez a példa is felveti azt az általános problémát, amiről alkalmanként kongresszusokon szóban vita, szaklapokban írásbeli megjegyzés szokott születni, mégpedig az első ismertetés érdemét. Nem mindig ismerik a szerzők a magyar elődök munkásságát, az irodalomjegyzék gyakran hiányos. Hogy megjegyzésem hitelesebb legyen, ezt muszáj magamra is vonatkoztatnom. Több publikációm jelent meg gyerekkorúak térsérüléseiről, de a Szemle-ben 1966-ban Czipott Zoltán (DOTE Ortopédiai Tanszék) tollából megjelent közleményre való hivatkozás sajnos kimaradt hiányos ismeretem miatt. Ezúton követem meg a Szerzőt és természetesen a későbbi e tárgykorú előadásokban neve és a lap szerepelni fognak. Nem mentegetőzősképpen, de ez sem az utóbbi 10–20 év problémája. Átlapozva az összes Szemlét, találtam

közlést, melyben nem szerepel hasonló témával foglalkozó és Szemle-ben megjelenő előző 2 publikáció az irodalomjegyzékben... Számos témában (pl. artroszkópia területén) vagy első, vagy az elsők között jelentek meg az orvostudomány más ágait is mélyen érintő nagyon értékes közlemények.

Jelen és következő számunkat ennek a jubileumnak szenteljük. Áttekintést kívánunk adni a Sportorvosi Szemle, és közvetve a magyar sportorvoslás történetéből. A szándék a teljességre törekvés igényével merült fel, azonban terjedelmi okok miatt ez nyilván csak megközelítést, szemelvényeket jelenthet és természetesen nem mentes a szubjektivitástól. Elnézést is kérek azoktól, akik munkája nem kerül be ebbe az áttekintésbe. Úgy gondolom, nem haszontalan bemutatni azt az utat, amit elődeinkkel megtettünk. Az első 30 év tartalomjegyzékét, néhány jellemző vagy ma is érdekes, figyelmet érdemlő közleményt „reprint” jelleggel ismertetünk a mai nemzedéknek és körünkből már távozott nagyjainkról, elődeinkről, néhány jubiláló pályatársunkról emlékezünk meg.

Többek között a sportorvoslás körüli általános bizonytalanság, számos fiatal, potenciálisan utánpótlást jelentő kolléga (nem biztos, hogy csak időleges...) külföldre vándorlása valamint a magánszektor kecsegtetőbb anyagi lehetőségei miatt most nehéz időket kell a sportorvoslásnak és az e területen megmaradó sportorvosoknak átvészelnie. Remélhetőleg a cím az eredeti, kronológiai értelmét nyeri el későbbiekben és nem a történelmi utolsó vagy ahhoz közeli 50 évet fogja jelenteni.

Sok időt töltöttem a régi Szemlék lapozgatásával. Örömet letem benne és úgy gondolom, ezáltal több lettem. És szerényebb. Nagyon sok ismeretanyagot találtam, amiről generációm (és a még fiatalabbak) azt hitte, hiszi, hogy munkájának eredménye. Nos, ha más fogalmazással is, részleteiben másképp, de sok-sok éve már számos dolog ismert volt.

Remélem és kívánom magunknak, hogy utódaink számára mi is hasonló, „ezt már akkor ismerték?” meglepetés élményeket ajándékozzunk.

De ezért tenni kell...

dr. Dobos József
felelős szerkesztő

Saluti lectorem!

Selection on the past 50 years of the history of Hungarian sports medicine in „Sportorvosi Szemle/ Hungarian Sports Medicine Review”

This year we celebrate the 50th birthday of „Testnevelés és Sportegészségügyi Szemle” and that of its successor, „Sportorvosi Szemle”.

„If you do not know your past, you do not deserve your future” – according to this principle we would like to survey what this journal has achieved by this time.

This journal has set value. The Hungarian pioneers of sports medicine, a new branch of medical science, had already been working actively by that time, however, the foundation of a professional journal shows that the new special field has grown up, interests a great number of people and has knowledge to be shared.

We'll present both the salutation of the editor-in-chief describing the goals of the foxed pages and the first table of contents to the readers of today. Though some compositions may seem archaic, we can still agree with the goals of the former journal to the highest degree, our goals are still similar. And not just the goals but some of the troubles and problems are similar, as well. In the course of the screening tests of the athletes preparing for the Olympic Games in Rome, 30% of the athletes were diagnosed with dental problems. The demand for the introduction of an integral statistical sheet of sports injuries, today known as the register, came up already in 1961. Among other problems we are still struggling with this one, it is an evergreen subject matter.

Can we say anything that is new?

Yes, we can!

In 1994 we published first in the world (!) on mosaic plasty, acknowledged and applied today all over the world. In 1969 in this journal we published a report first in Hungary on TFCC (supported with 10 surgical cases). Any reports in other journals on the same subject were published only 15 years later. This example highlights the general problem which is occasionally discussed at congresses and in journals – that is the merit of the first publication. The authors are not always aware of the scientific achievement of the Hungarian predecessors, the references are often incomplete. To make my remark more authentic, I need to refer to myself as well. I published a number of articles on children's knee injuries, but a reference to Zoltán Czipott's (DOTE Department of Orthopaedics) publication of 1966 in the Szemle unfortunately was not mentioned on account of my insufficient knowledge. Hereby I am asking for the Author's pardon and his name will always appear

in any further lectures on this subject. I do not intend to excuse myself but we have faced this problem more than 10-20 years. Turning over all the issues of Szemle I found articles which in the references do not refer to two previous publications in Szemle on a similar subject. In a number of subjects (for example in connection with arthroscopy) we published the first (or were among the first journals to publish) exclusive articles concerning various fields of medical sciences.

We dedicate this and the next issues to the anniversary. We would like to offer a survey of Sportorvosi Szemle and that of the history of Hungarian sports medicine. We wished to do it in full measure, however, owing to extent reasons, we can only give you an approach and a selection and of course we cannot be free of subjectivity. I would like to apologize to all the authors whose publications are not included in this survey. I think it is very useful to present what progress we have made with our predecessors. We will give a review of the contents of the first 30 years and some typical, interesting, remarkable articles in 'reprint' nature to the readers of the present generation. We will also commemorate our late great predecessors and some contemporaries celebrating their jubilee.

Sports medicine is held in a continuous state of uncertainty. A great number of young colleagues, who could potentially be new supplies, leave the country and go to work abroad (possibly not just temporarily). The private sector also holds out promises of attractive financial possibilities. In consequence of all these reasons sports medicine and sports physicians have to survive difficult times nowadays. I hope the title will gain its original, chronological sense in the future and will not denote the last 50 years of the journal's history.

I have spent a lot of time turning over the issues of Szemle. I took pleasure in it and I am sure it has contributed to my knowledge. I also became more humble. I have found a lot of material of which my generation (and even younger generations) thought was discovered by them. Well, maybe in different words, with different details, a great part of this material had already been well-known for many years.

I hope and I wish ourselves that our successors will be surprised when they find that their discoveries have already existed before.

To achieve this we need to work a lot ...

József Dobos
editor-in-chief

MST által rendezendő valamint sportorvoslást érintő tanfolyamok, tudományos összejövetelek

2009.

- **10. 02. – 10. 06.**
Sportorvosi szintentartó tanfolyam
- **10. 06.**
Atlétika és sportorvoslás
- **11. 06.**
IV. Magyar Kardiovaszkuláris Konszenzus Konferencia, Budapest
- **12. 04.**
Térdízületi szalagsérülések korszerű ellátása
- **12. 10.**
Dalmady emlékülés
- **12. (később kijelölendő időpont)**
- Vízi sportok és sportorvoslás

2010

- **02. 22. – 03. 05.**
Sportorvosi ismeretek
(szakvizsga előkészítő tanfolyam)
- **04. 07.**
Gerinc degeneratív elváltozásai
- **04. 23. – 04. 24.**
Artroszkópos tanfolyam
- **05. 04.**
Váll- és könyökízületi sérülések korszerű ellátása
- **10. 14. – 10. 16.**
MST nemzetközi Kongresszusa, Budapest

Pályázati felhívás

A Magyar Sportorvos Társaság pályázatot hirdet a sportorvoslással összefüggő témában a Társaság 40 éves aluli tagjai részére (orvos, testnevelő tanár, dietetikus, gyógytornász stb.) A pályázatot 2009. november 30.-ig kell benyújtani min. 20 oldal terjedelemben a bíráló bizottság elnökének prof. Pucskó Józsefnek (tagok Martos Éva, Halasi Tamás)

Cím: 1123 Bp Alkotás u 48.

Eredményhirdetés a Magyar Sportorvos Társaság Dalmady emlékülésén 2009 december 10-én.

Adatnyilvántartó lap és belépési nyilatkozat

Tisztelt Tagtársaink!

Tagnyilvántartásunk pontosítása illetve naprakészen tartása érdekében kérjük, hogy postázási címük, munkahelyük, telefonszámuk illetve e-mail címük változását közöljék a dojodoktor@t-online.hu címen. Ez elősegíti a Sportorvosi Szemle kiküldését és egyéb, esetleg személyre szóló információk gyorsabb közlését.

A következő oldalon található adatlapot kérjük a Szerkesztőség címére (lásd impresszum) beküldeni.

Adatnyilvántartó lap és belépési nyilatkozat

Név:

Születési dátum:

Tudományos fokozat:.....

Levelezési cím:

Munkahely:

Osztály:

Cím:

Telefon:

E-mail:

Tudomásul veszem, hogy tagságom csak az éves tagdíj befizetése esetén érvényes.

A tagsági díj magában foglalja a Sportorvosi Szemle c. szaklap évi 4 számát.

Dátum:

Aláírás:

A belépési nyilatkozat a www.sportkorhaz.hu weboldaltól is letölthető.

A Magyar Sportorvos Társaság elismerései

Dalmady Zoltán emlékérem

A Társaság által adományozható legmagasabb elismerés a sportorvoslás területén kifejtett kiemelkedő elméleti és gyakorlati tevékenységért. Az emlékérem évente kerül átadásra emlékülés keretében, ahol a díjazott tartja a Dalmady-emlékelőadást.

Csinády Jenő emléklap

Azon felsőfokú végzettségű, de orvosi diplomával nem rendelkező tagok részére, akik kiemelkedő tudományos tevékenységet folytatnak.

Sportorvoslásért emléklap

A sportegészségügyben hosszú éveken keresztül kifejtett munka elismerése.

A Magyar Sportorvos Társaság emléklapja

A sportorvoslás különböző területein kifejtett kiemelkedő tevékenységért.

A Magyar Sportorvos Társaság és a Richter Gedeon Rt. pályázata

35 év alatti tagok részére, a sportorvostudomány bármely területén választott témában.

A Magyar Sportorvos Társaság és a Suzuki Hollós pályázata

Az adott évben kiemelkedő teljesítményt nyújtó, sportegészségügy területén dolgozó társasági tag részére.

A Magyar Sportorvos Társaság és a Magyar Olimpia Bizottság pályázata

Juhász József pályadíj

Világversenyeken és olimpiákon nyújtott kiemelkedő sportorvosi tevékenységért.

Jakab Erzsébet pályadíj

A sportolók egészségvédelme érdekében más – nem sportorvosi – szakmák területén nyújtott kiemelkedő tevékenységért.

Bodnár László pályadíj

A sportolók eredményessége, optimális kondicionális állapota érdekében kifejtett kiemelkedő, nem orvosi tevékenységért.

Dalmady Zoltán emlékérem kitüntetettjei 1968 – 2008 között

1968 Arató Emil
1969 Kereszty Alfonz
Dusoczky Andor
1970 Páter János
1971 Bíró Imre
Grubich Vilmos
1972 Nemessuri Mihály
1973 Arató Ottó
Szalay István
1974 Tomola György
Kiss László
1975 Bíró András
Jász Tivadar
1976 Bugyi Balázs
1977 Lukács László
1978 Árkay Nándor
1979 Frenkl Róbert
1980 Botár Zoltán
1981 Juhász József
1982 Székely Gabriella
1983 Dirner Olga
1984 Apor Péter
1985 Jákó Péter
1986 Sebestyén Róbert
1987 Kovács Árpád
1988 Németh Frigyes
1989 Pavlik Gábor
1990 Berkes István
1991 Miltényi Márta
1992 Szabó Gizella
1993 Pucsok József
1994 Martos Éva
1995 Lózsza Ágnes
1996 Mohácsi János
1997 Czeglédy Károly
1998 Sidó Zoltán
1999 Bakanek György
2000 Jósfay Lóránt
2001 Lángfy György
2002 Csépai Dezső
2003 Gyarmathy Jenő
2004 Lejkó Dezső
2005 Martos Mihály
2006 Halasi Tamás
2007 Dobos József
2009 Györe István

A Magyar Sportorvos Társaság egyéb kitüntetettjei 1999 – 2008 között

1999.
Csinády Jenő Emléklap
Bodnár László
Sportorvoslásért Emléklap
Dr. Somogyvári Károly
Dalmady Emléklap
Dr. Ékes Erzsébet,
Dr. Asztalos Gyula
Fiatal orvosok pályázata
Dr. Hidas Péter
Dr. Pavlik Attila

2000.
Csinády Jenő Emléklap
Dr. Mészáros János
Sportorvoslásért Emléklap
Dr. Vigyázó György
MST Emléklap
Dr. Mecseki Sándor
Dr. Papp Erzsébet

2001.
Csinády Emléklap
Dr. Farkas Anna
Sportorvoslásért Emléklap
Dr. Dóka József
MST Emléklap
Dr. Barcza Ida
Dr. Uzoni Katalin
Fiatal diplomások pályadíja
Dékány Miklós
Bánhegyi Andrea
Gábor Anita

2002.
Csinády Emléklap
Haász Péter
Sportorvoslásért Emléklap
Dr. Nagy László
MST Emléklap
Dr. Simon Éva
Dr. Kovács Tibor
Fiatal orvosok pályadíja
Dr. Kovács Viktória

2003.

Csinády emléklap
Dr. Budavári Ágota
Dalmady emléklap
Dr. Kovács Gergely
Dr. Gergó Kálmán

2004.

Csinády Emléklap
Dr. Faludi Judit
Sportorvoslásért Emléklap
Dr. Rozsnyai Czapkó Huba
MST Emléklap
Dr. Mikulán Rita
Dr. Osváth Péter
Fiatal orvosok pályadíja
Dr. Kovács Viktória Anna
Dr. Dékány Miklós
Dr. Gógl Álmos

2005.

Csinády Emléklap
Dr. Hollósiné Molnár Ildikó
Sportorvoslásért Emléklap
Dr. Légrádi József
MST Emléklap
Dr. Hertzka Péter
Dr. Riha Éva
Fiatal orvosok pályadíjai
Dr. Horváth Patrícia
Kneffel Zsuzsa
Ránky Márta Zsuzsa

2006.

Csinády Emléklap
Dr. Dékány Miklós
Sportorvoslásért Emléklap
Dr. Molnár Pál
MST Emléklap
Dr. Bondár Gábor
Dr. Unger Péter

2007.

Csinády Jenő emléklap
Dr. Petrankanits Máté
MST emléklap
Dr. Hidas Péter
Dr. Sipos Andrea
Sportorvoslásért emléklap
Dr. Simon Éva
MOB Jakab Erzsébet díja
Dr. Budavári Ágota,
MOB Bodnár László díja
Hámori József

MOB Juhász József díja
Dr. Hepp Ferenc
MST és a Suzuki Hollós Kft. díja
Dr. Toman József
MST-Richter Gedeon Rt. fiatal orvosok részére kiírt
pályázatának I. díja
Ránky Márta Zsuzsa PhD hallgató

2008.

Csinády Emléklap
Dr. Szóts Gábor
Sportorvoslásért Emléklap
Dr. Varga Ildikó
MST Emléklap
Dr. Szabó Anita
Dr. Pavlik Attila

K Ö Z L E M É N Y

A Sportkórház Alapítvány (adószám 19674629–1–43 cím: 1123 Budapest, Alkotás u. 48) ezúton ismerteti 2008. évi közhasznú tevékenységének főbb adatait és szolgáltatási igénybevételének módját:

Éves Beszámoló

A Befektett eszközök	0	C Saját tőke	1.428
I. Immateriális javak	0	I. Induló tőke	
II. Tárgyi eszközök	0	II. Előző évek eredménye	-73
III. Befektetett pénzügyi eszközök	0	III. Tárgyévi eredmény	662
B Forgóeszközök	1.428	D Tartalék	0
I. Készletek	0	E Céltartalék	0
II. Követelések	0	F Kötelezettségek	0
III: Értékpapírok	0	I. Hosszúlejáratú kötelezettségek	0
IV. Pénzeszközök	1.428	II. Rövidlejáratú kötelezettségek	0
Eszközök összesen	1.428	Források összesen	1.428

A Sportkórház Alapítvány 4.644.000,- Ft cél szerinti juttatást nyújtott a sportegészségügyi ellátás és alapku-
tatók feltételeinek javítására valamint fejlesztések támo-
gatására.

Az Alapítvány 2008. évben vezető tisztségviselői ré-
szére sem pénzbeli, sem természetbeli juttatást nem
nyújtott.

A Sportkórház Alapítvány 2008. évben nem részesült
kölségvetési támogatásban.

A Kuratórium 2008. évben is az Alapítvány alapítói
céljainak megfelelően az Országos Sportegészségügyi
Intézetnek nyújt támogatást.

A 2008. évről készült közhasznúsági jelentést az
Alapítvány Kuratóriuma 2009. 05. 27-i ülésén egy-
hangúlag elfogadta, amely az Alapítvány székhelyén
megtekinthető.

Budapest, 2009. május 28.

Prof. Dr. Frenkl Róbert sk.
elnök

Emlékezés Csépe Imrére

Vad Dezső

főiskolai világbajnok, aranytollas újságíró

Az ismerkedés, az első találkozás emléke úgy él bennem, mintha nem is olyan régen történt volna. Idestova pedig közel hat évtizede már, hogy a magyar tenisz válogatott a tavasz utolsó heteiben akkor szerepelt a lengyel fővárosban, amikor a híres kerékpáros Békeverseny mezőnye Varsóba érkezett. Külképviselteink akkoriban még nagyobb figyelemmel kísérték a magyar sport legjobbjainak külföldi szereplését. Így szinte természetes volt, hogy a nagykövet rezidenciáján fogadta a teniszezőket, hiszen Asbóth József, Európa akkori legjobbjai is köztünk volt, és a hosszú utat megtett kerékpárosokat. Ekkor találkoztam ezzel a pillanatok alatt kapcsolatot teremtő szemüveges főorvossal, dr. Csépe Imrével, a kerékpárosok keretorvosával. Nem jelentett meglepetést, hogy másnap kölcsön szerelést öltve jelent meg a Légia tenisztelepén, kérve bennünket, hogy csak néhányat üssünk vele, hadd mozogjon egy keveset.

Az első találkozást, ha szabad így fogalmazni, életre szóló igaz barátság követte. Amihez az utolsó évtizedre feleségeink, Márta főorvos asszony és Erzsike kapcsolata nagymértékben hozzájárult.

Tisztelettel követtem áldozatos életútját. A Kossuth téri budapesti sportorvosi rendelőtől kezdve, ahol a magyar sportorvoslás tekintélyes képviselői társaságában – mint Balogh János bácsi, Matuschekné asszony, Pelle főorvos hogy csak hármat említsünk az úttörők közül, várta a sportolókat. Később az Országos Sportorvosi Intézet, a Sportkórház megszervezése után több olimpiát értünk meg együtt. A

labdát is ütöttük, hol a stadionban, ahol a kihelyezett rendelőt vezette, hol az Asztalos utcai Meteor-pályán, hiszen ez a sportegyesület különösen közel állt szívéhez.

Gazdag tapasztalatára támaszkodva különleges érzéke volt a diagnosztikához, a panaszok igazi okának megállapításához. Majd kezelte, gyógyította a hozzá fordulókat. Tegyük hozzá, többségüket barátként fogadta, akárcsak engem, de elsősorban mint a válogatott keret több évtizeden át felkért orvosa, az atlétákat.

Szerette, széles körű műveltségével, a napjainkban sajnos ritka, humanista szemléletével élvezte az életet. A kultúrának nem volt olyan ága, a klasszikus zenétől kezdve a képzőművészetten át, az irodalomig, a régiségek gyűjtéséig, aminek ne lett volna avatott ismerője, szakértője. Bejárta a világot, majd

közös, családi utazásaink során ragaszkodott ahhoz, hogy Angliában a Windsori kastélyba is ellátogassunk. Berlinben a Pergamon múzeumban, Bécsben a Sissy emlékkiállításán idegenvezetőként kalauzolt bennünket, akárcsak Prágában, a Szent Jakab Székesegyházban.

Teljes életet élt. A politika kivételével minden érdekelt. Ami pedig hitvallását illeti, arról 1956 decemberében örökre tanúbizonyságot tett. Melbourne-ből útban hazafelé, amikor tízezrek indultak az ellenkező irányba, Milánóból egy karácsonyfát hozott magával a családjának, mert úgy hallotta, hogy Pesten nem lehet kapni. Alig volt olyan földrész, olyan ország, ahol ne fordult volna meg. De soha, egyetlen alkalommal sem gondolt arra, hogy valahol máshol éljen. Bár még itt lenne, lehetne közöttünk.

Nagyon hiányzik.

A hazai sportorvoslás hőskora Szegeden és Budapesten

Varró Oszkár

sporttörténeti kutató, Szeged

Bevezetés

A sportorvosok, kutatók igen sok információhoz jutnak manapság, de a sportorvoslás kezdeti történetéről az 1923–1946 közötti időszakra csak néhányan írtak, ezért sporttörténeti kutatóként ezen időszak történeti feldolgozására vállalkoztam.

A sportorvoslás beindulása

A hazai sportorvoslás a nemzetközi sportorvoslással egyidőben indult el. 1924-ben alakult meg a Sportorvosok Nemzetközi Szövetsége a FIMS, melynek néhány évvel később több magyar sportorvos is tagja lett. Ekkor a magyar sportorvoslás a nemzetközi fejlődéssel és a magyar sport igényével teljes szinkronban állt.

A hazai sportorvoslás az amszterdami (1928) és a berlini (1936) nyári olimpiai játékok közötti időszakban jutott el annak felismeréséig, hogy a megnagyobbodott szív nem a betegség, hanem az edzettség jele. Ezzel együtt a tudomány átlépett a kardiológia korszakából az úgynevezett humán fiziológia korszakába. Az orvosi sérülések ellátásán és a versenyző esetleges keringési rendellenességeinek feltérképezésén túl elsődlegesen a terhelés adagolásának és a szervezet reagáló képességének ellenőrzésében kezdett szerepet játszani.

Sportorvosi kutatóbázisok létrejötte Szegeden és Budapesten

A sportorvoslás két fő bázisintézményét hozták létre: Szegeden a Magyar Királyi Ferenc József Tudományegyetemen és Budapesten a Magyar Királyi Testnevelési Főiskolán.

A Kolozsvárról 1921-ben Szegedre áttelepült Tudományegyetem Orvostudományi Kara nagyobb múlttal és eredményekkel rendelkezett, mint az újonnan 1925-ben megalakult TF, ezért nem csoda, hogy Szegeden foglalkoztak először sportfiziológiai és sportorvosi kutatómunkával. 1928-ban Purjesz Béla professor irányításával a Belgyógyászati Diagnosztikai Klinikán, Veress Elemér professor vezetésével az Élettani Intézetben megindultak az első tervszerű magyarországi sportorvosi vizsgálatok. Tevékenységükkel és közleményekben megjelentetett vizsgálati eredményeikkel a szakmai érdeklődés középpontjába kerültek.

Akkoriban Szeged város sportélete fellendülőben volt, az egyetem hallgatói nemzetközi szintű sportsikereket értek el atlétikában, úszásban és labdarúgásban. Az akkori vallás- és közoktatásügyi miniszter Klebelsberg Kuno, aki egyben Szeged város országgyűlési képviselője volt segítette az iskolai sportélet fejlődését, sportcsarnokot, sportpályát, uszodát építtetett a városnak. Ugyanakkor Klebelsberg új felsőoktatási intézményt is létrehozott Budapesten a Magyar Testnevelési Főiskolát, hogy a testnevelés és a testnevelő tanárképzés által eredményesebb legyen a sport hazánkban és nemzetközi szinten is sikereket érjünk el. Ez a két

felsőfokú oktatási intézmény lett a bázisa a sportkutatásoknak, sportorvoslásnak. A két kutatóhely vezetői és munkatársai segítették egymást, és kutatási eredményeiket felhasználták a sport javára.

A szegedi egyetem a sikeres sportfiziológiai kutatásainak elismeréséért kérte a vallás- és közoktatásügyi minisztert, hogy Sportorvosi Vizsgáló Állomást létesíthessen az Élettani Intézet keretében.

Szegeden Sportorvosi Vizsgáló Állomást hoztak létre

Az engedélyt megkapták és 1935. december 8.-án ünnepélyesen megnyitották. Az Állomás vezetője Csinády Jenő, a „munkafiziológia” magántanára lett. A vizsgáló állomás kezdetben csupán a kutatómunkára szorítkozott, de a városban hamar elterjedt a híre, ezért később tanácsadással és sportvizsgálatokkal is foglalkozott. Jelentkeztek középiskolások és egyetemi hallgatók, sportegyesületek sportolói a tudományos vizsgálatokra. Szorosan vett sportorvosi vizsgálatokat a TF-el azonos terv szerint végeztek. 1935-től bevezették a szegedi középiskolásoknak a kötelező sportorvosi vizsgálatot, melyen évente kétszer kellett részt venni. Minden diák fényképes igazolványt kapott. Ezen felül az Egyetemi Atlétikai Club (KEAC) és a Szegedi Úszó Egylet (SZUE) versenyzői önkéntes vizsgálatokon estek át, ahol a sportolók pulzusát, légzésszámát, vérnyomás-ingadozását mérték, szívnagyobbodást vizsgálták, terheléses próbákat, az izom fáradásával kapcsolatos ergographiai vizsgálatokat végeztek. Az állomás sikeresen működött 1942-ig.

Sportorvoslással foglalkozó szegedi kutatóorvosok

Csinády Jenő

(Nyárádszereda, 1899. – Bp. 1970.): orvos, sportorvos, fiziológus.

A magyarországi sportélettani és sportbiomechanikai kutatások elindítója. Elsőként foglalkozott a doppingszerek élettani hatásaival. Bevezette a sportmozgások modern méréses eljárásokkal történő vizsgálatát. Fő érdeklődési területének az ergographiát, illetve az idegrendszer terhelés alatti működését választotta. Új típusú ergométert konstruált. Fő művei: Időszerű sportorvosi kérdések (Bp. 1938), Az iskolai testnevelés orvosi vonatkozásai (Szeged, 1939).

Purjesz Béla

(Mindszent, 1884. – Szeged, 1959.): orvos, belgyógyász

A szegedi Élettani Intézetben 1928-tól megindította a tervszerű és rendszeres sportélettani vizsgálatokat. Nagyszámú szakdolgozata jelent meg belföldi és külföldi szaklapokban, melyekben a szív- és vérerek betegségeivel, a jódanyagcserével, a permeabilitás kérdéseivel foglalkozott. A rosszindulatú daganatok megállapítására irányuló kísérletes vizsgálatai jelentősek. Fő művei: Sportorvosi vizsgálatok (Orvosi Újság Bp. 1930), A belgyógyászati diagnosztika fejlődése (Orvosképzés 1932), Tapasztalatok a Bürger-féle vizsgálat használhatóságára vonatkozóan (Bp. 1939).

Rosztóczy Ernő

(Kalocsa, 1899. – Hódmezővásárhely, 1969.): katonarvos, sportorvos

Kutatási területe a sportorvos-tan, kardiológia, közegészségügy, immunológia és a táp-

lálkozásban. Megvalósította a „mozgó testnevelési és sportorvosi vizsgálóállomást”, melyet bemutatott az 1938-as I. Sportorvosi Kongresszuson és Kiállításon. Fő művei: Időszerű sportorvosi kérdések (Bp., 1938); Gyakorlati útmutatás az EKG felhasználásáról (Szeged, 1941).

Szent-Györgyi

Albert

(Budapest, 1893. – Woods Hole, 1986.): orvos, biokémikus

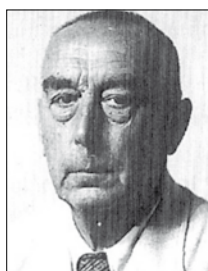
1928–1945 között a Szegedi Tudományegyetem Orvosi Vegytani Intézetének vezetője, és a Testnevelési Bizottság elnöke volt. Rendszeresen sportolt: úszott, evezett, túrázott, teniszezett, lovagolt. Mondta: „Csak úgy tudok dolgozni, ha sportolok”. 1937-ben élettani-orvosi Nobel-díjat nyert „a biológiai égfolyamatok, különösképpen a C-vitamin és a fumársavkatalízis szerepének terén tett felfedezése-ért”. Sikeresen vizsgálta az izom működését, és az izom fehérjéinek szerepét az izom-összehúzóásban (1940-1942). A szubmolekuláris vizsgálatok után érdeklődése a rosszindulatú daganatok felé fordult.

Veress Elemér

(Kolosvár, 1876. – Szeged, 1959.): orvos, fiziológus

Kutatási területei: izomélettan, szív működés, munka- és sportélettani vizsgálatok. Főbb művei: Az élettan tankönyve, különös tekintettel az emberre (Bp. 1919), Az iskolaorvos, mint az iskola sportorvosa (Bp. 1938), Időszerű sportorvosi kérdések (Bp. 1938), Az iskolai tanóra hatása a szellemi teljesítőképességre (Bp. 1938).

Id. Issekutz Béla

(Kőhalom, 1886. – Bp. 1979.): orvos, farmakológus

A korszerű magyar gyógyszerkutatás elindítója és megvalósítója. Az általa teremtett gyógyszerkutatási iskola hozzájárult a magyar gyógyszeripar hazai és külföldi elismertségéhez, a gyógyszerexport szellemi, gazdasági és gyógyszerterápiás eredményeihez. Kutatási területei: alkaloidák, hormonok, izgatószer, görcsoldó szerek farmakológiai elemzése. A rák kemoterápiája. Kossuth-díjas, az MTA tagja. Főbb művei: A gyógyszerismeret tankönyve (Kolosvár 1913), Gyógyszerrendelés (1931), Gyógyszertan és gyógyítás I. (Bp. 1959).

A Magyar Testnevelési Főiskola szerepe a sportorvoslásban

1925-től a Testnevelési Főiskolának a sportszakember képzésben, a sportorvoslásban, a sporttudományok kialakításában sikerült szellemi központtá válni, ezért sokat tettek az intézményben alkalmazott orvosok. Ők alapozták meg az oktatás, kutatás magas színvonalát, sikerült a sportorvoslásnak is a feltételeit megteremteni, kutatóműhelyt létrehozni.

Az intézményben az orvosok kezdettől fogva tanították a leendő sportszakembereket, testnevelő tanárjelölt hallgatókat, és sportedzőket. Előadóként, óraadóként a következő tantárgyakat tanították: egészség-tan és elsősegélynyújtás, bonctan, test-tan, élettan. Ezekből a tantárgyakból vizsgázni is kellett a diploma megszerzéséhez. Egészségtant 1925-ben Záborszky Sándor reáliskolai testnevelő tanár, sportegészségügyi ismereteket 1926-ban Bodánszky Pál tanította. 1928-ban élettan Deseő Dezső az Állatorvosi Főiskola rendes tanára, az egészség-tan és elsősegélynyújtást Szukovány Imre a TF tanulmányi igazgatója, bonc-

tant Kiss Ferenc orvos, 1929-ben Malán Mihály testtant, Walter László egyetemi tanár bonctant tanította. Itt tanítottak még 1930-1945 között: Kereszty Alfonz, Baitz Géza, Dusóczky Andor, Dobokai Lajos, Oláh Jenő, Kellner Dániel, Ostoros Gyula, Szentágotai János orvosok. A TF-en Anatómiai Múzeumot is létrehozottak. Ez a gyűjtemény a tanítás szakszerűségét segítette. A Múzeum alapítója Kiss Ferenc egyetemi tanár, a főiskola első anatómia tanára volt 1925–1928 között.

Az I. számú Állami Sportorvosi Intézet létrejötte

A sportorvoslás szükségességét megszemlélve megértve és támogatva a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium 1929. október 29-ikén kelt rendeletével engedélyezte a TF-en a Sportorvosi Intézet létrehozását Baitz Géza igazgatásával. 1930. január 7-én kezdte meg működését az intézmény sportorvosi rendelőjéből kifejlesztett I. számú Állami Sportorvosi Intézet.

A főiskola első emeleti jobb szárnyának belső részét a Sportorvosi Intézet foglalta el, amely a fiziológiai-kémiai és haematológiai szobából, a vizsgáló, továbbá röntgen szobából és előadóteremből állt. Ide tartozott még elektrokardiographias, anthropometriai laboratórium, valamint a sötétkamra is.

Korszerű felszerelések segítették a kiváló szakorvosok munkáját. Az intézet nemcsak tanácsadással és adatgyűjtéssel, hanem tudományos kutatásokkal is foglalkozott. Itt végezték a főiskola hallgatóinak félevenkénti vizsgálatát, amely belgyógyászati, röntgen, laboratóriumi, somatológiai és anthropometriai vizsgálatokból állt. Minden hallgatóról törzslap készült, amelyeken a részletes fizikális vizsgálatok eredményeit rögzítették. Ekkor tették kötelezővé a középiskolás diáksportolóknak is a sportorvosi vizsgálatot. Az Intézet végezte a vizsgálatokat, melyről igazolást is kaptak.

Tudományos kutatás kezdete a TF-en az orvosi, sportorvosi kutatásokkal indult meg. A többi sport-

tudományi ágakban – pedagógia, pszichológia, edzésmélettudomány, testnevelés elmélet – csak alkalmi tudományos kutatás folyt. Az itt rendelők orvosok kiválasztásánál szem előtt tartották azt az elvet, hogy a doktorok jelentős klinikai gyakorlattal és sport múlttal rendelkezzenek.

A TF-en a tudományos kutatás alapjait az 1930-ban létesített I. számú Állami Sportorvosi Intézet munkatársai rakták le. Ekkor alakult meg az Országos Orvosszövetség Sportorvosi Szakosztály is. Tiszteletbeli elnöknek Dollinger Gyula sebész professzort választották meg. A szakosztály elnöke Szukováthy Imre, társelnökei Dalmady Zoltán, Hajniss Elemér, Hasenfeld Artúr, főtitkára Baitz Géza, titkárai Kereszty Alfonz és Kellner Dániel, jegyzői Dusóczky Andor és Oláh Jenő. Az új szervezet a sportorvosi hálózat kiépítésén túl elsősorban a szakmai tudományos munka végzését tartotta feladatának. Kutatási tevékenységük főbb területei: sportorvosi diagnosztika, szív-érkeringés-légző- és neuroendokrin-rendszerek vizsgálata, szívnagyobbodás – sportszív problémáinak tisztázása, az egészségi állapotnak megfelelő sportág kiválasztása, sportélettani, túledzetségi kérdések tisztázása. Az orvosi szaksajtóban rendre jelentek meg ezekben a témákban közlemények a főiskola tanáraitól. Testnevelési kongresszusokon, nemzetközi tudományos konferenciákon is előadásokat tartottak nagy sikerrel.

Említésre méltó az MTE, a Munkás Testedző Egyesület Sportorvosi Rendelője is, mely 1923-ban nyílt meg Arató Emil vezetésével. Itt rendelkeztek többek között Bodánszky Pál, Holits Rezső, Pollatschek Gyula, Molnár Béla, Hedri Endre, Kreisz László orvosok.

Országos Sportorvosi Intézet

Az Intézetet 1942-ben Hóman Bálint vallás- és közoktatásügyi miniszter alapította, mely Budapesten az Aréna út 74. sz. alatt működött. Igazgató-főorvosa Csinády Jenő volt.

Az alapító rendeletben meghatározott feladatok – az ifjúság és sportolók sportorvosi gondozása – nem csak korát messze meghaladó szemléletről tanúskodnak, de mai szemmel is időtállóan tekinthetők.

Az intézet hálózat-rendszere négy fővárosi és öt vidéki (Szeged, Debrecen, Pécs, Székesfehérvár, Kolozsvár) rendelő-állomásból állt. Ezen kívül az országban tanácsadó állomásokat állítottak fel összesen ötvenhárom helyen. 1950-ben az Alkotás utca 48. sz. alatti Állami Kórház két helyiségébe települt át.

1952-ben egy már működő kórházra települt a sportorvoslás központi intézete az Országos Testnevelési és Sportegészségügyi Intézet, népszerű nevén a Sportkórház. Megteremtődött a fejlődésnek egy olyan lehetősége, mely világszerte csaknem egyedülálló volt. A Sportkórház történetéről könyvet adtak ki fennállásának 50. jubileumi éve alkalmából, melynek szerzői a kórház orvosai voltak.

Budapest neves sportorvoslással foglalkozó orvosai

Orvosok sportorvosokká szakosodása: a sportorvoslás sajátossága, hogy nem elegendő a magas szintű orvosi felkészültség, hanem otthon kell lenni a sportban is. Bizonyítja ezt az is, hogy a sportokhoz kötődő egykor sportolt orvosok közül többen szakosodtak sportorvosokká.

A régmúltban kutatva kiderült, hogy **Dalmady Zoltán** (Bp. 1888. – Bp. 1934.): orvos, balneológus, a sportorvoslás első nagy egyénisége, hegymászó, sífutó, szánkó

és bob sport művelése mellett hegyi mentőként is tevékenykedett, hegyi vezetők számára elsősegély tanfolyamokat tartott. A nevelés centrikus sportorvoslás hazai megalapítója. A kor színvonalának megfelelően fel-tárta a sportmozgások népegészségügyi jelentőségét és egészségvédelmi hatását. Úttörő szerepe volt a sport-

orvosi szaknyelv kialakításában. Fő művei: A sportok egészségtana (Bp. 1913), A turistaság egészségtana (Bp. 1934).

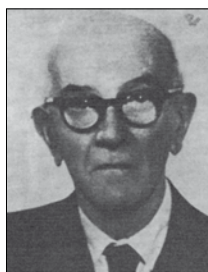
Szukováthy Imre

(Bp. 1888. – Bp. 1978.): orvos, sportorvos, diákkorában a Pannónia Evezős Club junior nyolcasában evezett. A Magyar Testnevelési Főiskola igazgatójaként megszervezte a felsőszintű testnevelő tanár, és edző képzést, megindította a testneveléssel kapcsolatos tudományos kutatásokat. Belföldi és külföldi viszonylatban is elismert szaktekintély volt. Ezt igazolja többek között az is, hogy az 1928-ban, Amszterdamban megtartott I. Sportorvosi és Testnevelési Világkongresszus előadójává kérte fel az Amerikai Testnevelő és Tanárok Nemzeti Szövetsége, a Bajor Testnevelők Szövetsége és a Német Sportorvosok Szövetsége is.

Arató Emil

(Lugos, 1885. – Bp. 1978.): orvos, sportorvos 1923-tól a Munkás Testedző Egyesület (MTE) Sportorvosi Rendelőjének vezetője és az Úszószakosztály elnöke is volt. Segítette a munkás turizmust, a Gödi Fészek egyik kezdeményezője volt. 1924-től az Alkohol Ellenés Munkás Szövetség alapító elnöke. 1947-től az Országos Sportorvosi Intézet igazgatója, majd a Bp.-i Testnevelés és Sportegészségügyi Intézet igazgató főorvosa 1961-ig, nyugdíjazásáig. 1967-ben elsőként részesült a Sportorvosi Társaság Dalmady Zoltán emlékéremben. Fő műve: Alkoholizmus elleni küzdelem, a testedzés egészségügyi hatásai c. munkája. Szerkesztője a Munkás Sport- és Egészségügy, majd a Munkáskultúra c. folyóiratoknak.

Megemlítem, hogy **Dusóczky Andor** (Bp. 1900. – Bp. 1971.): orvos, a TF első sportorvosi tanfolyamán 1930-ban tett szakvizsgát, ezzel ő lett az első magyar okleveles sportorvos. 1933-tól magánorvosi és sportorvosi gyakorlatot folytatott, egyúttal a labdarúgó, sí, evezős és tenisz válogatott sportorvosa volt. Az 1936-ban Garmisch-Partenkirchenben rendezett téli olimpiai játékokon ő volt a magyar küldöttség orvosa. Fő művei: Tízéves sportorvosi tapasztalatok a sísportban (Testnevelés, 1938), Az evezés egészségtana (Egészség, 1943), Sportorvosi megfigyelések versenyző-kor utáni sportolóknál (Testnevelési Főiskola Tudományos Közlemények, 1969).

Dollinger Gyula

(Bp. 1849. – Bp. 1937.): orvos, sebész

Maradandót alkotott, iskolát teremtett a sebészeti tevékenység fejlesztése és az újabb technikák bevezetése terén. Jelentős szervezőmunkája segítette a klinikai tevékenységet, az egyetemi oktatást és az orvos továbbképzést. Merész újító volt, a modern magyar sebészet első reprezentánsa, a hazai orthopédiai sebészet megteremtője. Az 1930-ban megalakult az Országos Orvosszövetség Sportorvosi Szakosztályának elnöke volt.

Kereszty Alfonz

(Bp. 1901. – Bp. 1981.): orvos, sportorvos

A magyarországi sportorvosi kutatások megszervezője és irányítója. 1930-tól a TF sportorvosi rendelőjének főorvosa. 1937-ben megszervezte a Sportorvosi Intézetet (1952-től Országos

Testnevelési és Sportintézet), amelynek igazgatója lett. Fő munkái: Az ifjúság sportja orvosi szemmel nézve (Bp. 1934); Az élettan és a sportélettan alapjai (Bp. 1955), A testnevelés és sport egészségtana (Bp. 1964), Élettan, sportélettan (Bp. 1967), Az EKG értékelése sportolóknál (Bp. 1967).

Kiss Ferenc

(Nagyszalonta, 1889. – Bp. 1966.): orvos, anatómus

A TF első anatómia tanára volt 1925-1928 között, aki a Budapesti I. sz. Anatómiai Intézetben dolgozott főállásban. 1929-től a Szegedi Tudományegyetem anatómia szövettan tanára. 1934-től Budapesten tájbonctan, bonctan tanár az Orvosi Karon. Kutatási területe: a mikrocirkulációs anatómia, a vegetatív idegrendszer komparatív anatómiája. Fő művei: A tájanatómia (Bp. 1922), A vérerek szövettana (Bp. 1925), Rendszeres bonctan III. (Szeged, 1939), Az ember anatómiájának atlasza (Bp. 1959).

Kellner Dániel

(Csongrád, 1895. – Bp., 1955.): orvos, sportorvos

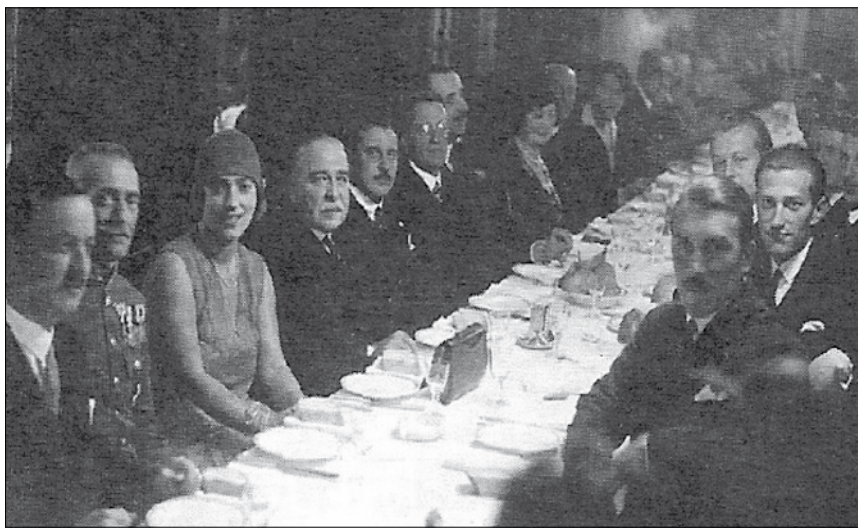
Gyógyító tevékenységével párhuzamosan kutatómunkát is végzett. A rendszeres sportorvosi szolgálat megszervezője. 1945-ben elindította az első belgyógyászati és sebészeti sportorvosi rendelőt. Alapítója, szerkesztője és állandó munkatársa a Sportorvos c. folyóiratnak (1933–1942). Fő művei: A sport orvosi vonatkozásai (Bp. 1928); Mit kell a sportolónak saját testéről tudnia (Bp. 1928). Sportegészségügyi ismeretek az általános iskolai tanterv részére (Bp., 1948); Az egyes sportágak egészségügyi jelentősége (Az általános iskolai tanterv, sportoktatók és sportolók számára, Bp. 1950); Munka, pihenés, sport (Bp. 1952); Sportegészségügyi ismeretek (Bíró Andrással, Bp. 1954).

Megjegyzem, hogy Baitz Géza, Dobokai Lajos, Oláh Jenő sportor-

vosokról, akik a TF I. számú Állami Sportorvosi Intézetében dolgoztak nem találtam életrajzi adatokat, ezért nem szerepelnek a most elkészített fényképes gyűjteményben, de szeretném kutatásaimat ez irányban folytatni és bővíteni a sportorvosok arcképcsarnokát.

Sportorvosi tanfolyamok

1930-ban Szukováthy Imre megszervezte a TF-en az első sportorvosi tanfolyamot Baitz Gézával és Nagypataki Gyulával. A sportorvosi tanfolyamokon a leendő sport-szakorvosok speciális képzést kaptak. A résztvevők elméleti előadásokon és gyakorlati órákon, sportfoglalkozásokon (atlétika, torna és gimnasztika, ökölvívás, vívás, birkózás) vettek részt, és szakvizsgát tettek. Érdekeségként megemlítem, hogy az első sportorvosi tanfolyamon hatvannyolc orvos vett részt. Magyarország első sportorvosának Dusóczky Andort jegyezték be.

Az első sportorvosi tanfolyam résztvevőinek díszvacsorája 1930-ban

A Sportorvosi Intézet 1930-1945 között a sportorvosi vizsgálatok országos kiterjesztésének előmozdítására négy sportorvosi tanfolyamot szervezett. A sportorvosok a tanfolyamok elvégzésén túl tudományos üléseken, vándorgyűléseken, kongresszusokon is részt vettek. Szegeden 1930-ban megszervezték a II. Országos Testnevelési Kongresszust, valamint 1937-ben az I. Sportor-

vosi Vándorgyűlést, Budapesten pedig 1938-ban az I. Sportorvosi Kongresszust.

II. Országos Testnevelési Kongresszus

Szegeden került megrendezésre 1930. november 21–22-én a II. Országos Testnevelési Kongresszus.

A Városháza díszes közgyűlési termében tartott országos rendezvényen az egész nemzetet érintő jelentőségére való tekintettel Klebelsberg Kuno vallás- és közoktatásügyi miniszter és az ország sportéletének irányítói is részt vettek. Az előadók között több neves orvos szerepelt.

Veress Elemér a testneveléssel kapcsolatban az orvos hivatásáról beszélt. Szent-Györgyi kongresszusi előadását angliai tapasztalatai alapján „Az iskolai ifjúság testnevelése” címmel tartotta meg. A szegedi kongresszus résztvevői az elhangzott előadást egyrészt lelkes tapssal, másrészt megdöbbenéssel fogadták.

I. Sportorvosi Vándorgyűlés

Elismerve a szegedi sportélettani tudományos kutatási eredményeket, Szegeden került megrendezésre az I. Sportorvosi Vándorgyűlés 1937. május 1–2.-án. A vándorgyűlés az egyetem Élettani Intézetében zajlott. A megnyitó ülésen Purjesz Béla, Veress Elemér, Csinády Jenő, Rosztóczy Ernő, Baitz Géza, Cseley Pál tartott előadást és vitát. A Vándorgyűlésen 18 előadás hangzott el, valamennyi előadó a sporttal kapcsolatos orvosi intézkedésekről és a kezelésekről beszélt. Az előadásokat nagyszámú érdeklődő hallgatta meg. Az elhangzott előadások anyagát orvosi szaklapokban publikálták.

I. Magyar Sportorvosi Kongresszus és Kiállítás

Budapesten 1938. április 28–30. között rendezték meg több helyszínen a Kongresszust, melynek szervezője a Honvédorvosok Tudományos Egyesülete volt. A háromnapos kongresszust négy helyszínen rendezték: az Országos Tiszti Tudományos és Kaszinó Egyesület dísztermében, a Toldi Miklós Honvéd Sporttanár- és Vívómesterképző Intézetben, a Vöröskereszt Székház dísztermében, a TF dísztermében összesen negyvenhárom előadás hangzott el. Ezen a kongresszuson a sportorvos társadalom nagy létszámmal képviseltette magát. A sportorvosi kiállítást is megtekinthettek az érdeklődők, melyet Nagypataki Gyula ezredorvos állított össze.

Sportorvos című szaklap

1933–1942 között jelent meg a Kellner Dániel által alapított szaklap, melynek szerkesztője és állandó munkatársa is volt. A szaklap közölte a legújabb sportorvosi kutatások eredményeit és az orvosoknak publikációs lehetőségét is nyújtott.

Összegzés

A Szegedi Tudományegyetem Orvosi Karának sportorvoslással foglalkozó kutatóorvosai és a Magyar Testnevelési Főiskola Sportorvosi Intézetének orvosai alapozták meg a mai 21. századi magyar sportorvoslás eredményeit. A hazai sportorvoslásban a TF átvette a vezető szerepet és hosszú távra sikerült tudományos iskolát, műhelyt teremtenie és szellemi központtá válnia.

Felhasznált irodalom

- Rosztóczy Ernő-Veress Elemér-Csinády Jenő: Időszerű sportorvosi kérdések (Stephanum Nyomda, Bp. 1938)
- Novák Károly: Csinády Jenő (Testnevelési és Sportegészségügyi Szemle, 1970. 2. sz.)
- Nádori László: Sportlexikon (Alföldi Nyomda, Debrecen 1986)
- Markó László: Új magyar életrajzi lexikon (Magyar Könyvklub)
- 75 éves a TF (Átrium Bt, Bp. 2000)

- Frenkl Róbert: A TF és a magyar sport belülről (Penti Nyomda, Bp. 2003)
- Szegedi egyetemi almanach (1921-1996) (SZOTE Nyomda, Szeged, 1997)
- A Sportkórház története (Koping-Datorg Rt Nyomda, Bp. 2002)

Szerző:

NEKROLÓG

Dr. Crespo Arteaga Juan Carlos (1952-2009)

Dr. Crespo Arteaga Juan Carlos 1952. március 2-án született a bolíviai Cochahambában.

1971-ben tanulni érkezett Magyarországra. Orvosi diplomáját a Debreceni Orvostudományi Egyetemen szerezte meg, majd 1978-ban a jászberényi Erzsébet Kórházban helyezkedett el, sebészetből 1982-ben tett szakvizsgát.

Jászberényben élt és dolgozott élete végéig, ott is alapított családot.

Gyógyító munkája mellett a kezdetektől elkötelezte magát a sportnak és

a sportegészségügynek.

Az elsőik között lett tagja az Országos Sportegészségügyi Hálózatnak 1996-ban.

Kezdetekben a nagyhírű Lehel gépgyár jégkorong csapatának orvosa, majd a kézilabdásoknak és a futballistáknak is szeretett és tisztelt sportorvosa lett.

Sportorvostanból 2001-ben szakvizsgázott.

Jász-Nagykun-Szolnok megye legnagyobb forgalmú területi sportorvo-

si rendelőjét vezette a kórházi sebész főállása mellett, szenvedélyévé a pályán történő terheléses vizsgálatok, a versenyüyeletek ellátása vált.

2009. március 31-én tragikus hirtelenséggel bekövetkezett halálával pótolhatatlan veszteség érte a sportorvos társadalmat.

Nyugodj békében, Crespo doktor!

HELYREIGAZÍTÁS

A Sportorvosi Szemle 2009. 1. számában a „Felnőtt sportolók nyugalmi vérnyomása” címmel Varga-Pintér Barbara, Horváth Patrícia, Kneffel Zsuzsanna, Major Zsuzsanna, Tóth Miklós, Pavlik Gábor szerzőktől megjelent cikk végéről a következő szövegrész lemaradt:

„**Köszöntenyilvánítás:** A cikk a Magyar Hypertonia Társaság támogatásának a segítségével készült.”

1960 – 1984

1960

Létrejött a Sportorvosi Szemle elődje, a Testnevelés- és Sportegészségügyi Szemle.

Szerkesztőbizottság elnöke Hajdú Ferenc (OTSI igazgató főorvosa), felelős szerkesztő Nemessuri Mihály, szerkesztőbizottsági tagok: Bródy György, Kereszty Alfonz, Lajkó Pál, Mélykúti András, Nemessuri, Palik Ibo-ly, Pelle László és Süveges Antal.

Szerzők döntő többsége a szerkesztőbizottság tagjai. Már a legelső számban közöltek külföldi szerzőtől (Letunov G. M., moszkvai Központi Test-neveléstudományi Kutató Intézet) magyarra fordított közleményt, a szerzők között már megtalálható Frenkl Róbert, Kiss László, Kolba Vilmos és Gáll Ida, számos további Szemlebeli közlemény szerzői. Az 1960/2 számban mai szemmel nagyon naiv közlést találhatunk a doping (akkor még egy „p”-l) kérdésköréről. Mellékletként az első két szám közleményeinek német nyelvű összefoglalói jelentek meg.

A tervek szerinti évi 4 számból az utolsó kettő vagy nem jelent meg vagy nem fellelhető.

1961

Az egymást követő számokban az oldalszámozás már folyamatos. 5 (szovjet, cseh, német) magyarra fordított külföldi közlemény mellett a szerzők között megtalálható Malomsoki Jenő (élelmezés témában) és Czipott Zoltán, Bíró Imre, Csépe Imre, Csinády Jenő, Grubich Vilmos, Simányi Richárd, Eiben Ernő és Tomola György neve, akik munkássága többek között számos további közleményt takar. Nagy fővárosi centrumok mellett pl. Nagykanizsai városi kórházból is érkezik közlemény. Témaként felmerült, hogy megengedhető-e a menstruáció időpontjának megváltoztatása sportoló nőknél? A Német Sportorvos Szövetség Nőbizottságának (!) elnöke, Bausenwein szerint ez dopingnak minősül, mert „...mesterséges drogok alkalmazásával erőszakos módon teljesítményfokozást akarnak elérni...”

A negyedik szám nem fellelhető vagy nem jelent meg.

Nagy terjedelmű kongresszusi beszámolókat és folyóirat referálókat találhatunk már az első két évfolyam számaiban.

1962

Ebben az évben már 6 (szovjet, román, német) magyarra fordított közleményt találunk, a szerkesztőség visszatért a külön oldalszámozáshoz. Szerzők között találjuk Dóka Jó-

zsefet, Fröhlich Jenőt, Salacz Pált, Juhász Józsefet, Bugyi Balázst, Bodrogi Györgyöt és Jakab Erzsébetet. A Szemle hírt ad az az évben megjelent a „Bevezetés a sportorvos-tanba” című 2 kötetes 646 oldalas sportorvosi jegyzetről.

A Társaság 2 napos „Sportorvosi ankét”-ot szervezett szovjet, csehszlovák és olasz előadókkal. Egyik fő téma a sportsérülések és ellátásuk volt. A 10 előadásból 5 a térd-izületet, 2 a kéztőcsontok sérüléseit érintette, 1–1 pedig a prevencióról, terápiás Rtg. besugárzás indikációjáról valamint ambuláns fájdalomcsillapításról szólt. Másik szekcióban 6 előadás volt: 2 a C vitamin feltöltéssel kapcsolatos tapasztalokat összegezte, 1–1 pedig a kombinált terhelési vizsgálatokról, gyermekek felső légúti megbetegedéseinek megelőzéséről testneveléssel, neurodinamikai kutatásokról és rendszeres izomtevékenység hatása és a kísérletes ulcus létrejöttének kapcsolatáról szólt. 62/2 szám ennek az ankétnak az előadásait ismertette különkiadásként. Jelentős előrelépés történt a lap külső megjelenésében. Papír minősége, nyomdatechnika, kétszlopos tördelés korszerűbbé tette a lapot. A fekete-fehér képek alatt a kép-aláírások ugyan alkalmanként eltévedtek (sajnos, manapság is előfordul...), azonban a talocruralis ventralis csontos impingement (akkor még elülső perem arthrotikus felrakódásának hívták) és tibia fáradásos törésének képe mai illusztrációnak is megfelelné.

A harmadik számban olvashatjuk Dalmady Zoltán szobrának leleplezésekor tartott ünnepi beszédet, melyből részletesen megismerhetjük Társaságunk kiemelkedő alakjának, díja névadójának életét, munkásságát.

Negyedik számban többek között labdarúgó játékosok komplex sportélettani vizsgálatáról, sportolók acrostalgiajáról (mai nevén insertiopathia), epiphysis sérülésekről valamint ultrahangos kezelések eredményeiről adnak számot a szerzők.

1963

A Sportorvosi Szemle jelentős változásokon ment át. A kiadó a továbbiakban nem a Sportegészségügyi Intézet hanem a Sport-Lapkiadó és Propaganda Vállalat. Rotaprintes kiadás helyett a klasszikus nyomtatott forma több lehetőséget biztosít ábrák, képek közlésére. Megváltozott a Szemle külalakja: kisebb lett, más lett a címlap és az első borító belső oldalán megjelent az első reklám (Aciphen kenőcs). Ismét folyamatos oldalszámozással jelent meg a lap. Mélykúti András és Palik Ilona már nem tagja a szerkesztőbizottságnak.

Ebben az évben 3 külföldi tanulmány jelenik meg (2 szovjet, 1 bolgár).

Hollós Olivér beszámolt egy, a Sportkórházban kifej-

lesztett rádióadó készülékekkel evezősökön végzett sportági terhelés közben mért EKG vizsgálatok első tapasztalatairól. Somogyvári Károly érdekes, statisztikai adatokkal alátámasztott közleményében felhívja a figyelmet az alkalmanként felesleges Rtg. vizsgálatok miatt rohamosan növekedő sugárterhelésre (Budapesten az 1 főre jutó terhelés 3x nagyobb mint USA-ban, közel 5x nagyobb, mint Dániában). Örményi Imre a sportteljesítmény és meteorológiai tényezők összefüggését elemzi tanulmányában. Malomsoki gázanyagcserével kapcsolatos munkásságának első publikációját ebben az évben olvashatjuk. 2. szám is foglalkozik a tatai edzőtábor élelmészeti kérdéseivel.

1964

Az ismert fővárosi sportorvosi központokon kívül a debreceni ortopéd és a szegedi I. sz. sebészeti klinikáról is érkezik közlemény. Ebben az évben 1 külföldi szerző (szovjet) publikál. Több sportág legjellegzetesebb mozgását (ökölvívás, asztalitenisz, kézilabda, labdarúgás) elemzik szerzők a leggyakrabban igénybevett izomcsoportok, ízületi képletek terhelését ismertetve. Ezen kívül a tokiói akklimatizációs folyamatokat, kluborvosok feladatait, különböző sportágak gyerekek fejlődésére gyakorolt hatását ismerhetjük meg az ez évi Szemlékből. Az 1961-es vita ellenére (vagy hatására) 1–1 közlemény jelenik meg a menstruáció időpontjának eltolásáról valamint a ciklus megrovidítéséről. Az olasz labdarúgásban jelenlevő doping esetekről is olvashatunk, az ellenőrköt „gyógyszerdetektív”-nek hívták. Apor Péter, Dirner Olga, Jákó Péter (az Intézet későbbi igazgatója), Vigyázó György Szemlebeli munkássága ez évben kezdődik.

1965

Balatonfüredi Állami Kórházból érkeznek tanulmányok a sportolás szívbetegségek prevenciójában és rehabilitációjában játszott szerepéről. Olvashatunk közleményt a sport gestatio folyamatokkal kapcsolatos ártalmak megelőzésében játszott szerepéről valamint a sportorvosi bibliográfia megteremtésének és a sportbalesetek statisztikai elemzésének szükségességéről 3 külföldi (szovjet, német, olasz) közlemény mellett. Molnár Imre 1963 óta tartó sportpszichológia terén kifejtett Szemlebeli munkásságát ebben az évben is folytatja. Folytatódik a különböző sportmozgások anatómiai-élettani elemzése is, most a futás került sorra valamint a sporteredetű fül-orr-gégészeti sérülésekről és a térdízületi arthrographia jelentőségéről jelent meg analízis. Grubich 3 éve elkezdett, „Összehasonlító terhelési vizsgálatok” című, 1981-ig tartó sorozatát folytatja, a továbbiakban is hol több éves szünetekkel, hol egy évben 2 illetve 3 résszel.

1966

1 külföldi (olasz) közlemény mellett Nemessuri közleményében az izomműködés fotokinográfias vizsgálatát, Károlyi Miklós sportsérülés szteroid kezelésének szövődményét

ismerteti, Schultheisz Ferenc és Sükösd Barna 207 Intézetünkben hospitalizáltan kezelt agyrázkódott sérült állapotát elemzi.

A harmadik szám a térdízületi sérüléseknek lett szentelve. 8 szerző (Debreceni Sportegészségügyi Intézet, SzOTE I. sz. Sebészeti Klinika mellett 5 „sportkórházi” valamint egy rehabilitációs szakember) tekintette át az akkori korszerű eljárásokat illetve azok tapasztalatait. Czipott 13 illetve 14 éves meniscus sérült gyerekekről számol be. Ez évi Szemle ismerteti, hogy 1964-ben ugyan más néven, de már rendeztek „paralimpiát”. 1963-ban a meteorológiai tényezők sportteljesítményre gyakorolt hatását ismertette egy közlemény, idén a sérülések keletkezésében játszott szerepét elemezte Grubich. Tompa Károly neve első alkalommal található a Szemlében.

1967

Ismét tovább fejlődött a Szemle. A korábban 64 oldalas kiadvány 80 oldalasra bővült, további lehetőséget biztosítva a sportorvoslással kapcsolatos tudományos munkák megjelentetésének. A lap kiadását átveszi az Ifjúsági Lapkiadó Vállalat. Keresztényi József sporttörténész tanulmányában érdekes hivatkozási alapokat közöl az ókori „sportorvoslásról”. Arató Ottó a súlyemelés sportorvosi vonatkozásait ismerteti alapos összefoglalójában és 2 tanulmány elemzi a mexikói akklimatizációs tapasztalatokat. Az olimpiához kapcsolódik, hogy ebben az évben már hírt ad a Szemle a barokamrás felkészülési lehetőségéről. Sportorvoslás és repülés orvostan határterületként ejtőernyős ugrások szervezetre gyakorolt hatásairól is tájékoztatást kap az olvasó. Ebben az évben publikált a Szemlében első alkalommal Székely Gabriella. 1 külföldi (szovjet) közlemény jelent meg ebben az évben. Elvesztettük a szerkesztőbizottság tagjait, Lajkó Pált és Pelle Lászlót.

1968

A szerkesztő bizottság kibővült Grubich Vilmoossal. Szerzőink között első alkalommal üdvözölhettük Árkay Nándort, Bártfai Edét (későbbi Intézeti igazgatókat), Flautner Lajost, Gaál Magdolnát, Berentey Györgyöt és Szalai Istvánt, Farmosi Istvánt. Idén 1 külföldi (olasz) szerző publikált. Ebben az évben több reklám (akkori megfogalmazásban: gyógyszerismertető) jelenik meg a lapban. A második számban három közlemény foglalkozik az időszerű doping kérdésekkel. Bródy a sérülések gyakoriságát és súlyosságát elemzi különböző sportágakban. Harmadik szám teljes egészében a sportolás közben keletkezett izom- és ínsérülésekkel kapcsolatban rendezett kerekasztal-konferencia anyagát tartalmazza. Negyedik számból kiemelhető Ürményi Angéla és Kovács András úszás jellegzetes sportsérüléseit és ártalmait ismertető, jól illusztrált közleménye.

Ebben az évben először jelenik meg éves tartalomjegyzék, szerzői és tárgymutató.

1969

Szerzőink között üdvözölhetjük többek között Szmodis Ivánt, Kunos Ferencet, Kausz Istvánt valamint bolgár, jugoszláv és szovjet szerző munkáját olvashatjuk ebben az évben.

A testnevelés alóli felmentettekről érdekes elemzést közöl a második szám, a harmadikban Sík János publikált a csuklózületi discus sportsérüléseiről. A negyedik szám légzésfunkciós kerekasztal anyagait mutatja be. A „Sportkórházon” kívül előadások érkeztek a BOTE Tüdőgyógyászati, SzOTE Sebészeti Klinikájáról, POTE Kórleltani Intézetéből, Országos Munkaegészségügyi Intézetből, Balatonfüredi Állami Szívkórházból, János Kh. Mellkassebészetről, MÁV Tüdőgyógyintézetéből, Sikondai Éjjeli Szanatóriumból, Korányi TBC Intézetből. A lap közli a vita anyagát is, mely igen élénk lehetett, volt előadás, melyhez 15-en szóltak hozzá.

1970

Kálmán Péter személyében új szerkesztőbizottsági elnöke lett a Sportorvosi Szemlének és Bártfai Edével kibővült a szerkesztőbizottság. Hovorka György ez évben publikált a Szemlében első alkalommal és első alkalommal nem volt külföldi szerző. Szokásnak megfelelően számos beszámolót tartalmaz a lap kongresszusokról, gazdag a lapszemle és folyóirat referátum, több könyvismertetés szerepel ez évben. Pap Károly (DOTE Ortopéd Klinika) gazdagon illusztrált tanulmányában részletesen elemzi a sérülés és ártalom okait, különbözőségét, esetenként kölcsönhatásait. Harmadik számban jelenik meg először a szerkesztőség kérése a cikkírókhoz, a munkák formai követelményeivel.

1971

Felelős szerkesztő Grubich Vilmos lett. Ebben az évben jelennek meg orosz és angol összefoglalók és tartalomjegyzék. Ismét vannak külföldi közlemények (USA-beli és román). Kereszty Alfonz és Arató Ottó összefoglalja 1945-ig terjedő illetve az utána következő időszak magyar sportorvoslás történetét. Első alkalommal üdvözölhetjük szerzőként Apor Pétert (Az erőfejlesztés néhány időszerű kérdéséről (review)). Demeter András (Bukarest) a modern sportlövészet élettani és sportorvosi problémakörét elemzi és megismerhetjük a Szalai-féle terhelési próbát.

1972

Ebben az évben 20 éves az Intézet (1972-ben 300 ágygal, belgyógyászati, sebészeti, orr-fül-gégészeti, nő-gyógyászati, gyermekgyógyászati és urológiai osztállyal rendelkezik, országsszerte 172 rendelővel, válogatott keretekkel több, mint 40 keretorvos foglalkozik. Mai szemmel nézve már szokatlan számok és struktúra). Bródy felhívja a figyelmet a számítógépes adatfeldolgozás sportegészségügyi lehetőségeire, Bihari Ottóval pedig ismertet egy sportsérülések statisztikai nyilvántartási modellkísérletet. Ebben az

évben szerepel első alkalommal szerzőként Mohácsi János és jelennek meg a munkákban „tárgyszavak”. Kizárólag magyar szerzők publikáltak.

1973

1 külföldi (NDK) szerző publikál. Utóbbi években megfigyelhető lapszemle bővülés folytatódik, pl. csak a 3. számban 24 (!) oldalon ismertetik 7 szaklapban megjelent közleményeket magyar címekkel (még nem volt hozzáférhető internet..., de a tájékoztatói lehetőséget az arra vágyók megkapták). 1974 szeptemberben Budapesten rendezendő III Európai Sportorvosi kongresszus beharangozója is megtalálható.

1974

Ismét NDK-s szerző képviseli a külföldieket. Szerzőink között üdvözölhetjük Budavári Ágotát és Ékes Erzsébetet. Az első szám 62 oldalt szentel a kondicionális állapotot és terhelhetőséget vizsgáló eljárásoknak (I. számú módszertani levél), a másodikban a következő módszertani levél (A sportolókat fenyegető gombás megbetegedések) mellett Boda László és Rónai Ferenc „A gerinc biomechanikája” című több számon és éven át tartó (77/2-ig) sorozata kezdődik. Beszámolót olvashatunk Apor stockholmi kutató munkájáról és a Nobel-díj ünnepegről. Az utolsó számban kiemelkedik Jákó „Nehézatleták versenyre való felkészítésének sportorvosi szempontjai” című munkája.

1975

Az utóbbi években „szokásos” 1 külföldi közlemény ebben az évben Romániából érkezik (bár a szerző neve Demeter András – lásd 1971). Első alkalommal olvashatjuk Torma Zoltán munkáját. Második számban jelenik a 4. számú módszertani levél – „A sportsérülések diagnosztikájának és therapiájának főbb kérdései” címmel (3.ik módszertani levél nem a Szemlében, hanem OTSI kiadásként jelent meg, 1974-ban). Harmadikban Kiss László ismerteti a szülészet-nőgyógyászati sportorvoslás fejlődését és Fendler Kornél és mtsai. 6 részes, „Serdülő úszók alkalmazkodási folyamatainak vizsgálata” munkájának első része jelenik meg.

1976

Az 5.ik számú módszertani levélben a sportolók élelmészésének, a 6.-ikban a higiénés teendők a sportorvosi gyakorlatban kérdésköre kerül terítékre. Első alkalommal közli a Szemle a NOB dopinglistáját és az ezzel kapcsolatos teendőket. Ebben az évben kezdődik Miltényi Márta, Zsidegh Miklós szemlebeli munkássága. Külföldi munka ebben az évben nem jelent meg.

1977

Árky Nándor lett a szerkesztő bizottság elnöke. Először fordult elő, hogy két egymást követő évben nem volt külföldi közlemény a Szemlében. Boda László befejezi 11 részes „A gerinc biomechanikája” című sorozatát majd 2 további tanulmánnyal összegzi, Fendler sorozata is ebben az évben ér véget. Grubich megemlékezik az Alkotás utca szélesítése miatt 1976-ban áldozatul eső 3 „sportkórházi” épületről. Evezősök élettani és asztaliteniszézők sportsérüléseinek és ártalmainak jellegzetességeiről számolnak be szerzők. Gunda András első alkalommal publikál.

1978

Ebben az évben publikál első alkalommal a Szemlében Lángfy György és társszerzőként felfedezhetjük Berkes István (későbbi Intézeti igazgató) nevét is. A 7.ik számú módszertani levél – A versenysportolók gyógyszeres ellátása – érdekessége, hogy még ajánlott készítmény volt a Furosemid...Elvesztettük Arató Emilt, az MST örökös tiszteletbeli elnökét. Külföldi szerző idén sem publikált lapunkban, azonban a lapszemlék és folyóirat-referátumok változatlanul igen nagy terjedelemben jelennek meg és nagy a kongresszusi beszámolók száma is.

1979

Szerkesztőbizottság már csak 3 főből (Kereszty, Nemessuri és Pucsek József) áll. Károlyi saját anyag és irodalmi adatok alapján ismerteti az artroszkópia módszerét. A 8. számú módszertani levél „Az ügyeletes orvos tevékenysége a sportrendezvényeken” címmel jelenik meg. Többek között szemészeti alkalmassági vizsgálatokról (Barcza Ida) és sporteredetű zemsérülésekről (Bíró I.) is tájékozódhatunk valamint a makói kórházból is érkezik közlemény.

1980

Szaklapunk csaknem teljes megújuláson megy át: új névvel (Sportorvosi Szemle – Hungarian Review of Sports Medicine), címlappal jelenik meg. Szerkesztőbizottság elnöke és felelős szerkesztő személye nem változik, azonban lényegesen megváltozott a szerkesztőbizottság. Új tagok: Apor Péter, Buda Béla, Ékes Erzsébet, Frenkl Róbert és Torma Zoltán. A szerzőkkel szembeni követelmény a bővebb összefoglaló magyar, angol és orosz nyelven, az ábrák szövege is két nyelven (magyar, angol) jelenik meg. Angol nyelvű munkák közlése is szerepel a célkitűzések között. Ezt már az első szám teljesíti, 4 év szünet után USA-beli, további számokban 2 japán, 1–1 görög, francia, lengyel, belga, indiai és 3 angol nyelvű magyar (Baranya m-i kh, és „Frederic Joliot-Curie” Radiológiai és Radiohygiénes Tudományos Intézet) közlemény jelenik meg a magyar közlemények mellett. Első alkalommal üdvözölhetjük szerzőink között Martos Évát (későbbiekben 18 éven át volt főszerkesztő), Tihanyi Józsefet, Fekete Győzöt, Massányi Lajost. Grubich munkájában megemlékezett a 30 éves Intézeti Kutatólaborról.

1981

Az új lehetőségtől nagy lendületet kapnak magyar szerzők: ebben az évben heten publikálnak angol nyelven, valamint csehszlovák és indiai szerző munkája lelhető fel többek között. Szalai írásba foglalja az ortopéd és sportorvosok közti sportalkalmasságot érintő nézetkülönbségeket egyes elváltozások megítélésben. Ebben az évben csatlakozik a szerzők egyre népesebb táborához Nemeskéri Veronika és Faludi Judit, Mihályfi Péter.

1982

Első ízben szerepel a Szemlében Hollósi Ildikó, Hortobágyi Tibor és Süle Ferenc. 4 magyar szerző angol nyelvű publikációján kívül többek között lengyel, indiai, ausztrál, és olasz közleményt találunk. Ebben az évben indul Torma 5 részből álló sorozata (1984-ig), melyben a gyulladásgátlók (NSAID) hatását elemzi sportsérüléseknél illetve rheumatoid arthritises betegeknél. Golenyák Béla a termovíziós vizsgálatot ismerteti, első alkalommal közlünk színes képeket. Jákó összefoglalja a kondicionálás szerepét és lehetőségeit a belgyógyászati prevencióban és terápiában.

1983

Távozott körünkből Grubich Vilmos, aki 13 éven át főszerkesztette a Szemlét.

Szerzőink között üdvözölhetjük Imre Máriát, Boros Zsófiát, Mónus Andrást, Szóts Gábort valamint Kökény Mihályt. Vigyázó társszerzőjeként tört lándzsát a FIMS állásfoglalásának (szívbeteg gyermekek fizikai aktivitásáról és sportoltatásáról) hazánkbeli érvényesítése mellett. Számos egyéb közlemény mellett 2–2 bulgár és orosz valamint 1–1 indiai és angol nyelvű magyar munkát olvashatunk. Krajcsovics Pál a teljesítményfokozás orvostikai és jogi megítélésének kérdéseit taglalja.

1984

A lap új főszerkesztője Jákó Péter. Szerkesztő lett Ékes Erzsébet és Torma Zoltán, a szerkesztőség tagja pedig Csépe Imre, Eiben Ernő, Malomsoki Jenő, Martos Éva, Székely Gabriella, Szmodis Iván, Tompa Károly és Vigyázó György.

Többek között 5 magyarra fordított NDK-beli munka mellett osztrák és indiai valamint 1 angol nyelven közölt magyar munka szerepel a tartalomjegyzékben. Szerzők között először szerepel Soós Ágnes (az Intézet jelenlegi igazgatója) és Merkely Béla.

Testnevelési és Sportegészségügyi Szemle – I. évfolyam, 1. szám (1960.)

Tartalomjegyzék

<u>Hajdu Ferenc dr.</u> Beköszöntő	3 oldal
<u>Arató Emil dr.</u> Az iskolai testnevelés élettanának alapvető kérdései	4 ▶
<u>Letunov G. M.</u> Az iskolai testnevelés sportorvosi ellenőrzésének problémái	8 ▶
<u>Mélykúti András dr.</u> A testnevelés egészségügyi kérdései	11 ▶
<u>Nemessuri Mihály dr.</u> Iskolai testnevelésünk néhány élettani kérdése	14 ▶
<u>Ligeti Imre dr.</u> Alkat és testnevelés	29 ▶
<u>Kereszty Alfonz dr. – Frenkl Róbert dr.</u> Gyomorsav-vizsgálatok sportolóknál	31 ▶
<u>Gábor Imre dr.</u> A túlterheléses proteinuria rendszeres vizsgálatának jelentősége az aktuális kondíció megállapításában	34 ▶
<u>Stadler Egon dr.</u> A vérnyomásmérés problémái a sportorvosi gyakorlatban	38 ▶
<u>Lajkó Pál dr.</u> Sportolók térsérüléseinek röntgen-vizsgálata	45 ▶
<u>Kiss László dr.</u> Megengedhető-e a menstruáció idejének megváltoztatása sportoló nőknél?	49 ▶
<u>Péntek Erzsébet dr. – Ginder Katalin:</u> A Baranyamegyei Tanács Gyermekszívbeteg-gondozója szívbeteg gyermekeinek gyógytestnevelése	56 ▶
<u>Lajkó Pál dr.</u> Beszámoló az Orvosegészségügyi Dolgozók Szakcsoportjának 1960. szeptember 23–24-én megtartott Nagygyűléséről	60 ▶
<u>Pelle László dr.</u> A csehszlovák sportorvosok nagygyűlése	63 ▶
<u>Süveges Antal dr.</u> A testnevelés higiéniájának kérdése a csehszlovák sportorvosok nagygyűlésén	67 ▶
<u>Süveges Antal dr.</u> A római olimpia felkészülési-, és versenydőszakának sportorvosi munkája és tapasztalatai	71 ▶
<u>Pelle László dr.</u> A római olimpia orvosszolgálatja és sportorvosi eseményei	76 ▶

Az Egészségügyi Minisztérium Országos Testnevelés- és Sportegészségügyi Intézetének
kiadványa

Szerkesztőség: Budapest, XII. Alkotás-u. 48. sz.

Sportkiadó: Sokszorosító Üzeme

Felelős: a vállalat igazgatója

B e k ö s z ö n t ő

Több év óta jogos kívánságként adtak kifejezést szóban és írásban sportorvosaink azon óhajuknak, hogy célszerű lenne egy sportorvosi szaklap kiadása. Hosszu hónapok óta tartó erőfeszítések után, most sikerült megteremteni a lehetőségét annak, hogy -- bár szerény formában, rotaprint nyomással -- negyedévenként 80 oldalas terjedelemben, intézetünk kiadásában elindíthassuk útjára a 'Testnevelés és Sportegészségügyi Szemle'.

Intézetünk munkatársainak és másoknak is jogos észrevétele volt az, hogy elméleti és gyakorlati munkájukról közlési lehetőségek hiányában, írásban beszámolni nehezen tudnak. Kiadványunk lehetővé teszi elméleti kutatások közzétételét, amivel az országos hálózatban dolgozó sportorvosok szakmai színvonalának emeléséhez hozzájárulunk, gyakorló orvosaink tapasztalataik írásbeli közlésével pedig tájékoztatásukat biztosíthatnak maguknak.

A sportegészségügyi hálózat sokirányú feladatkörének megfelelően lapunk foglalkozni fog az iskolai testnevelés egészségügyi kérdéseivel, ezen belül az iskoláskorúak gyógytestnevelési problémáival, -- segíteni kívánja az üzemi és mezőgazdasági, valamint szellemi dolgozók széles tömegei testkulturájának ügyét. Foglalkozni fog a versenysport sokirányú problémáival: sportorvosi ellenőrzés, sportártalmak megelőzése, a sportolók élelmezése és egészségügyi vonatkozásban a helyes életmódra való nevelése, a sportélettani vonatkozásokkal és a bekövetkezett sérülések, illetve ártalmak gyors és korszerű gyógyításával, rehabilitációjával. Helyet kívánunk biztosítani olyan közleményeknek is, melyek különböző megbetegedésekben a gyógytestnevelés alkalmazásával foglalkoznak. Különösen nagy jelentőségre tett szert az utóbbi években a különböző belgyógyászati megbetegedések, mint pl. a szív és érrendszeri betegségek gyógytestnevelése.

Lapunk tartalmánál fogva jogosan tarthat igényt nemcsak a sport- és testnevelés iránt érdeklődő orvosok, hanem rajtuk kívül iskola-orvosok, testnevelő tanárok, gyógytestnevelők és masszörök stb. érdeklődésére. Hasznosan tanulmányozhatják lapunkat az edzők is, akik élni kívánnak azzal a sokirányú segítségi lehetőséggel, melyet munkájukban a sportorvosi közreműködés jelent. Lapunk tartalmazni fog kongresszusi beszámolókat, különböző szaklapokból referátumokat, szakcsoporti híreket és egyéb szakmai jellegű közérdekű közléseket.

A szerkesztő bizottság felkéri olvasóit, hogy cikkek beküldésével és észrevételeikkel, javaslataikkal, bírálatikkal segítsék elő a 'Testnevelés- és Sportegészségügyi Szemle' című lap eredményes munkáját és megfelelő színvonalának biztosítását.

Ezen gondolatok jegyében köszöntöm intézetünk dolgozóit és a szerkesztő bizottság nevében jelen számmal meginduló folyóiratunk olvasóit.

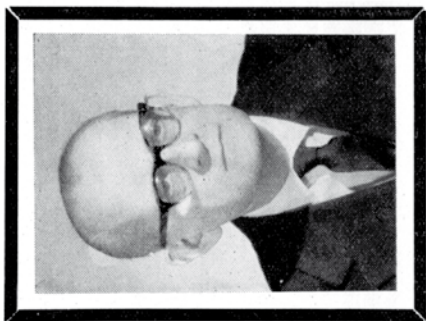
Dr. HAJDU FERENC

OTSI igazgató főorvos

Testnevelési és Sportegészségügyi Szemle – VIII. évfolyam, 3. szám (1967.)

tudással rendelkezett, de a tudás elemeit nem öncélúan gyűjtötte össze magában és raktározta el, hanem azokat szintetizálta, dialektikus egységbe foglalta és gyűmölcsöztette nemesak a röntgen szakma szempontjából, hanem az orvos-tudomány újszólván minden ágazatában. Cikkei, előadásai élményszámba mentek, azokban újat alkotott. Újat a sportegészségügy számára úgy és olyan mértékben, ahogyan azt előtte senki más nem tette meg. Altalában, ha róla beszélünk, okos, bölcs életfilozófiával megáldott, nem harcos természetű, hanem a békés megoldásokat kereső emberként értékeltük és tiszteltük. De ha meggondoljuk, ő a maga módján mégis harcos volt. Harcolt élete megmentéséért a fasizmus nehéz viszonyai között és akkor megtanulta, hogy egy jobb, igazságosabb társadalmi rendszert kell megteremteni. Ő az új társadalmi rendszer, a szocializmus építésének elvi tálalján állott. Általános kulturáltsága mellett marxista értelemben véve is képzett volt. Az új társadalmi rendszerért tevékenykedett, ha nem is a barikádharc fegyvereivel, de példamutatásával, állásfoglalásával, tanításával. Nagyon jól tudta azt, hogy szocializmust építő országunkban nem általában akarunk magas színvonalú egészségügyi ellátást biztosítani, hanem szocialista egészségügyi elvű látási elveket kívánunk kimunkálni és gyakorlatban megvalósítani. Harcolt akkor, amikor tudása összegezése eredményeképpen kandidátusi disszertációját készítette el és a megnevezített feltételek ellenére is sikeresen kiharcolta annak megvédését. Harcolt a szocialista egészségügyi etikáért. Nem ismert különbséget beteg és beteg között, legfeljebb úgy és abban az értelemben, hogy minden betegért aggódva, egyetlen mérték nála a betegség súlyossága volt. Saját magáért nem tudott eléggé harcolni. Szíve, mely a szépet és a nemesét dobogott egész életében, akkor hagyta eszerben, amikor egy becsületos munkával teljes tevékenység után felkészült

164

Dr. LAJKÓ PÁL
(1898—1967)

Dr. Hajdú Ferenc, az Országos Testnevelés- és Sportegészségügyi Intézet igazgató főorvosának búcsúbeszéde.

Nehezen vesszünk búcsút, ha szeretteink vagy barátaink közül valaki hosszabb útra indul és sokáig nem látjuk. Milyen fájdalmas a búcsú akkor, ha úgy válunk el, hogy soha többé nem látjuk egymást. De a búcsú még fájdalmasabb akkor, ha egy olyan barátunktól, egy olyan munkatársunktól kell végleg elkészőnünk, amilyen *dr. Lajkó Pál*, az Országos Testnevelés- és Sportegészségügyi Intézet igazgató főorvos-helyettese, az intézet röntgen osztályának vezető főorvosa volt. Ez volt az ő hivatalos neve, de mindenkinek, akik őt ismerték és megszerették, Pali bácsija volt.

Egy nagy ember távozott sorainkból. Nagynak láttuk őt, ahogy természetével köztünk ülve kimagaslott, azonban úgy éreztük és úgy is fieltük meg őt, hogy nemcsak fizikai adottságánál fogva emelkedett ki az átlagból, hanem kiváló

1*

arra, hogy nyugdíjba menjen és élvezze — szeretett feleségével és családjával együtt — az élet olyan szépségeit, amelyekhez a mindennapi munka nehéz fátorgásai között teljes mértékben nem juthatott hozzá.

A napokban lesz tíz éve annak, hogy idekerülttem intézetünkhez. Akkor ő szeretettel fogadott, köszöntött, szeretetét és segítségét az utolsó pillanatig éreztem. Egyénileg is fájdalmas számomra, hogy nem nyugdíjba menetele alkalmával kell őt búcsúztanom, hanem örök nyugalmába helyezése előtt. Az élet a maga rendjének megfelelően tovább fog menni, de Lajkó Pál fizikai jelenléte nélkül. De ahogyan Horatiusszal elmondhatná saját magára is vonatkozóan: „Non omnis moriar mulaque pars mea vitabit Libitinam” — igen, mert nem teljesen halt ő meg, munkája, szelleme, tanítása tovább él bennünk és rá fogunk mindig gondolni, amikor az általa kiharcolt röntgen-szűrőállomás, az általa megszerzett traumatológiai röntgenkészülék működésének orvosi tevékenységünkben elméleti és gyakorlati eredményeit, hasznosságát tapasztalni fogjuk.

A legmélyebb szeretet, tisztelet jegyében veszek Töled búcsút, drága Pali bácsi, intézetünk igazgatósága és minden dolgozója és ezen belül az általa vezetett röntgen osztály dolgozó nevében azt, hogy emlékeidet úgy fogjuk legjobban megőrizni és szolgálni, ha híven folytatjuk azt a munkát, amelyet Te megkezdteél és tovább haladunk az Általad megjelölt úton.

Dr. Páter János egyetemi tanár, a Magyar Sportorvos Társaság elnöke:

A Magyar Sportorvos Társaság nevében búcsúzom a társaság elnökségi tagjától, munkatársunktól, jó barátunktól: *dr. Lajkó Páltól!*

Az élet és a halál, a születés és az elmúlás örök dinamizmusa hozza magával azt, hogy öröm és bánat váltakozik életünkben. Alig néhány hónapja csak, hogy

az öröm hozott össze bennünket Lajkó Pali körül. Örültünk annak, hogy egy becsületes, munkás élet elnyerte jutalmát a magas tudományos minősítés odaítélésével.

Ma szomorúság és bánat hozott körül bennünket, Lajkó Pali! A sors kegyetlen vihára a Magyar Sportorvos Társaság legerősebb ágát döntötte porba! Itt hagyott bennünket az az ember, akinek céltudatos, kitartó munkájánál, szakmai tudásánál csak a szerénysége volt nagyobb. Igaz emberiségére, a munkatársakkal való őszinte együttérzésére, megfontolt bölcsességére, igaz életszemléletére csak barátokat szerzett neki.

Az űr, amelyet távozásod jelentett; ösztönzést is ad azoknak a fiatal sportorvosoknak, akiket Te neveltél! Ösztönzést arra hogy Hozzád hasonlóan szolgálva a magyar sportorvoslás ügyét, méltóan áldozzanak emlékednek.

Bücsüzni kellene Tőled, de mi nem bücsüznünk! Tested eltávozhat, de emléked közöttünk marad, s abból erőt merítünk mindenkor a magyar sportorvoslás iránti kötelezettségünk kiegészítéséhez.

Nyugodj békében, kedves Pali!

Dr. Zétény Győző, a Magyar Radiológusok Társasága nevében:

A Magyar Radiológusok Társasága dr. Lajkó Pál kandidátus, számos tudományos bizottság tagja, a Sportkórház helyettes igazgatója és röntgen főorvosának koporsója előtt kegyelettel hajlja meg a jó emlékezet színes és az örök búcsú fekete lobogóját.

Dr. Lajkó Pál 1898-ban született Budapesten, a Városházán, mely Vele egy és elválaszthatatlan volt. Tanulmányait során (Budapest, Bécs) bel, röntgen és sportorvosi szakképesítést szerzett. A radiológia alapjait Bécsben a „radiologia atvianái” Holzschneidner salájtotta el, majd tanulmányait az egyik lektűrűbb magyar mesternél, Kelen Béla professornál folytatta és gazdagította. Ugyanitt 1938-ban első tanársegéd lett. Működésének további állomásait: a MAV kórház, melynek fiatal és röntgenesét fogadtak be és óvták a nehéz időkben, majd

a Poliklinika és a Kapás utcai rendelő voltak, ahonnan 1952-ben a Sportkórház röntgen főorvosává nevezték ki, ahol is élete végéig dolgozott. Tudását a különböző feladati intézetek kívánalmait teljes egészére csiszolta. A radiológiának új szöveget minden ágában járatos volt s azokat tudományosan is művelte. Egyéni sérének, magasztos műveltségének, alaposságának megfelelően szem előtt tartotta a horvát elvéket s csak akkor adott ki kezét köztü valamin, amikor már azon semmi csiszolni való nem akadt. Így is széles körű tudományos munkásságot fejtett ki, mely természetesen elsősorban szűkebb érdeklődési területére az izületi és sport radiológiára szorított. Számos egyesületnek volt tagja, 1938-ban érdemes orvosi címet nyert.

A hivatalos, szakmai búcsúztató üggye is fejezhető mondani valóját, de ezzel, többet kell mondania, mert Lajkó Pál nem mint tudós volt nagyobb, hanem mint ember.

Mintegy harminc esztendővel ezelőtt — amikor a Kelen Intézetben együtt voltunk — figyeltem fel ennek a halk, kicsit dörmögő szavú embernek a filozófiájára, életszemléletére, viszonyára az emberekhez, munkához, irodalomhoz, bajokhoz és szépségekhez.

Figyeltem és tanultam.

E hosszú, sok évtizedes tapasztalat alapján nyugodtan elmondhatom, hogy szerényebb, bölcsőbb ember még nem hagyta itt társaságunkat, nem hagyta itt barátait.

Lehet, hogy valakinek több írás jelent meg, lehet, hogy valaki invenciózussabb volt vagy szerencsésebb az élet dolgában, de az bizonyos, hogy ember alig álthatott előttünk ilyen tisztán ötvözötten, emberségében ilyen egyértelműen pozitív elemekkel megfogalmazva, mint Lajkó Pál. Ismételtén ki kell életjellemzéséből emelnem, hogy nem volt szava senkinek, amiből ma a széles világon annyira hiányolt jó indulat, bekeség, szeretet ne csendült volna ki, ne az lett volna a vezérszólam.

Semmi engedmény a hátsó gondolatoknak!

Ha szólott hozzád, bár üvege mögött

165

szikrázott szemeiből valami kedves huncutság — hogy is lehetne emberközébe hozni azok számára, akik nem nagyon ismerték? —, szikrázott szemeiből valami lecsúszott élű Juvenal, Voltaire, valami legfelső szántú, klasszikus kultúrkincs, olvasottság, gondolatbőség, szellemi engedé. Az íveg villant, s mi már vártuk a szellemes szúrást, de a szó mindig föllátnaklanul jött, telve segítienakarással, finom útmutatással és gondossággal arra, hogy ő, aki sokunknál több volt, ő, az Istenért, valakinél többnek ne lásszék.

Szerette az embereket. Kritikával, de szinte fenntartás nélkül. S az emberek is szerették őt. Halála híre kórháza sok szenvedést látott, sok tragédiát megélt, és így hivatásuknál fogva ezekkel szemben kissé már érzéketlen dolgozói sírtak.

A kórház az igazgatótól a portásig sírt. Szerették, s így már életében visszakapott valamit abból a mérhetetlen kincséből, amit jóságban, barátságban, segyességben, tanításban, emberségben, csak úgy mellékesen, csendben ránk pazarolt. Ez is bölcsességének hegye volt.

Lajkó Pál nem megtalálta a békét és szeretetet, hanem kialakította azt egyé-

niségének csendes izzásában égetve el maga körül minden rossz szándékot és indulatot.

Nem akarok hangos szavakat, csillogó fraziókat használni. Nem illene hozzá, szándéka ellen lenne. Ha élne, nem szólana, de sejtem, hogy valahol sebe sajogna tőle.

Csak halkán búcsúztalom, mert végtére is egy nagy embernek — nem, ő annál több volt —, egy jó embernek kijár a búcsú. Kijár neked, Pali bátyánk, hiszen készületlenül hagytál itt, s íme, körötted az embererdő könnyes szemében ott a riadt kérdés: miért kellett elmenned?

Talán azért, mert már befejezetten áll előtűnk életed nagy tanítása és tanulása: ember nem lehet boldog igazi munka és igazi jószág nélkül!

Leteszem a Magyar Radiológusok Társaságának koszorúját egy nagyon szerény, nagyon bölcs és tudós férfi sírára, aki már életében boldog lehetett, mert szerették, mert férfi módján, serényen dolgozott, és aki soha senkit egy szóval meg nem bántott.

Isten veled, kedves társunk, Lajkó Pali!
Isten veled, kedves, öreg barátunk, Pali!

166

Testnevelési és Sportegészségügyi Szemle
– VIII. évfolyam, 4. szám (1967.) / XI. évfolyam 2. szám (1970.)

Magyar Sportorvos Társaság

Dr. Pelle László
(1902—1967)

A Testnevelés- és Sportegészségügyi Szemle szerkesztő bizottsága mély fájdalommal búcsúzik dr. Pelle László főorvostól, a magyar sport és a sportorvos-tan kiváló nemzetközi nevű szakemberétől, szeretett kollégánktól és jó barátunktól. Hosszantartó betegsége alatt mindnyáján feltűnő aggodalommal kísértük állapotának alakulását. Biztunk abban, hogy előbb-utóbb újra soraink közé áll és folytatja munkáját. De nem így történt. Nélküle üresebb lesz az életünk, hiányozni fog eredményes tevékenysége, lelkes munkája, különösképpen pedig művelt, szeretetre méltó, humanista egyénisége. Mindnyáján láttuk, milyen lelkesedéssel és hozzáértéssel vezette a Magyar Sportorvos Társaság ügyeit több mint egy évtizeden keresztül. Tudtuk, hogy nemzetközi tekintélye van: mint a Nemzetközi Sportorvos Szövetség funkcionáriusa, mindenütt ismerték, ahol sportorvostannal behatóbban foglalkoznak, méltón képviselte hazánkat ezen a nemzetközi fórumon. A Nemzetközi Kajak-Kanu Szövetség orvosi bizottságának alapítója és elnöke lett, ahol ismert agilitásával jelentős eredményeket ért el. Együtt alapítottuk és szerkesztettük a Testnevelés- és Sportegészségügyi Szemlét. A vele együtt töltött évtizedek azonban nem halványultak el, továbbra is közöttünk él, róla tanúskodik sokrétű munkájának eredménye és értéke, tervére meg vagy a megvalósulás stádiumában levő koncepciói. Emlékét valamennyien meg fogjuk őrizni!

311

Dr. Csinády Jenő professor

(Nyírádszereda, 1899. április 17. — Budapest, 1970. április 14.)

Emlékezés a ravatalnál

(Debrecen, 1970. április 21.-én.)

Az OTSI Igazgatósága, Szakszervezeti Bizottsága, a dolgozók, a munkatársak, a tisztviselők, a barátok nevében veszek búcsút dr. Csinády Jenőtől, a mi kedves JENŐ bátyánktól,

Itt, a koporsó előtt állva, őszintén be kell vallanunk, hogy halálának tragikumát nem is abban van, hogy ő emberi formájában örökre eltávozott körünkől, ő a melegsivű ember; a kedves barát, a kiváló tudós, hanem abban, hogy mi most dobentünk rá igazán, mennyivel szegényebb lett a világ nélküle, mennyivel szegényebbek lettünk mi magunk, rokonai, barátai, munkatársai és milyen sok mindennel adóssal maradtunk neki egyenként és összességünkben, intézeti és társadalmi vonatkozásban egyaránt, ugyanakkor ő milyen pazar örökséget hagyott ránk. Ot siratjuk, holott mi gyászolók, mi vagyunk a siratni valók. Tudós, mondtam, de máris visszavonom. Ő nem szerette magát vonatkoztatva hallani ezt a kifejezést. Elsősorban szereténység-

85

tató elkészíti életműve számadását, összefoglalja tapasztalatait, összegezi, hogy át-nyújtsa az utókorra. Sajnos ettől a számadástól elesett a tudományos világ, pedig Jenő bátyánk készült erre, gyakran említette. Ehhez kellett volna neki a szoba, az íróasztal, a gépíró, a nyugtató és az egészség. És a tudományos világ várta is ezt az összefoglalót, mindenekelőtt ott, ahol ismerték munkásságát, így elsősorban a Szovjetunióban. A városi és volgográfi konferenciák szovjet tudósai figyelték fel elsősorban arra az új, termékenyítő hangra, amivel ő jelentkezett.

Ami azonban magam is keseruen megállapíthatom, az pedig az a körülmény, hogy egy ilyen nagyformátumú kutató egységiség több megértést és támogatást, kedvezőbb munka- és kutatási feltételeket érdemelt volna, mint amilyenben része volt. Az ő emberi nagysága éppen abban van, ahogy viselte és elviselte a viszontagságokat, mellőzéseket, keserűséggel ugyan, de bölcs derűvel, tiszteletet parancsoló emberi méltósággal. És aki már átélte a frusztráció élményét — és melyikünk nem ismeri! — az tudja, hogy milyen roppant próbája ez a személyiségnek. E mellett élete utolsó 10 esztendejében egészsége sem volt kielégítő.

De CSINÁDY JENŐ nem csupán a tudomány halottja. Ő a mi Jenő bátyánk is volt, kedves, szerény barát, nagybátyja, rokona a nyárszeredai, szegedi, debreceni, pesti alyfiaknak, egyedülálló jelenség, a mi életünknek is egy darabja, akit struktúrát, mert megmegtette életünket jelentéte varázsával, felülmúlhatatlan szerényességével, kedélyvilága közvetlenségével, elméje játékos ironiára, trefára mindig kész frissességével, anekdotázó kedve jótékony derűjével, bölcs rezignációja fanyar üdőségével.

Nem volt ő szórakozott szobatudós; játsszani tudó, gyermekien tiszta lélek, egy- szóval igazi ember volt.

Emberi vigaszunk abban van, hogy gazdag örökséget átvesszük, életmű- vedet igyekezzünk befejezni, hasznosítani a sportegészségügy, de ezen túlmenően az egyetemes tudomány, minden ember egészségének megőrzésére, munkaképességének javítására, a korszerű emberkiválogatás előmozdítására.

Isten veled, drága Jenő bátyánk, Isten veled!

Novák Károly dr.

ből de meg azért is, mert provokatívnak érezte ironikusnak sőt tragikomikusnak az ő helyzetében, lévén, hogy még szobája sem volt az utóbbi időkben, íróasztala, asz- sziszense, ahol nyugodt körülmények között dolgozhatott volna. „En csupán sport- orvos vagyok, munkafiziológus...” mondogta.

CSINÁDY JENŐ tudományos örökségét rendezezni, eredményeit méltatni, nyom- dokait irányában a továbbhaladás feladatait meghatározni, nem az én feladatom, hanem az orvoskutató kollégáké. Magam, emberközelségben élvé, csupán bepillantó- hatam alkotóműhelyébe, és csodálkozó tisztelettel állapíthatom meg, imponálóan termékeny munkásságát, amelyet 121 megjelenő publikációban rögzített.

Szakmai munkásságát, közleményeit, ő maga két szakaszra bontva foglalta jegy- zékbe:

1966-ig 38 közleményt regisztrált. Azóta tudomásom szerint további 6 közlemény jelent meg úgy, hogy publikációinak száma 121.

Az első szakaszról szólva csak annyit jegyez itt meg, hogy tudományos pálya- futását Szegedről indult az életlen tárgykörében. Veress Elemert vállalta mesteré- nek. Eleinte a kerénges erdeiké, a szív elektrofiziológiai jelenségeivel foglalkozott. Különleges műszaki technikai erzekekkel rendelkezett. Az általa konstruált „Ergomet- rograf” készüléke feltűnő keltó ergometria műszernek bizonyult.

Ott volt az elektrokaradiografiai vizsgálatok bolcsójénél, mint kezdeményező, és kiemelkedő szereplő. Ezek a vizsgálatok torkoltak be a sportorvos-, szívtérhelési-, izomfáradási vizsgálatokba. Az iskolai nevelési, testnevelési tárgykörben irt mun- káiról a TTKI megállapította, hogy azok úttörő jellegű kezdeményezések. Az OSI keretében irt kiadványai az intézmény működésére, vizsgálataira vonatkoztak, amely- nek ő szervezője, kimagasio vezető egységisége volt.

Már itt számos munkafiziológiai dolgozatot irt. Később, az idegrendszert mint funkciót vizsgálta. Világszerte feltűnést kellett klasszikus kísérlete az aktedronnak, mint izgatószernek az idegrendszer funkcióira ható vizsgálatával.

Az 1935–1949. években a szegedi egyetemen mint magántanár, majd mint egy. c. rk. tanár 2 tantárgyból tartott előadásokat: munkafiziológiából és „egészséges munka, különös tekintettel a sportolásra” c. kollégiumból.

1940–1982. között nyugdíjasként nem foglalkozott tudományos munkával, de reaktiválása után, tudományos munkásságának második szakaszában 49 közleménye jelent meg.

Ezek lényegében két nagy témacsoportba sorolhatók: a munkahelyi testnevelés tárgykörében irt közleményekben megállapítja, hogy a biológiailag helyes alapot a nevelés, az iskolai testnevelés adja meg, ezt kiegészíti a tömegsport minden fajtája, az üzemi sport is. A különböző mozgásokat, a teljesítményt és idegrendszeri fáradást pontos műszeres mérésé tükrében elsősorban korszerűsített reakció- és vagy cselek- vési idő méréssel, folyamatos regisztrálással lehet megjelölni, hangsúlyozva, hogy élettani értelmezést erre csak akkor építhetünk, ha reprodukálható az élettani szit- tuáció, különben nem valódi a mérés és csupán spekuláció.

A másik nagy témacsoport: a reakció- és cselekvési idő mérési vizsgálatok, új szempontok alapján. Ezek azért érdemelnek különleges figyelmet, mert ezzel ideg- rendszeri típusok meghatározásának bonyolult területén tudott irányultató, kezdő lépéseket megtenni. Élete, tudományos munkásságának utolsó 10 esztendejét szinte teljesen kitölti a Sebestyen Ferenc főmérnök munkatársával konstruált: „Csinády– Sebestyen-féle reakció- és cselekvési idő mérő és regisztráló berendezés” megalkotása, szabdalmasztatása, legyártása és készülékkel végzett tudományos kísérletek ered- ményeinek közzététele. E szolgálati találmány az OTSI tulajdona és az itt folyó tudó- mányos munka egyik legszebb eredménye, amely angol, francia és olasz szabadalmi védettséget élvez. A volgográfi konferencián a reakcióidőmérés szempontjából elen- gedhetetlen követelményként szögezte le Csinády a mérő- és regisztráló berende- zések pontos specifikációját, és ezzel kapcsolatosan a vizsgálatokat megelőző érzké- szervi és az inger alkalmazásának módszertani követelményeit, amely követelménye- ket a készülék szabadalmi leírása tartalmazza. Ezek annak az előfeltétel, hogy a reakcióidő mérési korszerűsített formában ideglettani funkcionális vizsgálatok nivó- jára lehessen emelni. Ezeket a kísérleti elveket a szovjet kutatók nagy élmésszel tettek magukévá.

Fájdalom, hogy éppen e tudományos tervek és feladatok és azok gyakorlati meg- valósítása közben ragadta el őt közlünk a halál. A kutató orvoskollégák megállá- pítása szerint itt van Csinády Jenő tudományos örökségének legizgalmasabb területe. Annál tragikusabb váratlan halála, mert ő abban az életkorban volt, amikor a ku-

Testnevelési és Sportegészségügyi Szemle – XII. évfolyam 1. szám (1971.)

Az egyetemek közül a szegedi volt az első, ahol sportorvosi vizsgálatokat végeztek Veress Elemér Ejlített-, és Purjesz Béla Belgyógyászati Diagnosztikai Klinikáján. Ezekben az intézetekben Csinády Jenő és Rosztóczy Ernő végzett sportorvosi vizsgálatokat és munka élettani kísérleteket.

1929-ben a Testnevelési Főiskola Tanácsa — arra hivatkozással, hogy a Főiskola az egyedüli hely, ahol a sportok tudományos kutatására szolgáló Sportorvosi Intézet elhelyezést és munkateret találhat — felterjesztést nyújtott be a Képzési Miniszterhez, ilyen intézet felállítása érdekében. A felterjesztésre a Miniszter 1929. október 29-én kelt rendeletével a TF Sportorvosi Intézetének felállítását engedélyezte és vezetésével Baitz Gézát bízta meg. Ez az intézet most már nemcsak TF-hallgatók sportorvosi vizsgálatát végezte, de kitartra kapuit minden sportoló előtt.

Erről az időszakról a Testnevelési Főiskola 1925—30. évi Alemanchja így ír:

„Az egyre szaporodó vizsgálatok elvégzését az Intézet vezető orvosa egyedül ellátni nem tudta, ezért a Főiskola igazgatóságának felterjesztésére a Kultusz Kormány négy sportorvosnak: Dobokay Lajos, Dusóczky Andor, Herzum — új nevén Kereszty — Alfonz és Oláh Jenő orvosoknak megengedte, hogy díjazás nélkül a Sportorvosi Intézetben dolgozhassanak.”

Az érdeklődés és rendszeres munka 1930. január 7-én indult meg. Elmondható tehát, hogy Magyarországon az első hivatalos Allami Sportorvosi Intézet 40 éve, a Testnevelési Főiskolán létezik.

A munka gerincét abban az időben a középiskolák sportolók vizsgálata képezte, amelynek megszervezését Marik Klára testnevelő tanár végezte igen nagy szakértelemmel. E vizsgálatok két megbízás alapján folytak. Az 1928. évi Kultusz Miniszteri Rendelet értelmében megvizsgáltuk azokat a tanulókat, akik társadalmi egyesületekben kívántak sportolni és kiadásukat kérték. A rendelet értelmében engedélyt csak akkor kaphattak, ha az orvosi vizsgálat erre alkalmasnak találta őket. De elrendelte azt is, hogy a tanulóknak évente kétszer orvosi ellenőrző vizsgálaton kell megjelenni. A vizsgálatok másik része a KISOK Kormánybiztosának kérésére történt. Elrendelte ugyanis, hogy középiskolák tanulók csak a TF Sportorvosi Intézetében végrehajtott vizsgálat után, sportorvosi engedéllyel versenyezhetnek.

Ezt a feladatot a Kultuszminiszter 1934-ben megjelent rendelete erősítette meg. Első ízben születtek meg tehát miniszteri szinten — igaz, hogy csak a középiskolákra vonatkozó — rendelet, a kötelező sportorvosi vizsgálatról. Itt kell megemlíteni, hogy az egyetemi hallgatók kötelező testnevelésével kapcsolatos orvosi vizsgálatokat az Egyetem keretében Baitz Géza és Bíró András végezték.

Az 1930-as év rendkívül mozgalmas és termékeny volt a sportorvoslás történetében. Még ez év októberében megindult a Testnevelési Főiskola rendezésében a két hétig tartó első magyar sportorvosi tanfolyam. A tanfolyamon 54 orvos és 14 orvosnő vett részt. A tanfolyam tematikája két részre oszlott. Az első részben a sport orvosi kérdéseiről hallottak előadást a hallgatók. Az előadók között ott találjuk a tanfolyam szervezőjét, a TF igazgatóját Szukováthy Imrét, Dalnady Zoltánt, Dollinger Bélát, Farkas Gézát, Hasenfeld Arturt, Holts Rezsőt és Malán Mihályt. A második rész az egyes sportágak szakmai kérdéseivel foglalkozott elméleti és gyakorlati órákon. A fontosabb előadásokat Bertl Gyula, Kankovszky Artur, Kmettyó János, Kugler Sándor, Malaki Mihály, Misángyi Ottó, dr. Varga Béla és Weber Edith tartotta. E tanfolyam programja némi

18

Részletek a magyar sportorvoslás történetéből 1945-ig

IRTA: KERESZTY ALFONZ DR.

A Magyar Testnevelési Főiskola Orvostudományi Tanszéke, Budapest

Az orvostudomány több ágához hasonlóan a sportegészségügy kialakulásában is forradalmi változások bontakoztak ki a XIX. század második felében. A testgyakorlatokban rejlő egészségügyi hatásokról sok orvos figyelt fel világossá, és tett hitet írásban is a testgyakorlatok fontosságára mellett. Azt hiszem nem járlok messze az igazságtól, ha megköszönöm azt a kijelentést, hogy e megnyilatkozásoknak is szerepe volt a sportolás elterjedésében, sőt az olimpiai gondolat újíjedésében. Itt most nincs lehetőségem ennek részleteivel foglalkozni, csak megemlítem, hogy ebből a munkából főbb magyar orvos is kivette részét. Zsoldos János, Bakódy Tivadar, Batiszáfyai Samu, Siklósy Károly, Szontágh Ábris és az első egyesületi orvosnak tekintendő Torday Ferenc — aki 1866-ban a Nemzeti Torna Egylet orvosa lett — voltak többek között ennek az eszmének szószólói. De szólni kellene a korát messze megelőző gondolkodású K. Mátysz Istvánról is, aki az 1793-ban megjelent Ó- és Új Dietetikájában a testgyakorlás élettani és egészségügyi kérdéseivel is foglalkozott.

A sportorvosi vizsgálatokra való első konkrét törekvés Norvégiából indult ki. 1900-ban egy állami bizottságot neveztek ki, aminek feladata többek között a sportorvosi vizsgálatok menetének kidolgozása is volt. A sportorvosi vizsgálatok elterjedése szempontjából jelentős dátum 1911. Ebben az évben a Drezdai Nemzetközi Egészségügyi Kiállítás keretében mutatták be az első sportorvosi rendelő modelljét, melyet Mallwitz rendezett be. Ettől az időtől kezdve mind több helyen indult meg a sportorvosi vizsgálat Magyarországon az I. világháború után ért meg e gondolatok gyümölcse. 1923-ban megnyílt az MTE Sportorvosi Rendelője Arató Emil, Molnár Gyula, Lobstein Leo, Schönstein Sándor és később Simonovits István közreműködésével. De rajtuk kívül más lelkes orvos is kivette részét a sportorvosi munkából, így Bodánszky Pál, Holts Rezső, Kellner Dániel, Klein István, Oláh Jenő, Pollatschek Gyula, Weisshauss Mihály és beszéleti vonalon Molnár Béla, Hedri Endre, majd később Kreiszl László voltak a legismertebbek.

* A Magyar Sportorvos Társaság 40 éves fennállása alkalmából rendezett Jubileumi Diszertáción tartott előadás alapján.

Testnevelési- és Sportegészségügyi Szemle, XII. évfolyam, 1. szám, 1971.

17

letén való kiépítése" tárgyában. Erdemes az értekezlet előtt fekvő javaslat pontjait ismertetni:

1. Minden sportolni szándékozó részére sportorvosi vizsgálat,
2. Az aktív versenyzők félévenkénti ellenőrző vizsgálat,
3. Az aktív versenyzőknek a versenyekre való készülődés ideje, állandó orvosi kontroll a károsodások megelőzésére,
4. A versenyzők csúcs-teljesítményre készülések idején optimális kondícióba hozása és tartása.

Az értekezlet a javaslatot egyhangúlag elfogadta és felhívta az illetékesek figyelmét a szükséges intézkedések megtételére.

Bizonyára ennek az értekezletnek is köszönhető, hogy az OTT elrendelte a berlini olimpiái keret sportorvosi vizsgálatát, ami az első ilyen fajta intézkedés volt.

1935 decemberben újabb jelentős állomáshoz érkezett a sportorvosi mozgalom. December 8-án nyitották meg — ünnepélyes keretek között — a Szegedi Sportorvosi Tanácsadó Állomást, melynek vezetője Csinády Jenő lett. Így az évek óta folyó sportorvosi munkájuk hivatalos elismerést kapott.

Budapest székesfőváros polgármesterének 1935. február 20-án rendelete jelent meg:

„A budapesti tanuló ifjúság sportorvosi felügyelete” címmel. Ekkor alakult meg a Székesfővárosi Szívizsgáló és Sportorvosi Intézet, melynek vezetőjévé Plenczer Sándort nevezték ki.

1936-ban értékes erkölcsi sikert értek el sportorvosaink, ugyanis az OTT keretében sportorvosi albizottság létesült.

Az 1937-es év további fontos szakaszt jelentett. Erről Baitz Géza, a TF vezető főorvosa így ír egyik munkájában:

„Az 1937-es évben érkezünk el fejlődésünk egyik jelentős állomáshoz, amikor öndílo intézetté, a m. kir. Sportorvosi Intézeté alakultunk, mely intézet mint a Vailás- és Közköztisztasági Minisztérium egyik intézménye, önálló szervként működik. Ekkor szűkebbé vált az egyes tanácsadó intézmények munkakörének szabatos kijelölése és körülhatárolása. Az I. sz. Sportorvosi Tanácsadóban Kereszty Alfonz rendelő főorvos vezetésével végezzük a középiskolás sportolók átvizsgálását. A II. sz. Tanácsadóban Dusóczky Andor rendelő főorvos vezetésével a társadalmi egyesületekben működő sportolók és versenyzők sportorvosi vizsgálatát és ellenőrzését végezzük.”

Az I. sz. Tanácsadó Állomáson Kereszty mellett Hild László, Lehner Lóránt, Györfy István, Szutrély Barna, Ostoros Gyula, Czomor Győző, a II. sz. Tanácsadó Állomáson Dusóczky mellett Káposztázy Béla és Szendey András dolgozott.

A minden sportolóra kötelező sportorvosi vizsgálatot ez ideig még nem rendelték el, így az iparitánulók és felnőtt sportolók egy része kapott csak sportorvosi ellátást. Néhány Szövetség, így a si, evező, úszó, birkozó és tenisz szövetség saját hatáskörében rendelte el sportolói vizsgálatát.

Nemskóra megnyit a Sportuszoda jól felszerelt sportorvosi rendelője is, melynek vezetője Csik Ferenc, a berlini olimpia 100 m-es gyorsúszó olimpiai bajnokja lett.

A sportorvosi rendelők fejlődése företlen volt, így pl. a fellelhető jegyzőkönyvek tanúsága szerint az I. sz. Sportorvosi Tanácsadó forgalma az 1940—41. tanévben — 10 hónap alatt — a következőképpen alakult:

20

modosításokkal és kiegészítésekkel alapja volt a 10 éven keresztül megismétlődő tanfolyamoknak. A tanfolyam izgalmas atlétikai versennyel zárult, ahol gyakorlati elemény alapján tanulmányozhatuk a sportserületek okait, és a hiányos edzés következményeit. Egyik kollégánk, Filippi Ernő, ugyanis távolugrásnál lábközepesontitörést szenvedett.

Az első sportorvosi tanfolyam hallgatói elhatározták, hogy az Országos Orvos Szövetség keretében Sportorvosi Szakosztályt létesítenek. Az alakuló ülésre már 1930. november 30-án sor került. Az ülést Dalmady Zoltán nyitotta meg. Az első tisztukar a következőképpen alakult:

örökös tiszteletbeli elnök: Dollinger Gyula,
elnök: Szukováthy Imre,
társelnökök: Dalmady Zoltán, Hajniss Elemér, Hasenfeld Artur,
főtisztukár: Baitz Géza.

tisztukarak: Kereszty Alfonz, Kellner Dániel,
jegyzők: Dusóczky Andor és Oláh Jenő.

A testnevelés és sport egészségügyi kérdései iránti nagy érdeklődést jelentette az 1930. november 22—23-án az OTT rendezésében, Szegeden megtartott Testnevelési Kongresszus is. Az előadók között ott találjuk Szentgyörgyi Albertet, a későbbi Nobel-díjast, aki az iskolai ifjúság testneveléséről tartott előadást. Ettől az időtől kezdve a sportorvosi munka és a sportorvosok erőfeszítése két — persze párhuzamosan futó — irányban haladt.

1. A sportorvosi munka elismertetése, a sportorvosi hálózat kiépítése és a kötelező vizsgálat, tehát főképpen szervezési kérdések.

2. A sportorvosok szakmai fejlődésének biztosítása, a tudományos munka előmozdítása.

Nézzük, hogyan alakult az első pontban felsorolt tevékenység a továbbiakban?

A sportorvosi vizsgálatok száma különösen a középiskolás sportolók területén egyre jobban növekedett, és ezért 1933 májusában sor került a II. sz. Sportorvosi Tanácsadó felállítására, ami az OTT Alkotmány utcai épületében kapott helyet. 1934-ben a II. sz. tanácsadó helyeiseiben megindult a középiskolás lányok sportorvosi vizsgálata is, amelynek vezetésével Matej Erzsébetet bízták meg. Munkatársai Vésey Piroška, és Bodonyi Valéria voltak. Matej Erzsébet tragikus halála után Marno Sári és Endrédi Irén kapcsolódott e munkába. A lányok röntgen és EKG szakvizsgálatra az I. sz. tanácsadót keresték fel.

A kötelező sportorvosi vizsgálatért és a sportorvosi hálózat kiépítéséért folyó harc a Sportorvosi Szakosztály és a TF Sportorvosi Intézete részéről szünet nélkül folyt. A Sportorvosi Szakosztály 1931. február 11-én megtartott választmányi ülésén is foglalkoztak e kérdésekkel. A munka vitelére 4 bizottságot alapítottak. Ezek a következők:

1. Az iskolai tanulók sportorvosi vizsgálatának kérdéseivel foglalkozó bizottság,
2. A sportorvosi tanácsadó állomások ügye,
3. A sportegyesületi orvosok ügye,
4. A sportorvosképzés.

A szívós harc fontos állomáshoz érkezett 1934. november 22-én. Az Országos Testnevelési Tanács ugyanis erre a napra értekezletet hívott össze. „A sportorvosi intézmények megszervezése és a sportorvosi hálózatnak a főváros területén

19

A sportorvosok másik fő tevékenysége a szakmai fejlődés biztosítása és a tudományos munka előmozdítása volt.

A sportorvosi tanfolyamokról — melyek alapfokon kívánták megismertetni az orvosokkal a sportorvosi kérdéseket — már volt szó. E tanfolyamok jelentősége mindinkább növekedett, amit az is bizonyít, hogy több javaslat született, hogy az iskolaorvosok sportorvosi tanfolyamot is végezzenek.

A szigorúan vett sportorvosi tudományos munka a Szegedi Orvostudományi Egyetem Elettani Intézetében, és Belgyógyászati Diagnosztikai Klinikáján, a TF Sportorvosi Intézetében, a Székesfevárosi Szívvizsgáló- és Sportorvosi Intézetben, valamint egy-egy kórházunkban folyt. Már a Sportorvosi Szakosztály első, 1931. február 11-én megtartott választmányi ülésén elhatározták, hogy havonta tudományos üléseket tartanak. Az első évben havonta, a későbbi években 2–3 havonta került sor egy-egy tudományos ülésre. Nézzük milyen témák szerepeltek műsoron az első évben:

„Beszámoló a Wissenschaftliche Gessellschaft für Körperliche Erziehung 1930-as bécsi Kongresszusáról.”

„A szíves technikája, egészségtana, orthopéd-sebészeti vonatkozásai.”

„Az ökölvívás sportorvosi kérdései.”

„A vivás sportorvosi szemmel.”

„Beszámoló a közepiskolás versenyzők sportorvosi vizsgálatának első évéről” stb.

A későbbi évek folyamán sok érdekes téma került napirendre. Ezek között is a legnagyobb érdeklődés mellett zajlott le az „A túltréning korai felismeréséről” és a „Középiskolások tesztgyakorlás és sportolás alóli felmentése” témakörben megrendezett és a késő esti órákig tartó tudományos viták.

Még 1931-ben tervbe vette a Szakosztály, hogy a sportorvosi tudomány előmozdítása végett 4 témakörben pályázatot ír ki. E 4 témakör a következő volt:

1. sportsebészet,
2. sportbelgyógyászat,
3. az iskolai sporthigiéne,
4. sportléttan.

Sajnos megfelelő anyagiak hiányában ez a szép terv csak terv maradt. A Sportorvosi Szakosztály tudományos ülésén kívül a TF Sportorvosi Intézet és a Székesfevárosi Szívvizsgáló- és Sportorvosi Intézet rendezett érdekes és magas színvonalú tudományos összejöveteleket.

Az első nagyobb szabású tudományos konferencia Szegeden, 1937 májusában került megrendezésre. Az Egyetemi Elettani Intézet és a Belgyógyászati Diagnosztikai Klinika közös rendezésében zajlott le az első Sportorvosi Vándorgyűlés, igen nagy érdeklődés mellett. Az Elettani Intézet előadóját szűfőlépítő föltölte meg a halgatóság. A vándorgyűlésen 18 előadás hangzott el. Az első napon többnyire szervezeti kérdések szerepeltek a műsoron: pl.: „A sportorvosi hálózat kiépítése.” „Az iskolaorvos, mint az iskola orvosa.” „A sportorvosi munkája a sporttelepeken és a sportegyesületekben.” „A sportorvosi képesítés.” „Egységes sportorvosi törzslap.” „A keringési szervek megítélése különböző versenysportolóknál.” „Az iskolai testnevelési óra hatása a szellemi tevékenységre.” „Az EKG sportorvosi használhatósága” stb.

Itt kell megemlítenem, hogy a Szegedi Orvosegyetem példamutatóan élen járt a sportorvoslás elismerésében, amit az is bizonyít, hogy két munkatársuk

22

KISOK vizsgálatok 3138
felmentést kérők 908
EKG, RTG vizsgálatok 2040

A Debreceni Rendelő Állomáson Herpay adatai szerint 1943-ban, egy év alatt 594 sportoló jelentkezett, akiknél 2331 vizsgálatot végeztek. Ebből 1142 általános, illetve belgyógyászati vizsgálat, a többi kiegészítő szakvizsgálat volt (RTG, EKG, labor stb.).

1940-ben Kreisz adatai szerint a Kaszab Poliklinikán az Orvosi Kamara engedélyje alapján megkezdődtek a rendszeres sportorvos vizsgálatok.

Előadásomban többször a „harc” kifejezést használtam, mert valójában harcokról volt szó, hiszen közbönyt, meg nem értést, sőt sokszor ellenkezést kellett leküzdeni. Erős ellenállást fejtett ki néhány sportoló és sportvezető, félve az esetleges eltiltástól, de nem szívesen látott tevékenység volt a praktizáló orvosok előtt sem az ingyenes sportorvosi rendelés. Ezt az ellenkezést kívánta leszerelni Baitz Géza, a szakosztály főtítkára, az Orvosi Kamara illetékeseivel lefolytatott tárgyalásai során, amelyről a sportorvosi szakosztály 1937. december 17-i választmányi ülésén számolt be. A Kamara álláspontja szerint a tanácsadó állományon csak egészségvédelmi munka folyhat és gyógyító tevékenységet végezni tilos.

Sportorvosi szakosztály egyéb sportorvosi munkát érintő kérdéssel is foglalkozott. Így pl.: 1938-ban egyik választmányi ülésén „A sportorvosi ügyeletes szolgálatnak versenyeken való bevezetése” című téma került sorra. Javaslat hangzott el arra vonatkozóan, hogy milyen sportágak versenyein szükséges sportorvosi ügyelet. Ugyanigy szóba került az egyik 1938-as választmányi ülésen a sportorvosi szakorvosság kérdése is, de egységes álláspont hiányában a kérdést elnapolták.

A sportorvosi mozgalom szempontjából negyvenévkü változás következett be 1942-ben. A Vallás- és Közköztartási Miniszter rendeletére megalakult az Országos Sportorvosi Intézet, melynek igazgatójává Csinády Jenőt nevezték ki. Az intézet megalakulásával párhuzamosan jelentős szervezeti átalakulások is történtek. Az Országos Sportorvosi Intézet központi hajléka a Városligeti Szanatórium lett, és így a TF Sportorvosi Intézet — mint a sportorvoslás központja — megszűnt.

Az újjáalakult Országos Sport Központ az Országos Sportorvosi Hálózat további kiépítésére törekedett.

A Közköztartási Miniszter 1943. március 17-én kelt rendelete alapján megnyílt és megkezdte működését az Országos Sportorvosi Intézet Debreceni Rendelő Állomása. A vezető főorvos Herpay Zsombor lett, mellette Aberle Lajos, Nemes István és Udvardy László dolgozott. Tomola György adatai szerint ezt megelőzően 1940 óta folytak sportorvosi vizsgálatok a Jeney Endre által vezetett Közegészségtani Intézetben.

A következő Sportorvosi Rendelő Állomás felállításának terve Pécsre esett. Az Ifjúság Orvosa 1943 decemberi számában arról ír, hogy a pécsi Sportorvosi Rendelő Állomás az Elettani Intézetben Lissák Kálmán vezetésével rövidesen megnyílik.

A sportorvosi hálózat kiépítése ezzel, legalábbis egy időre, befejeződött.

21

vékenység kellő elismerésben, megbecsülésben részesüljön, ami sajnos még ma sem érvényesül maradéktalanul.

Az 1942. június havi számában meghatározó szavakkal búcsúzott a Testnevelés „Sportorvos” melléklete, olvasóitól. A lap 9 évig szolgálta a sportorvoslás ügyét és adta át a stafétabotot, „Az Ifjúság Orvosa” című lapnak, mely 1942 májusában jelent meg először, mint az Országos Ifjúsági Bizottság hivatalos lapja. A külső borítólapra nyomott levele címer jelezte, hogy főként a katonai előkészítés szolgálatában álló levelelte ügyet kívánja szolgálni.

Közben egyre sötétebb felhők tornyosultak hazánk égén, a háború nyomasztó hónapjai következtek és a szelíd jobboldali erők vatikán át fokozatosan a hatalmat. A sportolók és sportorvosok egy részét katonának, vagy munkaszolgálatosnak hívták be, sokukat egyszerűen politikai, vagy származási okok miatt állították félre. A mindennapi gondok közepette a sportorvosi tevékenység egyre inkább háttérbe szorult. Bekövetkezett az összeomlás, ami sok más érték mellett a sportorvosi intézményeket is maga alá temette. A sportorvosok életre valóságát mutatja, hogy alig nemulnak el a fegyverek Budapest utcáin, a romok között is megtalálhatók egymás segítő kezét, hogy újjá élesszék a sportorvosi intézményeket, és, hogy szívükhöz fűtött hivatásukat, a sportorvosi munkát mielőbb elkezdhessek.

IRODALOMJEGYZÉK

Baiz Géza: A m. kir. Sportorvosi Intézet munkájának ismertetése és jövőirányja. Első Magyar Sportorvosi Kongresszus anyaga 1938. 287–292. o.
Dusóczy Andor: Speziale Skivlerztuzungen. Deutsch. Med. Wochenschrift. Sonderausgabe Sportmedizin und Olympische Spiele, 1936. Garmisch-Partenkirchen.
Herpay Zsombor: A Tiszta István Tudomány Egyletem Közgazdaságtani Intézetével kapcsolatos intézmények működése. III. A m. kir. Országos Sportorvosi Intézet Debreceni Rendelő Allomása.
Kellner Dániel: A magyar sportorvoslás történetének vázlatja. Kézirat.
Kereszty (Herzum) Alfonz: Beszámoló a középiskolai versenyzők sportorvosi vizsgálatának első évéről. Orvosi Hetilap 1932. 28. sz.
Kereszty (Herzum) Alfonz: Bedeutung häufiger Herzformen bei jugendlichen Sporttreibenden. Deutsche. Med. Wochenschr. Sportmedizin und Olympische Spiele, 1936. Sonderausgabe, Berlin. 29–31.
Kreisz László: Nemzetközi sportorvosi kapcsolatok. Sportszemle, Sportorvos melléklete 1942. 6–7.
Kreisz László: Adatok a sportorvoslás történetéből. Testneveléstudomány, 1956. 3. sz. 199–206.
K. Mátyás István: Ó- és Új diatetika az Eletnek és Egészségnek fenntartására és svámoltására. Pozsony. Fűsküti Landerer Mihály költségeivel és betűivel. 1793.
Páter János: Sport, orvos, orvostudomány. Orvosok és Gyógyászati Lapja, 1933. 7. sz.
Rosztóczy Ernő: Erfahrungen während des Trainings von Schwimmern. Deutsch. Med. Wochenschr. Sportmed. und Olympische Spiele, 1936. Berlin, Sonderausgabe, 31–38.
Schmid Gyula: Az első Magyar Sportorvosi Irodalomtörténet. Budapest, 1931. Csuvára I. nyomda üzeme.
Szukoráthy Imre: Magyar Sportorvosi Irodalomtörténet. Az első m. Sportorvosi Tanfolyam előadásai 1930. 10–16. o.
Tihanyi Béla: A KISOK és intézményeire vonatkozó szabályok és rendeletek. Budapest, 1937. A szerző kiadása.

Csinády Jenő és Rosztóczy Ernő 1935-ben sportorvosi tárgykörből egyetemi magántanár lett.

1938-ban a Honvéderosok Tudományos Egyesülete rendezett sportorvosi Kongresszust és Kiállítást Budapesten. Ezen a kongresszuson az előadások száma már 52-re emelkedett. 22 előadást honvéderosok tartottak, ami a rendező egyesületet figyelembe véve, érthető. A kongresszus előadásai elsősorban gyakorlati kérdésekkel foglalkoztak, de sorra került sportéleti megfigyelésről szóló beszámoló is. Értékes adatokat hallottunk a sportorvosi vizsgálati módszerekről, és a sportszűrészet számos gyakorlati kérdéséről.

1939-ben a Székesfehérvári Szívizsgáló és Sportorvosi Intézet rendezett Sportorvosi Kongresszust. E kongresszuson szerepelt első ízben központi téma, és pedig a „sportszív kérdés”. Sajnos e kongresszusnak tudomásom szerint nincs teljes írásbeli dokumentációja, de egy-egy érdekesebb előadás szaktalpokban napvilágot látott. A sportorvosok szakirodalmi tevékenységére vonatkozóan Kellner Dániel a következőket írja:

„Sportegészségügyi cikkek először a „Sport- és Egészségügy”, majd ennek megszüntével 1926-tól a „Munkás Kultúra” című lapokban jelentek meg. 1926-tól 1932-ig a „Magyar Orvos” állandó sportorvosi rovatot indított. 1933-tól az OTT hivatalos lapja a „Testnevelés” állandó mellékletet adott ki „Sportorvos” címen, amit Szukoráthy és Kellner szerkesztett. Az első szám 1933. áprilisában jelent meg Horváth Boldizsár és Kellner Dániel cikkeivel.”

1933-ban az Orvosok és Gyógyászati Lapja is közölt sportorvosi jellegű írást. Lassanként sportorvosi cikkek kezdtek megjelenni a Budapesti Orvosi Újság, a Gyógyászat hasábjain, sőt a legmagasabb szakmai szintet jelentő Orvosi Hetilap is — némi harc után — helyet adott 1932-től sportorvosi közleményeknek. E lap hasábjain Horváth Boldizsár, Kereszty Alfonz, majd később Andrási Tibor sportorvosi közleményeit olvashattuk.

A sportorvosi tudományos munka fókuszát a színvonalát jelentette, hogy egyre több tudományos közlemény jelent meg külföldi orvosi szaktalpokban is. Csinády Jenő, Horváth Boldizsár, Kereszty Alfonz, Plenczner Sándor és Rosztóczy Ernő cikkeit az Arbeitsphysiologie, a Deutsch. Med. Wochenschrift, a Zschft. f. Kreislaufforschung és más szaktalpok közölték. A magyar sportorvosi munka megbecsülését jelentette az is, hogy az 1936-os berlini olimpia alkalmával a Deutsch. Med. Wochenschr. vaskos ünnepi olimpiai számokat adott ki, amelyben magyar szerzők, Kereszty és Rosztóczy, a véli olimpiai kiadványban pedig Dusóczy cikke jelent meg.

A berlini olimpiával kapcsolatban szólni kell egy másik nemzetközi előadásról is. A FIMS II. Nemzetközi Kongresszusának társelnöke Szukoráthy Imre lett és a 4. napon, amikor a pszichológia és sport kérdéseit tárgyalták, az elnöki tisztet töltötte be.

Ha most számadást akarunk csinálni a felszabadulás előtti sportorvosi munkáról, csak az ószinte megbecsülés hangján szólhatunk. A sportorvosok önzetlen, áldozatos munkát végeztek, sokan díjtalánul, mások igen szerény honoráriumért. Úttörő munkájukkal nagy segítséget jelentettek a sport-gyakorlatnak és sportegészségügynek. Előítéleteket győztek le, homályos, ködös fogalmakat, mint pl. a sportszív, tisztították. Komoly megfigyelések alapján igazolták a testnevelés és sport egészségvédő hatását, rávilágítottak a testgyakorlatokkal végrehajtott edzés életlapi alapjaira, útmutatással szolgáltak a sportolók felkészítésének orvosi szempontjaira, kidolgozták a sportorvosi vizsgálatok alapmódszereit. Minden munkájukkal nagymértékben hozzájárultak ahhoz, hogy a sportorvosi te-

Testnevelési és Sportegészségügyi Szemle – XII. évfolyam 1. szám (1971.)

A Magyar Sportorvos Társaság története az 1945–1970 időkben

IRTA: ARATÓ OTTÓ DR.
Budapesti Testnevelési- és Sportegészségügyi Intézet

Már a felszabadulás hónapjaiban, 1945 első negyedében megalakul a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium jóváhagyásával, Kreiszl László dr. elnöklétével a Magyar Sportorvos Társaság. Alkotmány utcai helyiségeiben rövidesen megindul a Sportorvos Tanácsadó szolgálata.

1945 áprilisában az Orvosok Szabad Szakszervezete keretében megkezdte működését a Sportorvos Szaksz csoport, a Magyar Sportorvos Társaság közvetlen jogelődje. Elnöke Kellner Dániel dr.

A szaksz csoport a sportorvoslás iránt érdeklődést tanúsító orvosokat összefogó társadalmi szervezenti kezdé el működését.

Rövidesen egymásra találnak mindazok az orvosok, akiknek valaha közük volt a sporthoz, a sportorvosláshoz. Erdékes összetételű együttes ez. A legkülönbözőbb életű, különböző eredet és világnézet jellemzi őket, de megtalálják a közös alapot, a sport és a sportorvos tudomány szeretetét, és együtt ragadják őket magával a béke és a felszabadulás építő, lelkesítő lendületé.

A Sportorvos Szaksz csoport feladata előbb a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium, azután a Népjóléti, majd az Egészségügyi Minisztérium fennhatósága alatt kibontakozó állami sport- és testnevelés-egészségügyi szolgálattal társadalmi támogatása. Szorosan együttműködik ebben a Sportorvos Társasággal.

A sportorvoslás-tudomány elméletének és gyakorlatának ösztönzésére már 1945-ben tudományos előadások egész sorát rendezte a Sportorvos Szaksz csoport —, a legtöbb más szaksz csoportot megelőzve.

1945 augusztusában a Nemzeti Sportbizottság Országos Sporttörvényével kapcsolatban már kétnapos sportorvos kongresszust tartanak.

Ezután is, a következő években 1949-ig évenként, majd 1952-ben, 1953-ban, 1956-ban Budapesten, 1958-ban Szegeden, 1959-ben Pécsen, 1960-ban Budapesten, 1962-ben ugyanitt, 1963-ban Debrecenben, 1966-ban 5 neves külföldi résztvevővel ugyancsak Budapesten nagygyűléseket, vándorgyűléseket, Nemzeti Kongresszust rendeznek, többnyire 2–3 napra terjedően, legkevesebb 30 —, de többször 60-nál több előadással.

* A Magyar Sportorvos Társaság 40 éves fennállása alkalmából rendezett Jubileumi Díszülést tartott előadás alapján.

A külföldi kapcsolatok megteremtésének egyszerűbbé léte a Sportorvos Társaság helyesnek látta 1946-ban egy olyan társadalmi szervezet alakítását, melynek címe és formája közelebb áll a műtöhoz, mint a tanási és a szakszervezeti forma. Ezért alakul meg a Magyar Sportorvosok Országos Szövetsége (elnöke Orbán Sándor dr.). Nem bizonyul különösebben életképesnek, néhány akció után magától megszűnik.

Ezzel szemben a Sportorvos Szaksz csoport, felismerve az Orvos-Egészségügyi Szakszervezethez való közvetlen tartozásban rejlő lehetőséget és erőt, munkájában, állásfoglalásában a szaksz terület fejlődését szolgálva a Szakszervezetre támaszkodik.

A tudományos nagygyűléseken és rendszeresen tartott tudományos üléseken kívül kivieszi részét a Szaksz csoport, mint társadalmi szerv az oktató-kiképző munkából is. Két rövidebb tanfolyam után 1947-ben három hónapon át tartó tanfolyamot szerveznek, melyen 23 előadó oktatja részletesen, tantárgyszerűen szaksz területének ismeretét. A tanfolyam hallgatói végül bizottság előtt vizsgáznak és bizonyítványt kapnak.

A Szaksz csoport el véleményezési jogával a különböző állások betöltésénél, támogatásnál, illetve képviseli a különböző bér- és ügyeleti díjrendezési törekvéseket.

1948-tól az O. S. I., az Országos Sportegészségügyi Intézet, majd 1952-től a mai formájában akkor létesített O. T. S. I., mint az állami sportegészségügyi szolgálat legfelsőbb irányító szakszerve munkájának támogatására törekszik, legfőbb rendeltetésének megfelelően.

1949-től 1956-ig a Szaksz csoport kezdeményezésére egyesül az Iskolaorvos Szaksz csoporttal. Az az elképzelés, hogy az iskolaorvosokban korszerű testnevelési-egészségügyi szemléletet ébreszve, a legifjabb kortól elinduló testnevelési kultúra fokozottabb kifejlődését segítse elő, 1956-ban a két Szaksz csoport ismét különül, az iskolaorvosok másirányú szervezkedése bontakozott ki.

Az eddig ismertett időszakban a magyar sportorvoslás társadalmi szerveinek elnöki, illetve főtákarí tisztjeit Kellner Dániel dr. és váltakozva Arató Emil dr. és Balassa Sándor dr. — illetve Anda Tibor dr., Duka Antal dr., Kereszty Alfonz dr., Gözsy Sándor dr. töltötték be. Ismételten volt társelnök a nemrég elhunyt Vikol János dr., az alelnökök között Fazekas László dr., Nemesvári Mihály dr., Horváth Boldizsár professzor, Arató Ottó dr. neveivel találkozunk.

1956-ban új vezetőséget választanak. Újra elnök lesz az 1954-ben megválasztott Arató Emil dr. —, a főtákarí Pelle László dr.

Ez a vezetőség 10 éven át, a Magyar Sportorvos Társaság, mint a MOTESZ tagja — megalakulásáig irányítja a magyar sportorvosok társadalmi egyesülésének munkáját. Egész korszakot jelentő tevékenységük alatt a versenysport támogatását szolgáló tudományos és gyakorlati munka mellett a tömegsport és a szocialista népi testgyakorlás és sport elvi, elméleti és gyakorlati kérdéseivel foglalkoznak. A nők sportja, az iskolai testnevelés, a munkahelyi testgyakorlás problémái ismétellen vannak napirenden.

A Szaksz csoport vezetősége felszólításra részletes tervezetet dolgoz ki a többi szaksz csoporttal egyenértékű sport-szaksz csoport elismerésére érdekében Javaslatukat az illetékes szervek és magukéval teszik. Így 1958–59-ben a sportorvos szaksz csoporti képesítést a kiadott új rendelet a többi szaksz csoport kategóriákkal egyenértékűen sorolja fel.

Ugyancsak a szaksz csoport kezdeményezésére születik meg az első magyar

sportorvosi tankönyv, mely hosszas tárgyalások és a nehézségek leküzdése után 1961-ben kerül kiadásra.

1956-ban a Nemzetközi Sportorvos Társaság, a FIMS luxemburgi kongresszusán először vesznek részt magyar küldöttek, Pelle László dr. és Kereszty Aloncz dr., akik a Sportorvos Szakcsoportnak a Nemzetközi Társaságba való felvételét készíthetik ott elő.

1950-ban a FIMS Moszkvában tartott kongresszusán megírtémnik a Sportorvosi Szakcsoportnak, mint a magyar sportorvosok elismert szakmai tudományos társadalmi szervezetének a Nemzetközi Sportorvos Társaságba teljes jogú tagként való felvétele.

Ezek után a magyar sportorvosok társadalmi szervezetiének képviselői a FIMS minden kongresszusán, 1960-ban Bécsben, 64-ben Romában, 66-ban Hannoverben, 68-ban Mexico-Cityben és 1970-ben Oxfordban részt vesznek.

Ezekben az években ismételtelen keresték fel hazánkat külföldi sportorvosok, így már 1954-ben Pesten jártak a szovjet sportorvos tudomány ellenjáró művelői. Kresztovnyikov, Letunov, Krijaesko professzorok. 1956-ban Lavra olasz professor a FIMS akkori főtitkára, jelenlegi elnöke — tett Budapesteston látogatást és itt járt a Német Szövetségi Köztársaság sportorvosainak akkori vezetője, Koch professor is.

Magyar sportorvosok, többnyire a OTSB, illetve az MTS támogatásával, ha korlátolt számban is és sokszor csak kéziratok megküldésével szerepeltek különböző nemzetközi sportorvosi kongresszusokon.

A hazánkban tartott kongresszusoknak is ismételtelen vannak szovjet, cseh, később NDK-beli, sőt jugoszláv, francia és olasz előadói már ebben a szakcsoportú időszakban is.

Az 1950-as moszkvai FIMS Kongresszusra, majd 1959-ben a Prágában tartott Csehszlovák Sportorvos Társasági Kongresszusra, azután 1963-ban az ugyancsak Prágában megrendezett I. Európai Sportorvos Kongresszusra a Szakcsoport társasutazást rendez 30—40 résztvevővel.

1956-tól szomorú jelenséggé mutakozott, hogy az első nagy magyar sportorvos generáció képviselői közül —, akiknek tevékenysége az 1930-as években bontakozott ki —, többen elhaláloztak, 1956-ban Kellner Dániel dr., Kreis László dr., Anda Tibor dr., Plenczner Sándor dr., majd 1963-ban Lajkó Pál dr., és az azt követő években Pelle László dr., Pollacsek Gyula dr., Csinády Jenő dr., Baitz Géza dr., Horváth Boldizsar professor, legutóbb pedig Gözsy Sándor dr. és Vikol János dr.

1966-ban megalakult a Magyar Orvostudományi Társaságok és Egyesületek Szövetsége, a MOTESZ és ennek keretében a Magyar Sportorvos Társaság. Ekkor alakul át a társadalmi szerv elnöksége, dr. Pelle László 1967 őszén bekövetkezett haláláig megtartotta főtitkárságát, Arató Emil dr. a Társaság diszelnöke lett, az alakuló közgyűlés az elnöki tisztre dr. Páter János professzort választotta meg, aki e tisztséget azóta is betölti.

A Magyar Sportorvos Társaság, mint a MOTESZ tagja, az elmúlt öt esztendő alatt fő feladatának tartotta, hogy a hazai sportorvosok fejlődését saját módszereivel és lehetőségeinek megfelelően elősegítse. Nem elégedett meg azokkal, hogy a Társaság tagjai által bejelentett előadásoknak teret biztosítson, hanem a tudományos program előre-tervezésével szaktudományunk számos témájának felvetésére és azoknak mélyreható megvályalására, clemzésére törekedett. 1967 óta évente 7—9 tudományos rendezvenyt hívott életre, többet közülük társzervekkel együttműködve. Fokozottan tartotta feladatának, hogy a vet-

29

senysport és a teljesítményfokozás orvosi vonatkozású tudományos kutatásából kivége részét.

Néhány témaválasztás illusztrálja ezt a főekvést: például „A doping időszervi kérdései a versenysportban” című konferencia, „A sportoló nők szexvígáglata”, „A pszichotonus szabályozó eljárások alkalmazása a sportban”, „A súlyemelés sportorvosi megítélése”, „A versenysportolók élelmészének problémái”, „Sportpszichológiai módszerek gyakorlati alkalmazásának időszervi lehetőségei a versenysportban”, „A versenyzők gyorsasága fejlesztésének lehetőségei” — és most készülünk újabb doping-vonatkozású symposion megtartására, valamint a versenyzők állóképességének fokozása tárgyú kör részletes megvitatására.

A Magyar Sportorvos Társaság ez idő szerinti célkitűzéseit jól tükrözik előbbiek mellett az „Alapszabály” és az utóbbi 4 év során adott két program. Idézek ezekből a forrásokból, mert úgy gondolom, a Diszülés tisztelt hallgatóságával jól érzékeltetik, milyen feladatok teljesítését tűzte ki célul a magyar sportorvosoknak ez a reprezentatív társadalmi szervezet.

A Társaság célja a sportorvosok fejlesztése, a tagok tudományos ismereteinek bővítése és orvostikai nevelése. A sportorvoslás iránti érdeklődést tanúsító társadalmi összefogása és tudományos aktivizálása.

Feladata, hogy a tudományág szocialista szemléletét, módszertanát fejlessze.

A tudományág fejlődése érdekében ápolja a folyamatos kapcsolatot az érintkező tudományterületek társaságaival, egyesületeivel, tudományos testületeivel és intézményeivel.

Ismeresse a tudományág hazai és külföldi eredményeit, elősegítse a tudomány eredményeinek gyakorlati felhasználását.

Tagjai és vendégei számára rendszeresen előadásokat, referáló és vitatülesek, anketókat, szymposionokat, vándorgyűléseket, nagygyűléseket, konferenciákat és kongresszusokat rendez.

Mint a Nemzetközi Sportorvos Társaság tagja biztosítja a rendszeres, szervezett kapcsolatot a sportorvoslás nemzetközi szerveivel és nemzeti Sportorvos Társaságaival.

Szükség szerint bevonja társadalmi munkájába mindazokat a szakembereket, akik felkészültségükkel fogva a Társaság célkitűzéseit elő tudják mozdítani. Több szakmai ágat érintő kérdésben együttműködik a társegysületekkel, más tudományágakban tevékeny Társaságokkal.

Szakterületét érintő kérdésekben megkeresésre véleményét nyilvánít, illetőleg javaslataival segíti az állami és társadalmi szervek munkáját, azokkal rendszeres kapcsolatot tart fenn.

Figyelemmel kíséri a szakterületét érintő oktatási kérdéseket, javaslatokkal és bírálatokkal segíti azok megoldását.

A MOTESZ útján szükség esetén az Orvos Egészségügyi Dolgozók Szakszervezete elnökségének javaslatot tesz — érdekvédelmi kérdésekben. Adott esetben a szakma egész működését érintő elvi tárgyban észrevétellel, javaslatokkal a MOTESZ-en keresztül az Egészségügyi Miniszterhez.

Működésének, célkitűzéseinek szoros összhangban kell lennie a magyar sportegészségügyi hivatalos szerveivel, annak célkitűzéseivel és azokat mindenben segítenei kelli!

A programnyilatkozat ezeken kívül kiemeli még a fiatalok bevonását a társadalmi munkába, a vidéki városok decentrumaiban rendezett tudományos

30

Kereszty tanár úr a Társaság alelnöke, felkért egyéni tagja a FIMS-nek, a Nemzetközi Társaságnak, egyben a Tudományos Bizottság tagja is.

Pelle dr. a FIMS két bizottságának is tagja volt, Magam a Nemzetközi Társaság Szövetségközi Orvostudományi Bizottságának vagyok tagja, mint a Nemzetközi Súlyemelő Szövetség Orvosi Bizottságának titkára, az Európai Orvos Bizottság elnöke. Ugy tudom, más tagjaink is tagjai különböző Sportági Nemzetközi Szövetségek Orvosi Bizottságainak.

Nemzetközi sikert, elismerést jelent Társaságunk számára is, hogy Nemes-suri Mihály doktor, a Társaság egyik alelnöke, aki különben ugyancsak egyéni tagja a FIMS-nek, ez évben megkapta az UNESCO Testnevelés- és Sportegészségügyi Bizottság kitüntetését, a Noel Baker-díjat.

Ezek kezdeti eredmények, minden bizonnyal hazánk és a szocialista tábor tekintélyének és cselekvési lehetőségeinek erősödését jelentené, ha érdemük szerint minél inkább jutnának kapcsolatba a nemzetközi sportorvos szervezet-
tel és jutnának ott funkciókhoz.

A kapcsolatokról szóoltam, kiemelve, hogy nemzetközi kapcsolatunk sok nehézség ellenére erősödtek.

Legalább ennyire fontos és pozitívan értékelendő az a jelenség, hogy az utolsó években a Magyar Sportorvos Társaság kapcsolatai itthon, Magyarországon rendkívül mértékben kedvezően alakultak a terület egyéb szervezeteivel. Az MTS segítségét mindig éreztük, a TTT-vel szoros baráti egyetértésben dolgozunk, a MTA Pszichológiai Tudományos Társaság Sportpszichológiai Szekciója vonatkozásában ugyanezt mondhatjuk.

Az O. T. S. I., a magyar sportegészségügyi szolgálat legfőbb hivatalos szerveiben történt változások óta ez irányban is gátítás nélkül érvényesülhet a Társaság részéről minden segítő szándék és rendelkezésreállítás, emellett meg vagyunk győződve arról, hogy az O. T. S. I. vezetői is mindig tárgyilagosan fogadják támogatni és igénybevenni a Társaság tevékenységét.

A MOTESZ és az Egészségügyi Minisztérium segítségét is kérjük és bíz-
tosak vagyunk abban, hogy ez még fokozottabban fog megnyilvánulni a jövőben.

A Testnevelési Főiskola tanszékeivel és intézeteivel — munkatársaival is egészséges, zavartalan együttműködés alakult ki.

Több egyetemi intézet és más jellegű tudományos intézet ismételtén kész-séggel kapcsolódott bele aktióinkba.

A belső kapcsolatoknak ez a kedvező alakulása minden bizonnyal a leg-jelentősebb záloga a Magyar Sportorvos Társaság közérdekű célkitűzései meg-
valósításának.

Ezért ehelyütt is — beszédemet zárva — köszönetet mondok az említett hivatalos és társadalmi, tudományos és irányító szerveknek eddigi hozzáállás-
kért. Meg vagyok győződve arról, hogy ha ugyanígy mellettünk fogunk állani a következő években, és együttműködésünk mindig újabb és újabb tartalommal telik meg, a Magyar Sportorvos Társaság 50 éves jubileumára még jobb érzé-
sekkel fog sor kerülni és további konkrét eredményekről, a magyar sportorvos-
lás és a magyar sport- és testnevelés nagy sikereiről fogunk tudni beszámolni!

ülések révén a vidéki sportorvosok fejlődését is biztosítja. (Ennek jegyében jelentős rendezvényekkel járult a színvonal emeléséhez az utóbbi 2 esztendőben (Hajdúszoboszló, Harkány, Debrecen, Pécs).

A munkahelyi testgyakorlás, valamint a szabadió kihasználásának teszt-gyakorlás-vonatkozású problémái szintén a Társaság kutatási célkitűzései kö-zött szerepelnek.

Szükséges a sporthygiéne elméletének és gyakorlatának állandó művelésé-
mégeddig mind a sportolók, mind a különböző sportágak, mind a sporttétésít-
menyek vonatkozásában.

Az itt kivonatoltan elmondottak egyidejű végrehajtására ez idő szerint nin-csen elegendő erőnk, elég szakemberünk, akik közreműködésének. Így termé-
szetesen a feladatok szorgalmazásában bizonyos sorrendiséghez kell tartanunk magunkat. Ennek jegyében a soron levő feladat: minden bizonnyal és elsősor-ban a versenysport konkrét igényeinek teljesítésére való mozgósítás a mi ré-
szünkről is.

A Magyar Sportorvos Társaság a MOTESZ keretében történt újjászervező-dése kapcsán nemcsak célkitűzéseit, programját alakította ki újból.

Jelentős eredmények, vívmányok még:

Végre sikerült a magyar sportorvostudomány egy régi elképzelését meg-
valósítani: A sportorvostudományban kiemelkedő elméleti és gyakorlati tevé-
kenységet végzők elismeréseként 1968 óta folyamatosan adományozza a Társ-
ság az első kiemelkedő magyar sportorvos, Dalmady Zoltán professzor nevét
viselő emlékermet, mint sportorvosi tudományos kitüntetést. Az első Dalmady
emlékermet Arató Emil doktor kapta, 1969-ben Kereszty Alfonz doktor és
Dusoczky Andor doktor részesültek e kitüntetésben. Az 1970. évi kitüntetés
átadására mai díszülésünkön kerül sor.

Elve a lehetőséggel a Társaság 1969-ben megválasztotta első külföldi tisz-
teleti tagját, Letunov professzort, a szovjet sportorvoslás kimagasló személyi-
ségét, aki ennek kapcsán ismét meglátogatott bennünket és ünnepi előadást is
tartott.

Más neves szovjet vendégek, így Zimkin professzor is a Magyar Sportorvos
Társaságot is megtisztelték látogatásukkal budapesti tartózkodásuk során.

Nemzetközi kapcsolataink, annak ellenére, hogy Társaság tisztségviselőinek
általában csak levelezés útján volt lehetőségük a FIMS és a társ-nemzeti Társ-
saság vezetőivel való érintkezésre és csak elvétve, főleg MTS támogatással,
vagy jórészt saját anyagi áldozattalálással voltak külföldi kongresszusokon a
Társaságot hivatalosan képviselni — kifejezetten kedvezően alakultak a
MOTESZ megalakulása óta eltelt négy év alatt. A szovjet tudósokon kívül igen
szoros és baráti kapcsolatunk a Német Demokratikus Köztársaság Sportorvos
Társaságával, igen jó viszonyban vagyunk a román sportorvosokkal, Pelle fő-
titár által megalapozott barátságunk csak erősödött az utóbbi években az igen
magas színvonalon álló olasz sportorvos-társasági vezetőkkel, akik közül többen
jártak az években nálunk, valamint újabbban az osztrák sportorvosok szerve-
zetével, akik éppen legutóbb, Angliában jelentették ki, hogy minden közös ak-
ciót szívesen látnának. Korrekte, szívesen a viszonyunk a cseh- és szlovák, va-
lamint jugoszláv sportorvos társasági vezetőkkel és feltétlenül pozitívan érté-
kelhető kapcsolatunk az angol, francia, NSZK-beli sporttársasági reprezentán-
sokkal, de más baráti és nyugati országok sportorvos társaságai is ismételtén
adtak kifejezést megbecsülésüknek és rokonszenvűtüknek.

Testnevelési és Sportegészségügyi Szemle – XII. évfolyam 2. szám (1971.)

Kereszty Alfonz hetvenéves

1901-ben született a magyar sportéletnek egyik úttörője, a magyar sportorvoslás „nagy öregje”; dr. Kereszty Alfonz.

Személye elő történelem: 41 esztendővel ezelőtt az akkor alakuló Sportorvosi Szövetség első titkára — ma a Magyar Sportorvos Társaság egyik alelnöke. 1930 óta a Testnevelési Főiskola Sportorvostani Intézetének főorvosa, 1950 óta ugyanott tantervezető. Bár a Herzum név már több mint két tucat hazai és külföldi közleményt fémjelvez. Bár 1941-ben, felseréli e németes hangzású nevet felesége nevére, s egy ideig Kereszty—Herzum, majd 1944-től Kereszty néven publikál. Nem volt aktív politikus, de 1944 őszén megtagadta az új eskü letételét és lemondott állásáról. Ott volt az 1948-as és a helsinki olimpia sikereinek bölcsőjénél, és Ó a budapesti Orvostudományi Egyetemen a (fakultatív) sportorvostan első előadója is. Pestvidék sokszoros teniszbajnoka volt, s vezette az OTSI és a Testnevelési Főiskola tudományos munkáját. Számos kitüntetés tulajdonosa: 1929: Országos Balneológiai Egyesület külön dícsérete; 1947: Köztársasági Érdemérem arany fokozata; 1955: Magyar Népköztársaság Munka Érdemérem; 1960: „Szocialista Munkáért” érdemérem; 1965: Munka Érdemrend ezüst fokozata; 1969: Dalmady Zoltán emlékérem.

Belgyógyásznak indul, és csupán néhány éves a diplomája, amikor már pályadíjakat nyer balneológiai tárgyú dolgozataival (Orv. Hetilap 1928, 29. sz.; 1929, 44–45. sz.). Mélyreható gondolatok, éles kritikai szellem, kifogástalan kísérlettervezés, éles megfigyelőkészség tükröződik az elektroterápia hatásairól írott munkáiban is. Sportorvosi tárgyú első közleményei a középiskolás sportolók vizsgálatánál leszárt felfedező klinikusi írások. Az EKG tudományra csak ekkor tört be a klinikumba — Herzum Alfonz a sportolók szokatlan elektrokardiográfias leleteit discutiálja (Orv. Hetilap 1935, 48. sz.; Sportorvos, 1936, 7. sz., stb.). Ez volt az a „klasszikus” korszak, amikor a legkiválóbbak felismerték, hogy a sportolók nagyobb szívve nem káros következmény, hanem az igénybevételhez történt fiziológias adaptáció. Herzum Alfonz 1936-ban ír az ifjúsági sportolók jellemző szívkonfigurációjáról (Sportorvos, 3. sz.;

135

Orv. Hetilap 1937, 49. sz.; Ztschr. f. Kreislaufforsch. 1939, 6. füzet). A sportolással összefüggő szívnagyobbodás funkcionális magyarázata Reindell és munkatársai nevéhez fűződik: a terhelés alatt a reziduális vérmennyiség csökkenése révén megnő a véróvolumen. Ennek a mechanizmusnak a röntgen-jelét írta le Kereszty—Herzum 1942-ben végzett vizsgálata alapján (Az Ifjúság Orvosa, 1944, 1–2. sz.); az 5000 m-es futóverseny után a sportszív kisebbedik. Az elsők között ismeri fel, hogy a sportolónak gyakori a WPW syndroma (Testneveléstudomány, 1956, 6. sz.). 1955-ben eredményesen kezel sportolókat anabolikus steroidokkal. Kandidátusi disszertációja „Sportolók szív- és vérkeringésével kapcsolatos megfigyelések és kísérleti adatok” címmel kerül elfogadásra 1960-ban.

Eddig 107 szakcikk — ebből 23 a külföldi szaklapokban —, öt könyv, négy könyvrészlet (köztük nemzetközi kiadványok), sok ismeretterjesztő mű a szellemi termelésének számszerű mutatója. A sportorvosi és kardiológiai világirodalom gyakorlati idejéi munkáit.

Nagy hozzájárulással és szenvedéllyesen tanít. A felszabadulás után végzett testnevelők fölé kapták élettani-egészségügyi ismereteiket, s hogy ezek nem voltak rosszak, a magyar sport eredményei ezt is tükrözik. Remek, szellemes előadó, ám mégsem az előadómód, hanem elsősorban a mondanivaló az, amiért érdemes Őt meghallgatni. Mert csak akkor beszél, ha van mondanivalója. A klinikusi tehetség és a kutató szellem ötvöződése képessé teszi a kis részletelérések felismerésére, de a világot áttekintésre, a szintézisre, s annak közérthető kifejtésére is.

Nehéz történelmi időkben tartotta a szakmai és emberi becsület zászlaját, s ez a zászló soha nem szennyeződött be a kezében. A segítségnyújtásban mindig nagyvonalú volt és sohasem számító: segített a saját kárát olykor előre látva is. Orvos Sajnos, nem mencedzser típusú ember, különben most széles körű nemzetközi ünneplésben lenne része. Hogy a szakmai elképzelései eddig nem valósultak meg teljesen, ez főként a mi hibánk. Azoké, akik meghallgatjuk az okos tanácsot és nem fogadjuk meg azt, vagy nagyon késve tesszük azt.

A nehéz történelmi idők magyarázzák, hogy eddig viszonylag kevesen vagyunk a tanítványai. Am soraink rendeződnek, bővülnek, s a tanítványok munkássága, s eredményeik nőnek.

Szakmai tudásával, klinikusi-kutatói gondolkodásmódjával, tiszta emberségével, mindenkor becsületességével, szerénységével, derűjével, frissességével legyen sokáig társunk és segítők a munkánkban!

A. P. dr.

136

Testnevelési és Sportegészségügyi Szemle – X. évfolyam 3. szám (1969.)

A csuklóizületi discus sportsérülései

Irta: SIK SÁNDOR DR.
Budapest XXI. ker. Tonács Kórház Rendelőintézet.

A csuklóizület háromszögű porcának sérüléseiről az irodalomban keveset olvashatunk. A szerzők nagyobb része a csuklótájéék egyéb sérüléseikhez csatlakozó mellésérüléseknek tekinti. Véleményünk szerint labadaportot üző sportolók-nál önálló sérülésként is előfordul. Megfigyelésünk az irodalmi adatokkal egyező, *Gibson* (1) *Pevelon* (2) *Mayer* (3) *Taylor-Parson* (4) *Platt* (5) *Guillermo* (6) *Lippmann* (7) *Michaelis* (8) *Hoegen-Reske* (9) *Coleman* (10)

Tíz esetben végeztünk arthrotomiát olyan esetben amikor a csuklódiscus izolált sérülését tételeztük fel. Betegeink közül kettő nő, nyolc férfi volt, tizenöt és ötven év közötti. Két nő és négy férfi kosárlabdázás, egy férfi vízilabdázás, egy férfi kézilabdázás, egy férfi medicinlabdázás és egy ötvenéves férfi autójavítás közben sérült. Mind a tíz esetünkben a tulhajtott alkarrötatió végpontján a maximális dorsalflexióból hirtelen volarflexióba való átcsapás közben lépett fel a csuklófájdalom, feltételezhetően ekkor sérültek. Anatómiai készítményen kimutatható, hogy az alkarrötatió közben a porckorong kifeszül az izületben és a csukló nagyvegyű, hirtelen tengelyirányú elfordulása leszakíthatja a discus tapadási helyéről. Labdajátékok üző sportolók-nál gyakori mozdulat a mozgás irányának ilyen hirtelen változtatása.

A friss, izolált discusérülés a csuklóizület distorsioját utánozza. A klinikai vizsgálatnál fájdalmat és nyomásérzékenységet találunk a distalis radio-ulnaris izületben. Aktív és passzív dorsalflexios pronatoriára is itt jelentkezik a fájdalom. Régebbi sérüléseknél a csuklóizület mozgása szabad, és ez az egyedüli tünet. A rög felvétel negatív. Friss sérüléseknél a fent leírt fájdalom nem ilyen karakterisztikus. Ezért olyan esetekben ahol a gyanú discusérülésre irányul, egy hétre dorsalis gipszsínt alkalmazunk. Ezalatt a duzzanat általában lepad és a diffúz fájdalom localisáltá válik. Arthographiát nem végzünk, mert egyrészt a karakterisztikus, jól localisálható fájdalom elvezet a helyes diagnózishoz, másrészt normális viszonyok között is gyakori a kisebb-nagyobb dehiscentia a porckorongon, mint anatómiai variáns, vagy degeneratív folyamatok eredményeként. A kontrasztanyag megjelenése a radio-ulnaris izület mindkét csontíve mentén, tehát nem feltétlenül kóros jelenség *Kiss* (11). *Lieboldt* (12) 30,6%/o-ban. *Grant* (12) 50%/o-ban talált normális csuklóizületben discusperforációt.

Mind a tíz esetünkben az elvégzett arthrotomia közben a discus vagy a radiusról, vagy az ulnaról levált a tapadási helyénél, két esetünkben a discus idegen testként helyezkedett el az izületben. Négy esetben centralis szakadást találtunk. Műteti technikánk megegyezett *Colemann* eljárásával: harántmetszés a kézhatáron a radius izületi végének megfelelően a radio-ulnaris izület magasságában. A musculus extensor digitorum inait félrehozva kapszulotomia után a discust in toto elvárolítottuk. Sebzáras, gipszban egy hétre. Utókezelés nem szükséges. A sérültek a műtét után három héttel fizikai munkát, beleértve a rendszeres sportolást is, végeztek. Differenciáldiagnosztikai szempontból az alkarcson-tok izületközeli törései, a kéztöcsontok törései, a distalis radio-ulnaris izület szétszakadása, a vascularis esontnecrosis, arthrosis és gyulladáshoz megbetegedé-

209

Testnevelési- és Sportegészségügyi Szemle, X. évfolyam, 3. szám, 1969.

sek jöhetnek szóba. Ha a discusserülés pl. csonttörésekhez társul mellésérülésként, a diagnózis nehéz, ilyen esetekben csak a csonttörés gyógyulása után deríthető ki.

Irodalmi adatok és saját megfigyelésünk alapján az alábbiakat állapíthatjuk meg.

1. Friss izolált discusserülést diagnosztisálni nehéz. Kb. 10 nap után a diagnózis viszonylag könnyű.
2. A helyes diagnózis felállításában a tüzetes klinikai vizsgálat és a sérülés körülményeinek gondos elemzése fontosabb, mint az arthographia.
3. A sérülés mechanizmusa meghatározható: Hirtelen maximális dorsalflexio maximális pronatio mellett.
4. A fájdalmat feltehetően discus tapadási helyén bekövetkezett leszakadás okozza, spontán gyógyulási hajlamot nem mutat, a diagnózis tehát egyben műtéti indicatiót is jelent. A discus eltávolítása nem vezet későbbi működési zavarokhoz.

IRODALOM

1. *Gibson*: J. Bone Surg. 1925. 7. 180. — 2. *Pevelon*: Rev. orthop. 1938. 25. 551. — 3. *Mayer*: Brit. J. Surg. 1939. 27. 629. — 4. *Taylor-Parson*: J. Bone Surg. 1938. 25. 125. 149. — 5. *Platt*: Brit. Med. J. 1932. 11. 288. — 6. *Guillermo*: Rev. orthop. 1938. 25. 125. — 7. *Lippmann*: Arch. Surg. 1937. 35. 772. — 8. *Michaelis*: Lancet. 1940. 11. 229. — 9. *Hoegen-Reske*: Zsch. Orthop. Stuttgart, 1956. 87. 525. — 10. *Coleman*: J. Bone Surg. 1960. 42-B. 522. — 11. *Kiss*: Rendszeres Anatomia, Szeged, 1946 Hirtlapkiadó I. 107. — 12. *Lieboldt*: Surg. Gyn. Obstetr. 1938. 66. 1008. — 13. *Grant*: Zlt. Coleman.

FOLYÓIRATREFERÁTUM

Ervő gyorsaság és állóképesség megállapítása feritornaszoknál. P. T. Szob-jenke — V. J. Csukarín — V. N. Afonin (Teor. i. Prakt. Fiz. Kult. 1966. 12. 20—23.)

A versenytorna elsősorban a kar és vállöv izomzatát terheli. A standardizáló két gyakorlatuk a hajlító és feszítő izmok fejlettségéről ad reális képet. A két gyakorlat: a) korlátlan hajlított és nyújtott karú támasz, b) nyújtón a húzózkodás. Segédizületeként olyan derékövet használják amelynek elől és hátul levő csomójára akasztott lemezt súlyú fémkorongókkal terhelést is alkalmaznak.

A gyorsaságot a maximális tempóban 8-szor ismételt gyakorlat végrehajtási időjelekre 18-ad részével mérik.

Az erőt egyetlen, de az övön maximális súlyterheléssel végzett gyakorlatnak a kg. terhelésével határozzák meg.

Az állóképesség vizsgálatánál azt a számot vették irányadónak ki hányszor tudja a támasz- ill. húzózkodás gyakorlatot súlyterhelés nélkül, normál tempóban, szabályosan végrehajtani.

A Sz. U. különböző részéből 70 edző véleményét kérték ki e módszer kipróbálásáról. Az edzők válasza erőviszga-

latra 93%-ban, gyorsaság vizsgálatra 88 %-ban, az állóképesség megítélésére 85 %-ban helyesnek, alkalmasnak találta a javasolt módszereket. *Herendi V. dr.*

A gerinc sportsérüléseinek diagnosztikája, kezelése és megelőzése. E. Sz. Mironova, A. Sz. Mariensz (Teorija i Prakt. Fiz. Kult. 1967. 4. 56—58).

A sportolók lumbális-táji fájdalmainak oka leggyakrabban osteochondrosis és porckorongsér, melyeknek létrejöttében heveny erős traumák, vagy sorozatos mikrotraumák szerepelnek.

A fájdalmak gyakran nagy súlyok emeléseivel, a gerinc túlfeszítésével kapcsolatban lépnek fel.

Ismertetik az alkalmazott konzervatív kezelést, de makacs esetekben műtét beavatkozása is szükségesé válhat. Fontos a pontos diagnózis és korai kezelés.

Prevenció: nagy súlyzóterheléseknél szigorúan be kell tartani az ételani fokozatosság elvét, különösen nőknél és fejlődésben levő fiataloknál.

Herendi V. dr.

210

Testnevelési és Sportegészségügyi Szemle – XIX. évfolyam 3. szám (1978.)

áll helyt, majd Ukrajna megszállása idején egy utánuszred orvostisztjeként végez felelősségteljes munkát. Beosztása révén elejétől kapcsolatot talál alakulatai szervezett munkásaival. Orszországból borsevikkal, partizánokkal is. Szocialista világnézetében megerősödve kerül vissza Budapestre 1918 őszén. Részt vesz a forradalmi harcokban, a Biztosító Pénzüri Orvosok 5 tagú Intéző Bizottságának tagja, az orvosok szakszervezetében is vállal funkciókat, a III. kerületben operatív bizalmi munkát végez.

A Proletárdiktatúra bukása után nem igazolják, állást nem vállalhat. A budapesti III. kerületben letelepedve kezdi meg magánpraxisát, mely az évtizedek során igen kiterjedté gyarapszik. Munkás és szegény betegeit nagy gondadal, lelkiismeretesen látja el, sok szociáldemokrata és kommunista párttag orvos, amellyel praxisa a legkülönbözőbb társadalmi rétegekre terjed ki. Kerest, elismert, megbecsült gyakorló orvos.

A munkásmozgalommal való kapcsolata mindig szorosabbá lesz. 1920-tól részt vesz a Szociáldemokrata Párt oktató munkájában — állandó kapcsolatot tartva fenn az újjáalakuló KMP-vel. 1920-tól a Munkás Testedző Egyesület orvos, üző szakosztályának elnöke. Megalapítja, kiadja és szerkeszti a „Munkás-sport és egészségügy”, majd a „Munkás Kultúra” című folyóiratot.

Egész életében az egészséget károsító hatások ellen, a megelőzés gondolata jegyében, a társadalmi összefüggéseket és törvényszerűségeket figyelembe véve, marxista világnézeti alapokon állva igyekezett tevékenységét folytatni.

Ez vezette ahhoz, hogy korán elvi, alapvető előadásai hangzottak el, cikkei jelentek meg a testgyakorlás, a testművelés (testkultúra), a sport egészségét biztosító, fokozó hatásáról. Ugyanez a szemlélet vezette ahhoz, hogy az alkoholisták elleni társadalmi, politikai harc szükségességét hirdesse.

Az 1920-as évek elején alakuló Alkoholisták Munkás Szövetsége (AMSZ) elnöke. A Szövetség egyben szervezkedési lehetősége, fedőszerve a baloldali szociáldemokratáknak, kommunistáknak. 1925-ben a Szociáldemokrata Párt budapesti III. kerületi szervezeteinek titkára, a Szociáldemokrata Párton belüli baloldali ellenzéknek Stromfeld Aurél, Madzsar József és mások mellett egyik vezetője. Nem válik hűtlenné fiatal korának kedvenc sportjához sem. A Magyar Birkózó Szövetség hivatalos szövetségi orvosa több mint egy évtizeden át.

A MTE-isták, a baloldali fiatalok mozgalmában állandóan végzi oktató-nevelő munkáját. Gyakori résztvevője, előadója a gödi Fészek és a turista-ki-rándulások illegális összejöveteleinek. A 20-as évek végén, a 30-as évek elején működő első szocialista orvoscsoporthoz tartozott.

A 30-as évek második felében, a 40-esek elején túlságosan exponáltsága miatt viszonylagosan vissza kell húzódnia, de állandó kapcsolatban van a munkásmozgalom balszárnyával. Pácienseinek jórésze illegális pártmunkásokból áll, itt él közvetítő lehetőségeivel. A Vörös Segély mozgalomból is kivesszi részét.

A német megszállás idejét illegálitásban vészeli át.

A felszabadulás után a budapesti III. kerületi Nemzeti Bizottságának tagja, ugyanígy az MKP III. kerületi Vezetőségének és az Orvos Egészségügyi Dolgozók Szakszervezete Vezetőségének is. Utóbbi funkcióján belül az Északbudai Orvoscsoporthoz tartozott.

Sportorvosi tevékenységére ekkor fő működési területe lehet végre. Az Országos Testnevelési Tanács elnökségi tagja, az Országos Sportorvosi Intézet, majd a BTSTI igazgatója egészen 77 éves koráig. A Sportorvosi Szakcsoporthoz tartozott, majd 1967-től a Magyar Sportorvosok Társaság örökös tiszteletbeli elnöke.

164

Dr. Arató Emil
1885–1978.

Élete 93. évében elhunyt dr. Arató Emil, a Magyar Sportorvos Társaság örökös tiszteletbeli elnöke. Hosszú, eseményekben, harcokban gazdag, tartalmas, eredményes élet ezzel véget.

Társadalmi megbecsülését mutatja, hogy 14 kormánykitüntetésben részesült, megkapta köztük a Munka Vörös Zászló rendjét, a Szocialista Magyarországot, a Szocialista Hazáért kitüntetéseket. Temetésén, melyet a Párt és az Egészségügyi és Orvosdolgozók Szakszervezete rendezett, többszázan vettek részt.

1885-ben született Lugoson, a Bánánban művelt kereskedőcsaládban. 8 éves korában tudóverszben meghalt apja. Három fiútestvér közül legidősebbként ez az élmény jelentős szerepet játszott abban, hogy komoly, magát tudatosan nevelő, céltudatos emberré váljék. 14 éves korától magánúton végzi iskoláit — munka mellett. 18 éves korára korának humán műveltségét igen magas szintre eljuttította. A magyar mellett anyanyelvi szinten tud németül is. Korán kerül kapcsolatba szervezett munkásokkal, a munkásmozgalommal. Ez döntő hatással van fejlődésére. 17 évesen belép a Szociáldemokrata Pártba, 21 éves korában lugosi, majd Krassó-Szörény megyei partitikkár.

Állandóan sportol, nagy gondot fordít a testművelésre. Klasszis birkózó, országos első osztályú minősítést ér el, a versenyzést azonban korán abbahagyja. Érdeklődik, hogy edzője a cirkuszi profi birkózókkal együttesen dolgoztatta az edzéseken. Nagy hatással volt rá Hackenschmidt (George) a század elejének észt hivatásos birkózó világbajnoka, aki kezdetől fogva élénk elméleti, irodalmi tevékenységet is folytatott, szakkönyveket írt, később főfoglalkozásúan filozófussá vált.

1907-ben bevonul a kötelező katonai szolgálatra, Budapesten az egyéves önkéntes („Karpaszománys”) iskolán rangelső. Az iskola legjobb kardvívói és futói közé tartozik. Tanulmányi sikere teszi véglegessé elhatározását, hogy továbbtanul.

24 éves korában megnősül, 1920-ban felköltözik Budapestre és már megszületik fia, mikor beiratkozik az Orvostudományi Egyetemre. Akkor még egyáltalában nem, azóta is alig volt erre példa: orvosstanhallgatóként komoly állást vállalva tartja el magát és feleségével együtt családját egyetemi évei alatt. A munkásmozgalomban továbbra is aktív. A szocialista diákmozgalomban 1906-ban kapcsolódik bele, 1912-től a Szociáldemokrata Párt IX. kerületi szervezeteinek alelnöke. A párt és a Gallilei kör szemináriumainak állandó résztvevője.

Az első világháborúban előbb a galíciai hadszíntéren fontos beosztásokban

163

Ebben az időszakban bontakozik ki teljes szélességében elvi, világnézeti alapon nyugvó elméleti és gyakorlati sportorvos-munkája.

Mindig marxista-lenini, társadalomtudományi alapon álló elvi állásfoglalásai, felterjesztései, beadványai nemegyszer élénk vitát váltanak ki, elternek a megszokottól. Néha a hivatalos állásponttal szemben is mer következős, megalkuvás nélküli, előremutató, új célokat megjelölő fejtegetésekbe bocsátkozni, értekezni kiállni. Ha nem is teszik magukévá az illetékesek elgondolásait, követelményeit, megbecsülik, tisztelik. Közismeneti komoly viták alapját is szolgálhat.

Az alkohol elleni küzdelemben alap-állásfoglalása: a gyermekeknek, fiataloknak egy csepp alkoholt sem — akik bűnösök az alkoholra szoktatásban, azokat felelősségre kell vonni. Felhívtek már kialakult alkoholfogyasztásánál a meglévő óvintézkedések egyértelműbben és őszintébben való fogantatására mellett száll síkra.

A versenysport, a sport és testnevelés, a testgyakorlás, a testművelés fogalmaira szabatos meghatározásokat keresve alapvetően szegezi le, hogy mind az iskolai testnevelést, mind a testgyakorlási-testművelést speciális, életteni alapokból elindulva kell feleltetni.

Szemléletét beadványaiból, felterjesztéseiből, programtervezeteiből, kutatási-tervejavaslataiból, cikkeiből és közlésre került előadásából szó szerint idézve lehet legjobban érzelhetni.

„A versenysportnak, a teljesítménysportnak terhelései, ingermennységei... többnyire a fiziológiának felső határát súrolják, sőt nagyon gyakran a kóros előidézőhető mértékben kerülnek alkalmazásra és céljuk nem az egészség, hanem a győzelem, a rekord...” „A testműveléssel az ember egészségcsinálóját akarjuk emelni, életkedvét, szépségét, munkaképességét akarjuk fokozni, ellenálló képességet betegségekkel szemben növelni és életét akarjuk meghosszabbítani. Testműveléssel tehát a testet az így meghatározott célnak irányában akarjuk befolyásolni.”

„A testművelésnek mint az orvostudomány egyik ágának, az élettanra kell feleltetnie...”

„A testművelés élettanát megalapozó kutató munkának egyrészt a versenysport, másrészt a testnevelés és testgyakorlás kérdéseivel kell foglalkoznia. Amíg harcra kész emberekre is szükség van, fokozott mértékben kell a versenysporttal is törődünk.”

„... hazai viszonylatban a versenysport legfeljebb több ezer vagy tizezer embert öl fel, a testművelésben érdekelte milliók mellett...”

„A testművelésben nem a teljesítmény a cél, a teljesítményekkel az egészségnek fontos és jellemző elemeit akarjuk helyes szinten tartani, vagy magasabb szintre emelni, illetve az egyes elemek közötti aránytalanságot akarjuk megszüntetni.”

„A testművelő orvosok elsősorban az egészségesekek orvosai, az egészségcsinálót akarjuk emelni”... az egyetemeken az emberi szervezet normális és kóros funkcióival foglalkoztak eddig, a testművelő orvos figyelme a fokozott funkciók felé fordult...” „Az életteni alapon álló, az egészséget szolgáló testgyakorlás eszköz a célhoz: az egészséges, erős, szép test kialakításához. A testgyakorlatok annak az eléréndő célnak megfelelően kell megvalósulniuk, esetleg még megsejtesztetnünk. A válogatás a gyakorlatoknak, mozgásoknak a szervezetre való hatása szerint történjék.”

„Ismerünk kell a testművelő gyakorlatok ingerhatását és úgy kell őket adagolni, mint gyógyításkor a gyógyszereket...”

165

„Testművelés szemléletünket röviden összefoglalva elsősorban *egészségi* vonatkozásait kell kiemelni, amiből közvetlenül következik tudományos irányvonal, életteni megalapozásának következménye... A terhelés az életteni felső határon alul marad, a teljesítménysportban ahhoz szinte állandóan közel járva gyakorlaton új rajta és a kórosat súrolja. Az *egészségi* szemléletből folyó értékelés miatt... a népi testművelésben és a testnevelésben a testgyakorlatok, tehát minden sport is az egészséges, erős, szép testnek alakítását szolgáló eszköz, mód. Amíg tehát itt a cél a testnek határozott irányban történő befolyásolása, addig a versenysportban a rekord a cél, a test pedig csak ehhez való eszköz...”

„A testnevelésnek és a népi testművelésnek az egészségi — és életteni — élettanának az ingerhatása szemléletre történő átállítása megalapozásához először az *életszaktaszok egészségcsinálójának* testgyakorlatokkal befolyásolható jellemző elemeit, ezeknek normáit, egymáshoz való korrelációt és a szép testnek — a testszépség — megítélések szempontjait, kánonjait kellene meghatározniunk.” „A testgyakorlatoknak, a mozgásoknak általában az egészségcsináló elemekre gyakorolt hatásai felderítésével *ingerhatásainak* minőségét kell meghatározniunk. Annak megállapítása, hogy az egyes testgyakorlatoknak milyen mértékű, erősségű és időtartamú terhelést kell az egyes szervekre, szervrendszerekre kifejteniük, hogy azzal a test *egészsége, ereje, szépsége* a kívánt szintet elérje, vagy megtartsa — az ingerhatás *menyiségi* meghatározását jelenti...” Meghatározva a testművelés életteni sajátos célkitűzéseit, konkrét feladatait dr. Arató Emil nagyban hozzájárult ahhoz, hogy a sportorvoslást külön szak tudományágként ismerjék el, mely egyben a preventív és rehabilitációs medicina része is.

Szemléletét, állásfoglalásait mindig világnézetéből, marxista—leninista meggyőződéséből kiindulva építi.

„Megvan új társadalmi rendünknek új gazdasági alapja, ezt igyekeztünk most, közvetlenül erősíteni, fejleszteni. De életszemléletünkben, etikánkban és a kultúrához tartozó egyéb tényezőkben a helyzet nem kielégítő...” „a testkultúrával sem állunk másként, a régi szemlélet, a régi eszmék, a régi jeliszavak, módszerek vezetnek...” „... a világlepítő munkához nem a kilók, centiméterek, másodpercek irányában történő fanatizálásra van szükség és nem csak annak a párezer versenyzőnek teljesítményszintjét, hanem *mindenkinek egészségcsinálóját* emeljük...” „ezt az *egészségi* szemléletet kellene közvéleménnyé és hivatalos szemléletté alakítanunk...” Magával ragadó előadóként, vitapartnerként nagy hatással volt mindenki, aki kapcsolatba jutott vele. Még nem alkuvó ember volt, állandóan harcban állott, 90. életévén túl is nem egyszer kellett élnék visszhangot egy-egy rádió-, tévé-, vagy sajtómegnyilvánulása.

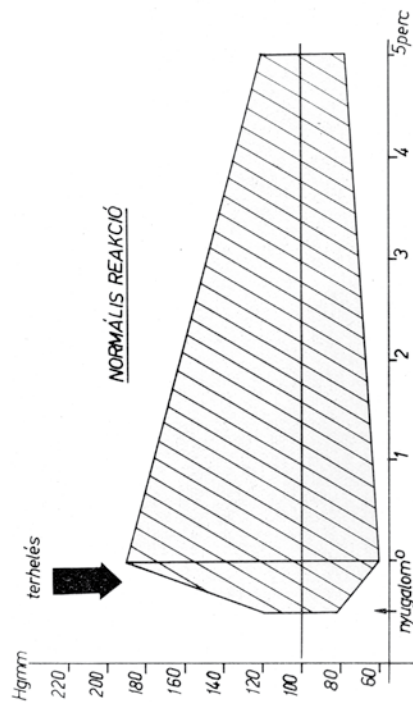
Bizonyos szempontból előtte járt korának. Sok fog még megvalósulni abból, amit hirdetett. Ennek már most is mutatkoznak jelei. Ó maga rendületlenül bízott benne „hogy majd egyszer, amint a tudományban és a történelemben — a haladást szolgáló új itt is győzni fog”.

Számos sportorvos tanítványa volt. A testnevelés és sport szakemberei, vezetői között is sokan vallják, hogy gondolatai termékenyítően, új távlatokat nyitva hatottak tevékenységükre. Becsülték, tisztelték azok is, akik nem voltak vele egy nézetben. Dr. Arató Emillel olyan példamutató személyiség távozott sorainkból, akinek tanait tovább hatnak.

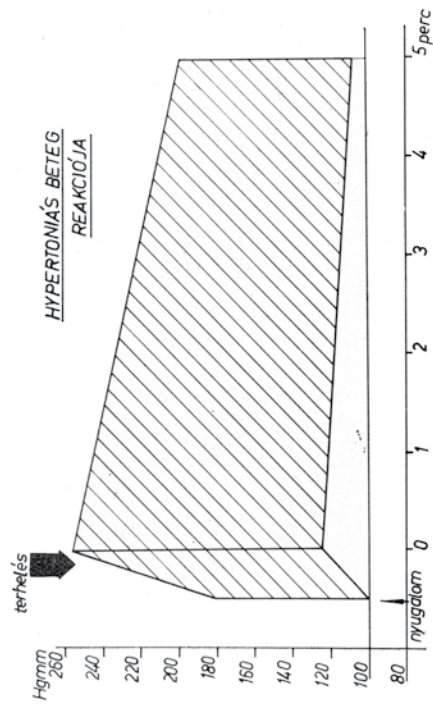
Emlékét szeretettel, tisztelettel megőrizzük és igyekeztünk az idők során minél többet megvalósítani célkitűzéseiből.

166

Testnevelési és Sportegészségügyi Szemle – XII. évfolyam 2. szám (1971.)

Hypertóniás betegnél a terhelés után szintén 60–80 Hgmm-mel emelkedik a systolés nyomás, de ez természetesen superponálódik az alapként mért magas systolés nyomásra. A diastolés nyomás, mely hypertóniás betegnél rendszerint meghaladja a 100 Hgmm-et itt 10–20 Hgmm-el emelkedik. Öt perc elteltével nem tér vissza a két görbe még az eredeti magas szintre sem (néha 20–30 perc is kell hozzá). Példaként vegyük egy 180/100 Hgmm-es vérnyomású egyén reakcióját.

A Szalai-féle terhelési próba ismertetése és alkalmazása

Írta: SZALAI ISTVÁN DR.
Sportorvosi Intézet, Pécs

Tíz éve használom a gyakorlatban, 1964-ben megrendezett nemzetközi kongresszuson, valamint 1968. évben a Magyar Sportorvosi Társaság által megrendezett tudományos ülésen előadásaimban megemlítettem azt az eljárást, mely alkalmas az organikus eredetű hypertonia, valamint a tranzitorikus jellegű —, többnyire vegetatív labilitás, vagy egyéb emocionális okra visszavezethető hypertenzió eldifferenciálására.

Köztudott, hogy hypertenziót észlelünk munkavégzéskor, de idegrendszeri okok kapcsán is. A munkavégzésre bekövetkező vérnyomás-emelkedés görbéje ismert, miszerint a terhelés után magasra felszökik, majd az adagolt terhelés intenzitásától függően néhány perc alatt a kiindulási pontra tér vissza. Labilis érbeidegzésű, emocionális behatásokra túlzottan reagáló egyéneknél — különösen ifjú korban — maga a vérnyommérés akta, az orvosi vizsgálat, a rendelésben való tartózkodás vált ki oly heves reakciót, mely magas systolés vérnyomásban nyilvánul meg. Mivel nincs módunk végigkísérni azt az egyetlen napi tevékenysége folyamán, akinél a magas vérnyomást észleltük, hogy egy olyan időszakban (esetleg alvás közben) mérjük meg a tenziót — amelyben normális értéket kapunk —, ezért olyan eljárást kell alkalmaznunk, mely a helyszínen, és rögtön eldönti a magas vérnyomás eredetét. Olyan állapotot kell teremteni, mely háttérbe szorítja a vérnyomás-emelkedés előidézésében az idegrendszeri faktort. A gyógyszeres nyugtatás hosszadalmas, nem időzíthető —, a verbális nyugtatás alig célravezető.

Intenzív fizikai megterhelés adagolása, és az azt követő tenzióellenőrzések kapcsán nyert eredmények döntik el a kérdést.

A terhelés összetett: dinamikus és preleséssel járó statikus elemeket is tartalmaz. A próba menete a következő: megmérjük az alapvérnyomást, ezután 20 térdhajlítást végeztetünk (másodpercenként egy), 3 fekvőtámasz következik, majd 10 másodpercig tartó intenzív helybenfutás.

Ezután rögtön vérnyomást mérünk és percenként megismételjük. Az ötödik percben történik az utolsó vérnyommérés.

Normális vérnyomású egyénnél alkalmazva ezt a terhelést — a systolés nyomás kb. 60–80 Hgmm-el emelkedik meg, a diastolés 20–30 Hgmm-el csökken, 5 perc elteltével a systolés és diastolés nyomás egyaránt az eredeti szintet éri el (az ábrák szematikusan érzékeltetik a vérnyomáslejtést).

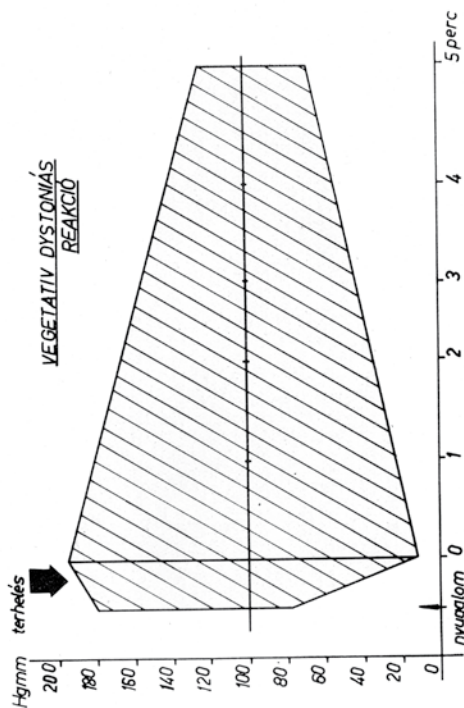
Testnevelési- és Sportegészségügyi Szemle, XII. évfolyam, 2. szám, 1971.

99

Vegetatív dystóniánál ugyanezen terhelést alkalmazva (180/80 Hgmm-es nyomással rendelkező egyén példáját véve) igen érdekes reakciót kapunk.

A systolés nyomás alig emelkedik 10–20 Hgmm-el, sőt sokszor ugyanazon a szinten marad — mintegy jelezve, hogy tulajdonképpen normális tenziója egyénről van szó, akinél az izgalom már eleve arra a magas szintre emelte a nyomást, amelyre az adagolt terhelés volt hivatva felelni. Itt a terhelésnél az alapvényomásra alig, vagy egyáltalán nincs superponálódás. Az alapvényomás megnevezése sem helyes kifejezés itt, mert az alap-systolés nyomás végevedményben normális, amit fed, illetve megemel az izgalom. A további 5 perc folyamán a systolés vényomás csökken, néha eléri a 120 Hgmm-es szintet is, bizonyítva, hogy ez az igazi eredete. A megterhelés tehát mintegy kiragadja az irányító szerepét a magas tenziót fenntartó idegrendszeri faktortól.

Ha 5 percnél tovább mérjük a tenziót azt tapasztaljuk, hogy ismét emelkedni kezd, de már nem éri el a kiinduláskor észlelt magas szintet. Ez az emelkedés a megterhelés okozta fáradtság kipihenésével arányos, tehát az emocionális faktor hatása ismét kezd érvényesülni. A diastolés nyomás, mely eredetileg normális szokott lenni —, erre a terhelésre 30–40 Hgmm-et esik, sőt néha nullára zuhan, tehát végig halljuk a hangot.

Ha a próbát többször — hetenként — megismételjük, a rendelővel és a vizsgálattal megbanátkozó egyéneknek bizonyos idő múlva már a kiinduláskor is normális értéket kapunk, vagy csak mérsékeltlen emelkedett alapvényomást észlelünk.

A fentiekből kitűnik, hogy nemcsak a systolés, hanem a diastolés nyomás viselkedése is irányít mutató. A helyes diagnózis kialakításához vegyük figyelembe a vizsgálálandó habitusát is (piknikus alkat, vagy astheniás, nyakon, melltájékon foltosan elpiruló, élénk dermografizmusú, szapora pulzusú vegetatív dystóniás stb.).

101

Az ismertetett differenciáldiagnosztikai terheléses próba eredményeit egyéb vizsgálatok (szemfenék, vizelet, üledék stb.) alátámasztották.

A teszt használatánál elsősorban a diagram lefutásának tendenciája érdekelendő. E szerint:

Vegetatív dystóniás típusnak tartjuk:

1. ha a systolés nyomás 5 perc után a kiindulás alkalmával mért alapvényomás alá süllyed;
2. ha a systolés nyomás a terhelés után alig emelkedik meg 10–20 Hgmm-el (szélső határértékként 40 Hgmm elfogadható);
3. ha a diastolés nyomás csökken a terhelés után.

Hypertóniás típusnak tartjuk:

1. ha a systolés nyomás 5 perc után is magasabb, mint az alapvényomás;
2. ha a terheléskor a systolés vényomás-emelkedés minimálisan 60 Hgmm, az alapvényomáshoz viszonyítva;
3. ha a diastolés nyomás terhelésre emelkedik.

A fent megjelölt (mint a vegetatív dystóniás típusra, ill. mint a hypertóniás típusra) jellemző 3–3 ismérv az esetek túlnyomó részében (92^{0/0}) együttesen jelentkeznek.

Adatokat, észleléseimet, következtetéseimet 15 500 sportolóból kiválogatott 950 hypertóniás egyén 3800 alkalommal történt vizsgálata alapján nyertem. A sportolók életkora 16–26 év között volt.

A teszt alapján értékelve a megvizsgáltak 87^{0/0}-a a vegetatív típusú, 5^{0/0}-a a hypertóniás típusúhoz tartozott, míg 8^{0/0}-nál a diagram lefutása a két típus közötti átmenetet képezte.

A folyamatos megfigyelések beigazolták a teszt alapján történő értékelés helyességét, ugyanis a 87^{0/0}-ot kitevő vegetatív labilis csoport tagjai a későbbi kontrollvizsgálatok alkalmával (amikor már megszokták a rendelőt és a vizsgálat légkörét) fokozatosan alacsonyabb systolés alapvényomást produkáltak. Az 5^{0/0}-ot kitevő hypertóniás csoportba tartozó egyének tenziója a későbbi vizsgálatok folyamán is állandóan magas nyugalmi alapról indult, sőt egyeseknél mérsékeltlen emelkedő tendenciát mutatott. Ezen hypertóniás típusú reprezentáló egyének zömében rövid nyakú, rövid végtagú, kötött izomzatú, piknikus habitusú sportolókból álltak, akik bizonyos mértékig a hypertóniás betegsége predestináltak.

A határozott típust nem mutató 8^{0/0} egyedei között igen sok adiposus, hormonális diszfunkciós egyént találtam. A gyakori ellenőrzés mellett 1–2 év után kisebb részük határozottabb karaktert mutatott és a teszt alapján részint a vegetatív csoporthoz, részint a hypertóniás típusúhoz soroltuk, míg a fennmaradó rész diagrammja továbbra is átmenetet alkotott.

Végeztül meg kell említenem, hogy az ellenőrzött 950 hypertóniás sportolónál és testnevelés alól felmentést kérőnél egyetlen egy esetben sem volt vesekárosodás és kóros szemfenéki tünet kimutatható.

A vegetatív dystóniás, illetve hypertóniás csoportba sorolt egyének további megítélése, kezelése, versenysportban, vagy gyógyító testnevelésben való részvételük részint a megismételt kontroll vizsgálatok, másrésztől a kezelő orvos

102

Sportorvosi Szemle
– XXV. évfolyam 1. szám (1984.)

25/1/1984

HUNG. REV. SPORTS MED.

3

IN Memoriam
Dr. Grubich Vilmos
1913–1983

Szomorú feladat búcsúzni a házigazdától. Lapunk felelős szerkesztője, a kedves és szerény Vili bácsi hagyta el örökre a szerkesztőségi szobát, ahol még az utolsó héten is vezetett a szerkesztőségi ülést, gyűjtötte és lektorálta a kéziratokat; a szó szoros értelmében kiesett kezéből a toll, amellyel utolsó lehetőségig a sport és az élettan ügyéért dolgozott. Ott bábáskodott a Sportorvosi Szemle megalkotásánál, és annak azóta is több mint 20 éven át lelkes munkatársa.

Grubich Vilmostól, az orvostudományok kandidátusától, a kutató laboratórium volt vezetőjétől, az egyetemen és mindig segítőkész tudóstól búcsúzunk fájo szíven. Orvosi diplomáját 1942-ben szerezte; az intézet kutató laboratóriumának a megszervezésében már az alapítástól, 1951-től kezdve részt vett és hosszú éveken át vezette is az osztályon folyó kutató munkát. A sportteljesítményre gyakorolt hatása, a ményeket ért el a meteorológiának a sportteljesítményeként új vizsgáló eljárás-gyűjtésnevelés, a fiatalok hipertóniája és a sportolók táplálkozása területén. Sokrétű élettani és biokémiai munkássága eredményeként új vizsgáló eljárással, a spirotonometriával gyarapította a sportorvosi gyakorlatot. Munkásságát 131 dolgozatban és 4 könyvben foglalta össze. Dolgozatainak nagy része — több mint a fele — idegen nyelven is megjelent. Intézetünket gyakran képviselte külföldi és hazai sportorvosi kongresszusokon, eredményeit külföldi és hazai kutatók egyaránt ismerik, idézik. Tudományos munkásságának elismeréséért 1971-ben megkapta a Dalnady Zoltán Emlékéremet, majd a sportolók funkcionális vizsgálata során végzett értékes munkájáért 1977-ben a Sport Erdemérem ezüst fokozatát is.

Mindenki által szeretett és megbecsült Vili bátyánk személyében a hazai sportteljesítmény kutatások „nagy öregje”, egyik megalapozója és jó ismerője hagyta el örökre a kutató osztály laboratóriumának zajos világát. Annak ellenére, hogy több mint két éve nyugdíjas volt, az osztályon folyó munkát és az idősebb munkatársok publikált eredményeket jól ismerte, a Sportorvosi Szemle szerkesztésében munkatársul folytatta, figyelmét sajátjába soha el nem kerülte. Tudományos vitákon és megbeszéléseken sokáig hiányozni fog nagy olvasottságán és tárgyilagos tudáson alapuló szakszerű, mindig kiegyensúlyozott véleménye; megfontolt, mérlegelt tanácsaira és emberségére azonban nem csak szakmai munkánkban, hanem az élet minden területén számíthatunk munkatársai.

Kedves Vili bácsi! Szeretettel búcsúzunk Tőled! A Szerkesztőségben a kezedből kiejtett tollat felvesszük, és irányításoddal megkezdett munkát tovább folytatjuk és emlékedet megőrizzük! Isten Veled!

Malomsoki Jenő

szemléletének függvénye. Az ellenőrzöttel kapcsolatos bővebb tapasztalataimról más ismertetés keretében már beszámoltam. E helyütt kizárólag a teszt leírására, körülményeire, használhatóságára tértem ki. Mint gyors, tájékoztató jellegű tesztet ajánlom, melynek gyakorlati haszna különösen a tesztnevelés alóli felmentések kapcsán és a versenysportolóknál igen gyakran észlelt hypertenziók eredetének tisztázásánál érvényesül.

ÖSSZEFOGLALÁS:

Régi megfigyelése a szerzőnek, hogy azoknak a fiataloknak zöménél, akiknél a rendelőben magas vérnyomást észlelték, edzéseken a vérnyomás terhelés gőnbéje hasonló lefutású, mint a normális tenzióú sportolóké. Ebből részint arra következtetett — számos egyéb tényező figyelembevételével —, hogy a rendelőbe belépő fiatalok egy része túli érzékenyen reagál a világból érkező impulzusokra (így a zitorikus, és kik azok, akiknél állandó, akikből a későbbiek folyamán hipertóniás beteg válhat. A próba lényege: megmérjük az alapvérnyomást, amútan következik a terhelés: 20 térdhállítás (másodpercenként egy), majd 3 fekvőálmász, végül 10 mp helybenfutás. Ezután 5 percig perccenként vérnyomást mérünk. A systolés és diastolés nyomást jelző diagram jellemző lefutása alapján 87%-nál a systolés nyomás alig, vagy egyáltalán nem emelkedett és 5 perc után az alapvérnyomás alá süllyedt, — a diastolés nyomás pedig rögtön nagymértékben süllyedt. Ezt vegetatív típusnak nevezték. 59%-nál a terhelés után a systolés nyomás jelentősen emelkedett, és 5 perc elteltével az alapvérnyomás felett volt értéke, míg a diastolés nyomás is emelkedett. Ezt hypertóniás típusnak nevezték. 80%-nál a két típus közötti átmeneti — nem karakterisztikus diagramot nyert. Adatait, következtetéseit közel ezer 16–24 év közötti hypertenzióssként ellenőrzött fiatal többéves megfigyelése alapján nyerte a teszt alkalmazásával.

IRODALOM:

Szalai István: A juvenilis hypertonia és versenysport. *Testnevelés- és Sportegészségügyi Szemle* 9, 269—275, 1968.

Иштван Салаи:

Применение нагрузочной пробы Салаи

Автор давно наблюдал, что у молодых лиц, имеющих в амбулаторных условиях повышенное кровяное давление, при проведении нагрузочной пробы, кривая величин кровяного давления похожа на кривую кровяного давления у здоровых спортсменов.

На основе этого автор, с одной стороны, пришел к такому выводу, что часть молодых людей, поступающих во врачебный кабинет, слишком чувствительно реагирует на импульсы, поступающие из внешней среды (в том числе и на врачебное исследование), и высокое систолическое давление является одним из проявлений этой реакции.

С другой стороны, принимая во внимание благоприятное действие физической нагрузки, автор пришел к выводу, что если он сам дозирует стандартную физическую нагрузку, то становится возможным дифференциальный диагноз между временным повышением кровяного давления и устойчивыми формами начальной гипертонической болезни.

103

Testnevelési és Sportegészségügyi Szemle – XIX. évfolyam 4. szám (1978.)

278

1. táblázat

A vizsgált úszók száma és a mért mutatók átlagértékei

A vizsgálat ideje*	A személyek száma								Életkor, években							
	A	B	C	D	E	F	G	H	A	B	C	D	E	F	G	H
Válog. férfi	13		12	18		15	14	15	18,1		16,1	16,8		16,7	16,2	17,1
Válog. nő	9		10	13	13	13	12	9	18,3		16,1	17,7		17,6	13,8	17,1
KSI fiúk		11			13					12,2			16,4			
	Súly, kg-ban								Magasság, cm-ben							
Válog. férfi	69,8		67,3	69,6		67,7	67,7	68,6	177		176	176		177	177	177
Válog. nő	59,9		55,9	56,7		60,8	53,3	54,7	166		166	167		169	164	164
KSI fiúk		46,6			71,3					159			179			
	VO ₂ ml/kg min.								Oxigén pulzus, ütés/ml							
Válog. férfi	59,5		70,1	74,1		61,5	62,5	58,3	22,3		25,3	25,4		22,1	21,8	20,6
Válog. nő	50,8		58,5	62,6		54,4	52,4	51,4	16,0		16,1	17,5		18,1	14,1	13,8
KSI fiúk		64,8			57,9					15,2			21,7			
	Max. percventiláció, liter								Oxigén pulzus 100/testsúly kg							
Válog. férfi	137		133	143		126	130	122	32		38	36		33	32	29
Válog. nő	89		112	114		112	94	90	26		24	31		30	26	25
KSI fiúk		99			139					33			30			
	Max. oxigén extrakció, %								Vitális kapacitás, liter							
Válog. férfi	4,8		3,5	5,4		5,3	5,0	5,0	5,7		5,5				5,7	5,4
Válog. nő	4,7		4,4	4,6		4,7	4,5	4,6	4,5		4,6				4,1	3,6
KSI fiúk		4,5			4,9					3,5						

* Jelzések: A: 1971 május; B: 1973 január; C: 1974. január; D: 1975. január; E: 1975. április; F: 1976. január; G: 1976. december; H: 1977. április.

A magyar úszók spiroergometriás adatai 1971–77 között

Írták: APOR PÉTER dr., UNVI GABRIELLA dr. és TORMA ZOLTÁN dr.
Testnevelési Főiskola Kutató Intézete és Országos Testnevelés- és Sportegészségügyi Intézet,
Budapest 1123

Elsportolóknak a spiroergometriás adatok sokéves megfigyeléséről alig olvashatunk. Eriksson és mtsai (1969; 1971) 1961 óta követik a volt svéd úszóválogatott nők élettani adatainak alakulását. A szivmagság kivételével az úszók többi mutatója visszatért a nem sportoló átlag szintjére néhány évvel a sportolás abbahagyását követően. Ekblom (1971) 11 éves fiúkon, akik 32 hónapon át állóképességi edzésben vettek részt, nagyobb kardiorespiratorikus teljesítményt mért, mint a kontrollokon. Hatvanhét sportoló spiroergometriás mérés eredménye alig változott a májustól októberig tartó versenyzéni alatt Thomas és Reilly szerint (1976). A 3–6 hónapos versenyzéni átfogó vizsgálatok egy része a fiziológiai funkciók némi javulásáról számolt be, így pl. Coleman (1974) a vertikális futási sebesség javulását látta kosárlabdázóknál. Mások az aerob mutatók csökkenését tapasztalták, mint Hanson (1975) az északi összetett síversenyzőknél, vagy Campbell (1968) kosárlabdázókon. Schmidt-Kolmer, Klimt és Schwartze (1970) gyermekúszók aerob kapacitásának növekedését látta két éves periódus során.

Korábban azt láttuk, hogy az aerob kapacitás a gyermekúszókon hamar eléri a 60 ml/kg körüli értéket, amelyet azonban a vizsgált csoport a lényegesen megnövelt mennyiségű és intenzitású edzések ellenére sem haladt meg a rákövetkező évek során (Apor, Olveczky, 1972). Ötúszókat 1971–73 között ismételt vizsgálva, azt találtuk, hogy az aerob mutatók nem nőttek az egymást követő évek azonos szakaszaiban (Apor, Prónai etc., 1974).

Vizsgálati személyek és módszerek

Az úszóválogatott tagjai 1971 májusában, majd a következő években az őszi és a tavaszi fedett pályás versenyzéni befejezésekor, december végén és január elején, illetve áprilisban kerültek spiroergometriás vizsgálatra. Csak a vita maxima kritériumoknak megfelelő terhelési adatokat vettük itt számításba (Apor, Szabó-Wahistab, Miklós, 1972.) 1975–76 fordulóján 7–12 napos pihenő után jöttek vizsgálatra a legjobb úszók. A terhelés Jaeger futószalagon és kar-ergométeren történt. Nyíltrendszerű spiroergometriás berendezéssel mérünk, amely on line computerrel dolgozott. BOC maszkokat használtunk, 32 mm-es belső átmérőjű légutakkal. A gázanalizátorokat minden vizsgálat előtt hitelesítő gázzal kalibráltuk, a pneumotachográfot pedig pumpával állítottuk be minden mérés előtt. Az évi legjobb eredményt a világrekord százalékában

Testnevelés- és Sportegészségügyi Szemle, XIX. évfolyam, 4. szám, 1978. 277

megadva jellemeztük a „hosszú” és a „rövid” távokon az eredményességet. A „víz- $\dot{V}O_2$ ”-t a kar és futószalag ergometria oxigénfelvételéből a következő módon számítottuk:

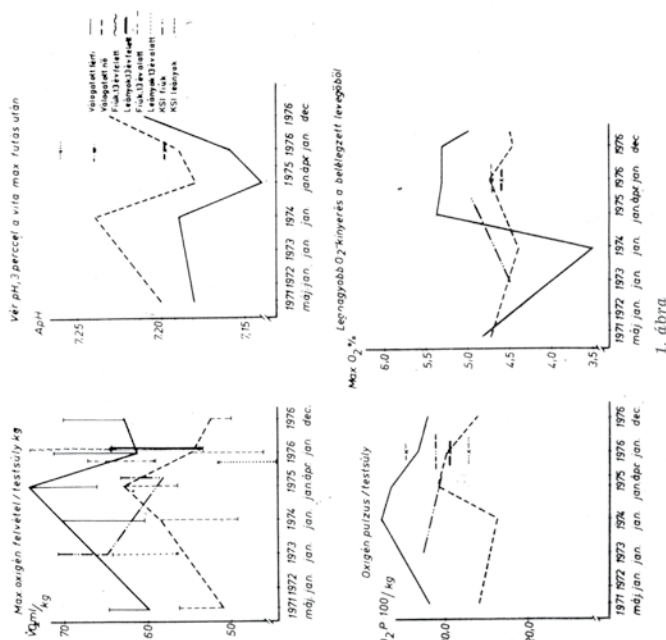
$$\dot{V}O_2 \text{ víz} = \dot{V}O_2 \text{ kar} + \frac{\dot{V}O_2 \text{ futás} - \dot{V}O_2 \text{ kar}}{6}$$

A pulmonális diffúziós kapacitást single breath módszerrel, 10 mp-es apnoe-idővel mértük, Jaeger diffúziós teszttel.

Eredmények

Az 1. táblázat és az 1. ábra mutatja a mért átlag értékeket. 1971 és 1975 között szignifikáns emelkedés volt az aerob mutatókban mind a férfi, mind a női versenyzőknél. Ezalatt gyakorlatilag kicserélődött a válogatott: az idősebb,

AZ ÚSZÓK VITA MAXIMA ÉRTÉKEI

1. ábra

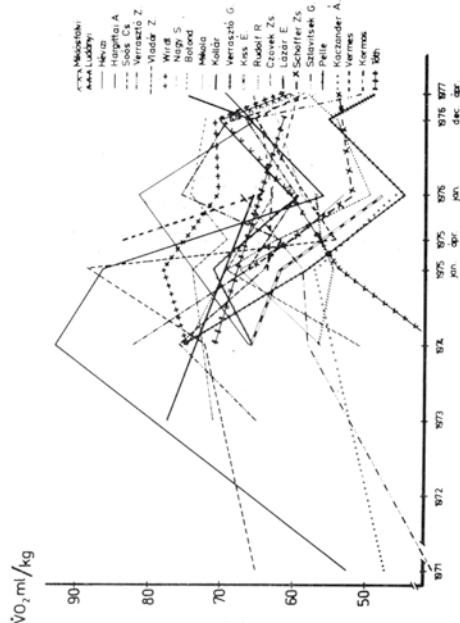
aerob tekintetben nem annyira megalapozott versenyzők helyét az állóképességi távokban eredményes fiatalok vették át, főként a KSI versenyzői. Bár ugyan-ezek a versenyzők kerültek vizsgálatra 1976 elején és 1976 végén is, az 1974-es mérés magas eredményeit nem érték el újra. A mérésben való motiváltság nem csökkent, a pH-n és a maximális pulzuson megítélve.

A testislyra számított oxigén-pulzus is csökkent. A belégzett levegőből történt oxigén-kinyerés ($O_2\%$) változása nem egyértelmű, mivel azonban a percventiláció-értékek alig változtak, az aerob kapacitás változásai az oxigén-kiszárlás különbözőségére vezethetők vissza. E jelenség további élettani hátterének tisztázására a tüdőbeli gázcseré (a diffúziós kapacitás, alveoláris ventiláció) mérését vezettük be. A testméretek nem változtak lényegesen, sem a csoport, sem az egyéni értékek terén.

Az egyéni értékekre vetett pillantás ugyanilyen csökkenő tendenciára vet fényt (2—4. ábra). Ennek ellenére Hargittai 1975-ben és Verrasztó 1976-ban világrekordot javított 400 m-es vegyesúszásban, Wladár Z. 800 méteren javította meg az Európa-rekordot, és valamennyi úszó megjavította a hosszú távú egyéni rekordjait, 1500 méteren többben úsztak 16 percen belül.

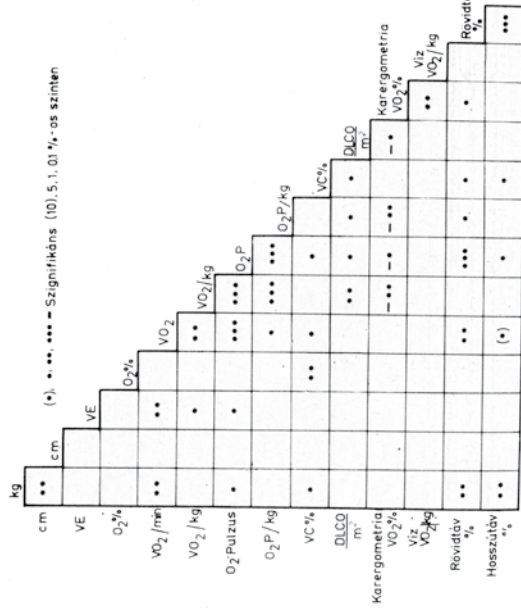
A korreláció számítások (5—6. ábra) a következőkre utalnak: A testisly nemcsak az aerob kapacitást, hanem az úszóeredményességet is pozitívan befolyásolja; kapcsolat van a nyugalmi diffúziós kapacitás és az aerob kapacitás, illetve a maximális oxigén-pulzus között; kar- és futószalag-oxigénfelvétel között negatív korrelációt mutat; a számított „víz- $\dot{V}O_2$ ” nem korrelál más mutatókkal. Az úszóeredményesség kapcsolatai közül a rövid távú eredményesség az aerob kapacitással és egy esetben az oxigén-pulzussal korrelált szigni-

Úszók aerob kapacitása

2. ábra

Férfi úszók, 1976 dec. n = 13

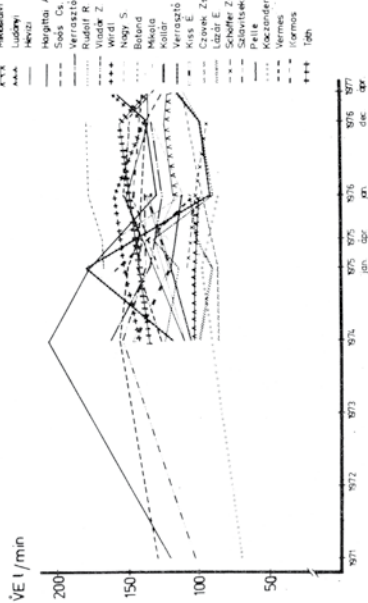
5. ábra

Megbeszélés

A jól edzett férfi úszók aerob kapacitása 55–70 ml/kg között van, és 50–60 ml/kg között a nőké (Åstrand etc., 1963; Dragan, 1970; Mc Arle etc., 1971; Chase, 1969; Dixon etc., 1971, Holmér, 1972 és 1974; Magel etc., 1967, Parra, 1967; stb.). Bár a testsúlyra vonatkoztatás az úszók esetében nem a megfelelő mód, hiszen nem a testsúlyt kell mozgatniuk a gravitáció ellenében (s ezért sokkal gyümölcsözőbbnek tűnnek pl. a hidrodinamikai ellenállásra vonatkoztatni az aerob kapacitást és a főbb élettani mutatót), a jelen esetben gyakorlatilag önkontrollos vizsgálatról beszélhetünk, mivel a testméretek alig változtak. Úszóink aerob kapacitás-értékei a fenti határok között voltak, de az évek során igen jelentősen ingadoztak. Nem tudjuk, hogy ezek a változások mennyire napos pihenők, mennyire hatottak az edzés módszerek változásai. Mindenesetre, szemben az eddigi nézetekkel és adatokkal, az élvonalbeli, állandó edzésben levő sportolók aerob kapacitása korántsem állandó érték.

A legeredményesebb magyar úszó, Hargittai 89 és 92 ml/kg-os aerob kapacitást is ért el, de 1971-ben és 76-ban csak 56 és 52 ml/kg-ot mértünk vífa maxima állapotban. Nagy S., aki megközelítette az Európa-rekordot, 54, 59, 62, 64 ml/kg-os aerob kapacitást mutatott, Wladár Z., a 800 méteres Európa-rekorder úszó 61, 76, 64, 62, 66, 69, 55 ml/kg-os értéket mutatott 1973 és 1977 áprilisa között.

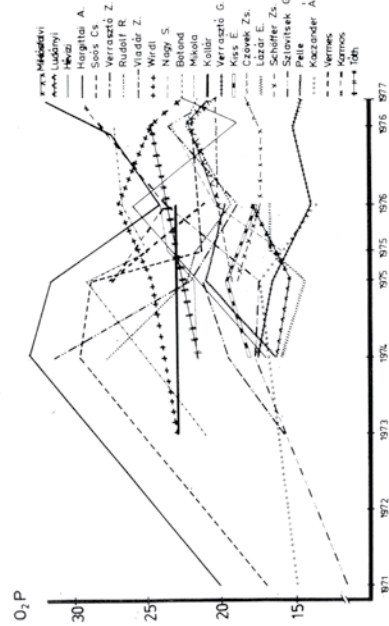
Úszók maximális percventilációja

3. ábra

fikáns mértékben, a hosszú távú eredményesség ezenfelül a max. percventilációval és a max. oxigén-kihasználással is (amely a táblázatomban a futás idején bármikor elért, legmagasabb oxigén-kihasználást jelent). A rövid és a hosszú távú eredményesség kapcsolata igen szoros, az r-ek 0,80 és 0,92 között vannak.

Úszók oxigén pulzusa

4. ábra

AZ ÚSZÁSEREDMÉNYESSÉG (A VILÁGREKORD SZÁZALÉKÁBAN) KORRELÁCIÓI
A SPIROERGOMETRIÁS ADATOKKAL

Legjobb eredmény a világrekord %-ában

	Rövidtáv		Hosszútáv	
	férfi	nő	férfi	nő
VO_2/min	••	•	•••	•
VE			••	•
$O_2\%max$				•
VO_2/kg				
$O_2 P$	•••		••	•
VC	•		••	•

Rövidtáv		nő	
x	SD	x	SD
52,7	4,0	91,3	5,2
57,5	3,1	91,3	5,2
57,8	3,1	91,1	5,9
59,1	5,8		

Hosszútáv		nő	
x	SD	x	SD
90,1	2,6	99,6	3,0
90,5	3,9	90,1	2,2
91,0	4,0	91,1	4,1
91,1	5,4		

6. ábra

A korreláció-számítások szerint aránylag csekély az összefüggés az év során bármikor elért legjobb úszóeredmény és az egyszer vagy kétszer megmért spiroergometriás mutatók között.

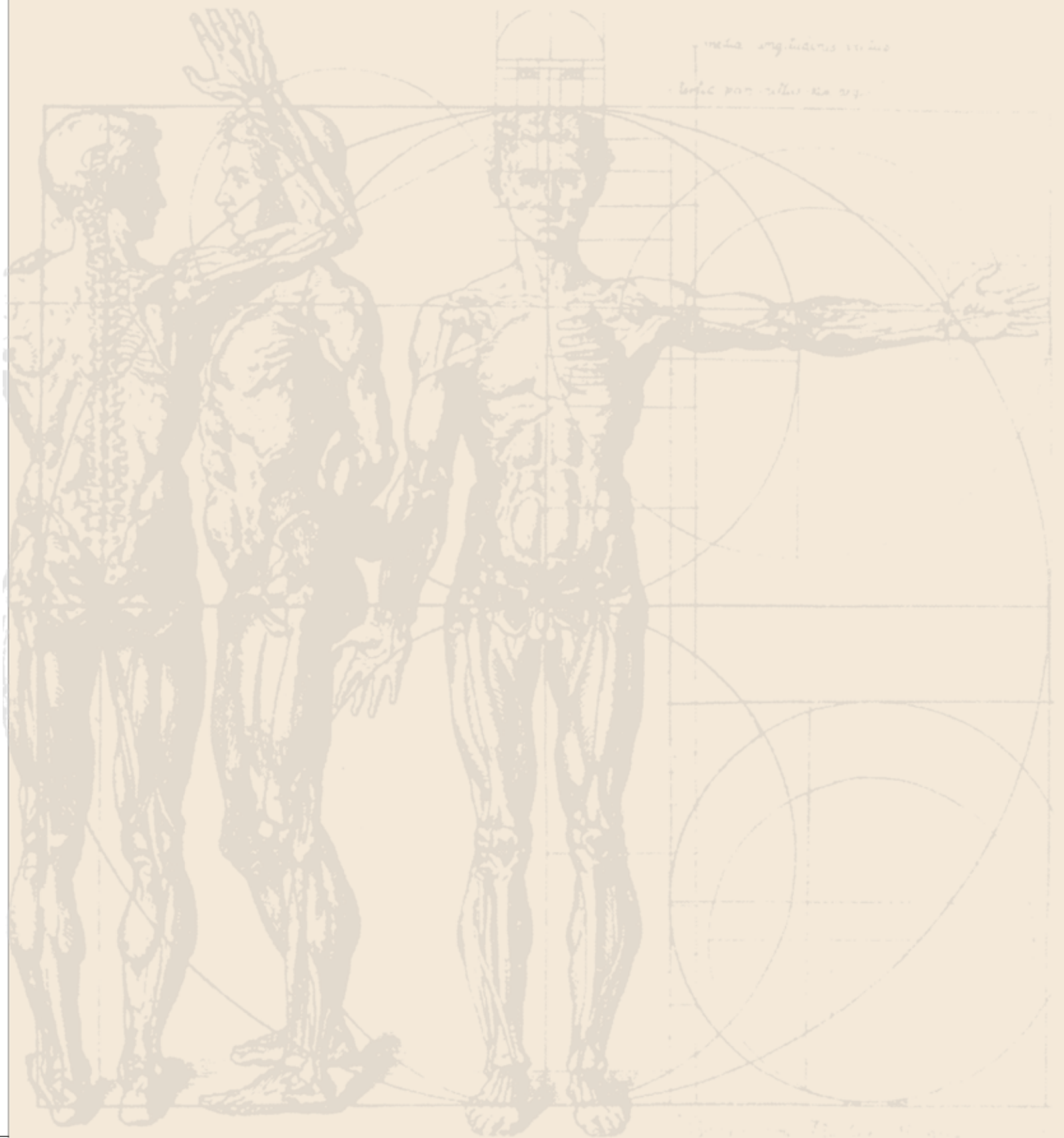
Összefoglalás

Az évről évre ugyanabban az edzési szakaszban mért spiroergometriás mutatók szignifikáns változásokat mutattak. Elég csekély kapcsolat mutatkozott a decemberben és januárban mért spiroergometriás mutatók és az év során bármikor elért legjobb úszóeredmény között. Évi 3-4, nem a pihenőszakaszban végzett mérésről várhatunk több információt, de az évi egy mérés adatainak edzésmódszertani szempontból való elemzése is — amely az úszóknál általában megfordított — kölcsönösen hasznos információkat jelent az edző és a sportorvos számára.

Irodalom

- Apor, P., Öbreczký, V.: Development of physiological parameters and of athletic performance in children. In: Sport in the modern world. Sci. Congr. Munich, Springer Verlag, Berlin—Heidelberg—New York, 1972, pp. 215.
- Apor, P., Szabo-Wahlstáb, S., Miklós, M.: Zusammenhänge zwischen einigen aeroben und anaeroben Parametern. In: Hansen, G., Mellerowicz, H.: 3. Internat. Seminar I. Ergometrie, Berlin, 1972.

- Apor, P., Prónay, L., Földi, L., László, I., Benedek, F.: Magyar ötúszások két-éves vizsgálata. *Testnevel. Sportélet. Szemle*, 14, 251—9, 1974.
- McArdle, W. D., Glaser, R. G., Magel, J. R.: Metabolic and cardiorespiratory response during free swimming and treadmill walking. *J. Appl. Physiol.* 30, 733—8, 1971.
- Åstrand, P. O., Engström, L., Eriksson, B. O., Karlberg, P., Nylander, I., Daitin, B., Thorén, C.: Girl swimmers. *Acta Paediatr. Suppl.* 147, 43—63, 1963.
- Campbell, D. E.: Heart rates of selected male college freshmen during a season of basketball. *Res. Quart.* 39, 880—7, 1968.
- Chase, G.: Oxygen utilization in swimming. *Swimming Technique* 6, 2, 1969.
- Coleman, A. E., Kreuzer, R., Friedrich, D. P., Juvenal, J. P.: Aerobic and anaerobic responses of male college freshmen during a season of basketball. *J. Sports Med.* 14, 26—31, 1974.
- Dixon, R. W. Jr., Faulkner, J.: Cardiac outputs during maximum effort running and swimming. *J. Appl. Physiol.* 30, 653—6, 1971.
- Dragan, I.: Problemas medicos del entrenamiento en natacion. *Apuntes med. deport.* 7, 181—9, 1970.
- Eklom, B.: Physical training in normal boys in adolescence. *Acta Paediatr. Scand. Suppl.* 217, 60—83, 1971.
- Eriksson, B., Thorén, C., Endström, I., Karlberg, P.: Influence of physical training on growth. A study on girl swimmers. *Acta Paediatr. Scand. Suppl.* 177, 86, 1967.
- Eriksson, B.: Respiratory and circulatory dimensions and the functional capacity in active and post-inactive girl swimmers. In: IInd Medico-Scientific Conference of FINA, Dublin, 1971.
- Eriksson, B., Engström, I., Karlberg, P., Saltin, B., Thorén, C.: A physiological analysis of former girl swimmers. *Acta Paediatr. Scand. Suppl.* 217, 68—71, 1971.
- Hanson, J. S.: Decline of physiologic training effects during the competitive season in members of the Nordic ski team. *Med. Sci. Sports* 7, 213—6, 1975.
- Holmér, I.: Oxygen uptake during swimming in man. *J. Appl. Physiol.* 33, 602—9, 1972.
- Holmér, I.: Physiology of swimming man. *Acta Physiol. Scand. Suppl.* 407, 1974.
- Holmér, I., Lundin, A., Eriksson, B.: Maximum oxygen uptake during swimming and running by elite swimmers. *J. Appl. Physiol.* 36, 711—4, 1974.
- Magel, J., Faulkner, J.: Maximum oxygen uptake of college swimmers. *J. Appl. Physiol.* 22, 929—38, 1967.
- Parra, R.: Buscando las causas de las extraordinarias performances en natacion. *Rev. Chilena Educ. Fiz. Santiago*, 33, 34—40, 1967.
- Schmidt-Kolmer, E., Klimt, F., Schwartze, P.: Spiroergometrische Langschnit-beobachtungen an trainierten Kindern und Jugendlichen im Schwimmen. In: Die kindliche Organismus unter Belastung. Berlin, 1970.
- Thomas, V., Reilly, T.: Changes in fitness profiles during a season of track and competition. *Brit. J. Sports Med.* 10, 217—22, 1976.

metu angustius videtur
tunc par. rillus est. etc.

De Humana Anatomia